HITLERS Derde Rijk

Nummer 12

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Hitlers jeugd
De nazi's van de toekomst

Lidice
Massamoord als vergelding

Noord-Afrika 2
Rommels offensieven

Buchenwald
Een voorproefje van de hel

Hitler en de joden
Waar kwam zijn haat vandaan?

HITLERS Derde Rijk

Deel 12 Inhoud

Geheim Hitler-archief 61 t/m 65
Hitler en de joden

De Holocaust 67 t/m 72
Buchenwald

In het Derde Rijk 63 t/m 68
Hitlers Jeugd

Nazi Verschrikkingen 61 t/m 64
Duivelswraak: Massamoord in Lidice

Hitlers handlangers 43 t/m 46
Keitel en Jodl: De militaire adviseurs van de Führer

Hitlers veldslagen 81 t/m 88
Noord-Afrika 2: De Race naar Suez

Hitlers oorlogsapparaat 79 t/m 84
De eerste pantsers

Nazi-symbolen 47 t/m 50
NSKK

A tot Z van het Derde Rijk 45 t/m 48
Jodl, Alfred Josef Ferdinand - Kamerad

Fotoverantwoording

Geheim Hitler Archief 61: Popperfoto, US, Holocaust Memorial Museum; **Geheim Hitler Archief 62:** AKG London; **Geheim Hitler Archief 63:** Popperfoto; **Geheim Hitler Archief 64:** AKG; **Geheim Hitler Archief 65:** Popperfoto, AKG; **Holocaust 69:** AKG, USHMM, Popperfoto; **Holocaust 70-71:** AKG; **Holocaust 72:** AKG, Aerospace; **In het Derde Rijk 63:** Topham; **In het Derde Rijk 64:** Aerospace, Bayerische Staatsbibliothek; **In het Derde Rijk 65-67:** Aerospace; **In het Derde Rijk 68:** AKG, Süddeutscher Verlag; **Nazi verschrikkingen 61-64:** CTK foto Praag; **Hitlers handlangers 43:** Süddeutscher Verlag; **Hitlers handlangers 44:** Süddeutscher Verlag, Aerospace; **Hitlers handlangers 75-84:** Aerospace; **Hitlers handlangers 46:** Aerospace; **Hitlers veldslagen 81-88:** Aerospace; **Hitlers Oorlogsapparaat 75-84:** Aerospace; **Nazi symbolen 47-50:** Aerospace; **A tot Z 45-48:** Popperfoto, AKG, Aerospace, EWWF, USHMM.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

Adolf Hitlers fanatieke jodenhaat leidde uiteindelijk tot één van de ergste misdaden in de geschiedenis: de holocaust. Er leefden al sterke antisemitische gevoelens in Europa, maar zonder Hitler zou de volkerenmoord op de miljoenen Europese joden waarschijnlijk nooit plaatsgevonden hebben. Maar waarom haatte hij de joden eigenlijk zozeer?

HITLER en de joden

Adolf Hitlers antisemitisme was meer dan politiek geschreeuw: het vormde de aanleiding voor de 'Endlösung' op het 'joodse vraagstuk' die uiteindelijk zijn climax vond in de gaskamers en crematoria van Auschwitz. Maar waaruit kwam deze haat voort?

ER zijn bijna evenveel verklaringen voor Hitlers pathologische haat jegens de joden als dat er historici zijn die over de jonge jaren van de Führer geschreven hebben.

Er is een wijdverspreide overtuiging dat Hitler zelf wel eens joods bloed gehad kon hebben. Dit is gebaseerd op uitspraken van Hans Frank. Hitlers grootvader van vaderskant was volgens Frank, die in 1932 op verzoek van Hitler een geheim onderzoek uitvoerde, een Oostenrijkse jood met de naam Frankenberger voor wie Maria Anna Schicklgruber als meid in de huishouding werkte. Er zijn bewijzen dat Frankenberger nog regelmatig geld naar Maria Anna overmaakte toen ze al niet meer voor hem werkte. Hitler zei nooit veel over zijn verleden, wellicht omdat hij bang was dat men zou ontdekken dat hij zelf wel eens gedeeltelijk joods kon zijn. De getuigenis die Frank gaf in afwachting van zijn proces en executie in

Links:
De jonge Adolf Hitler gaf geen blijk van anti-joodse gevoelens. Eigenlijk leek hij zich alleen maar druk te maken over hoe hij zijn brood kon verdienen zonder ervoor te hoeven werken.

Neurenberg, is echter de enige bron voor deze informatie en hij ging niet op de details in. Het blijft echter een feit dat Hitler vrijwel niets losliet over zijn persoonlijke afkomst, behalve wat informatie over zijn eigen ouders.

Volgens een andere stroming was Hitlers afkeer van joden te wijten aan de arts die zijn moeder voor kanker behandelde. Het feit dat hij zag hoe zijn moeder in handen van deze charlatan langzaam en pijnlijk stierf, zou de aanleiding zijn geweest voor zijn antisemitisme. De feiten duiden echter in een andere richting. Dr. Bloch, een familielid van Franz Kafka, herinnerde zich de jonge Hitler als extreem beleefd en dankbaar voor het werk dat hij deed. Bloch zorgde inderdaad goed voor Klara en vroeg eigenlijk veel te weinig voor zijn bezoeken. Hitler stuurde hem later nog twee kaarten om hem te bedanken. De dokter heeft deze kaarten altijd bewaard.

NOBELE JOOD

Toen de nazi's in 1938 in Oostenrijk aan de macht kwamen, kreeg Bloch op directe instructies van de Führer zelfs een speciale behandeling. Hitler noemde hem een "nobele jood" en gaf de dokter en zijn vrouw een speciale dispensatie toen ze naar Amerika wilden verhuizen. Hij stond ze toe hun eigendommen te verkopen en stelde ze vrij van de zware emigratiebelasting.

Volgens een derde theorie komt Hitlers antisemitisme voort uit het feit dat hij gezworen had zich te wreken op de joodse professoren die hem geweerd hadden van de kunstacademie in Wenen in 1907. De joden waren inderdaad oververtegenwoordigd in de meeste onderwijsinstituten in Wenen, maar niet op de kunstacademie. Dit was een zeer conservatieve instelling waar meer dan 80 procent van de studenten Duitssprekend was.

De 18-jarige Adolf kwam vanuit Linz in de keizerlijke hoofdstad aan met een hele stapel tekeningen. Ze waren goed genoeg voor toelating tot het tekenexamen van de academie, maar voor het examen op zich zakte hij. Dit lag echter niet aan de joodse professoren: geen van de zeven faculteitsleden die hem een onvoldoende gaven waren joods. Ook waren het zeker geen aanhangers van de modernistische school: het waren allemaal klassiek georiënteerde schilders.

Volgens Hitler zelf kwam zijn felle antisemitisme voort uit een ervaring die hij had op straat in Wenen kort nadat hij daar was aangekomen. In *Mein Kampf* beschreef hij hoe hij een chassidische jood uit Oost-Europa zag, gekleed in een zwarte kaftan en met zwarte lokken langs zijn gezicht.

"'Is dit een jood?' vroeg ik mijzelf af. De joden in Linz zagen er heel anders uit. Ik bestudeerde de man zorgvuldig, maar hoe langer ik staarde en hoe beter ik al zijn trekken in me opnam, veranderde mijn vraag steeds meer in 'Kan dit een Germaan zijn?'"

Volgens zijn eigen verklaring begon hij naar aanleiding hiervan antisemitische boeken en pamfletten te lezen. Dit soort geschriften werd al meer dan een eeuw in Duitsland en Europa geproduceerd en in Wenen leefde er in die tijd een sterke racistische beweging. De antipathie van de Duitssprekende Oostenrijkers was echter niet specifiek tegen de joden gericht: Hongaren, zigeuners en Slavische bevolkingsgroepen, met name Tsjechen, waren evenzeer het slachtoffer van haat en vooroordelen. Ondanks deze verklaring van Hitler denkt men toch dat hij ook nog diepere motieven gehad moet hebben.

HITLERS JOODSE VRIENDEN

Vreemd genoeg is er geen enkel bewijs dat Hitler tijdens zijn jaren in Wenen al antisemitische trekjes vertoonde. Eerder lijkt hij zelfs het gezelschap van joden opgezocht te hebben. Dit kan puur uit pragmatische

Joden in Oostenrijk

AL sinds de twaalfde eeuw wonen er joden in Wenen. Zoals de meeste andere joodse gemeenschappen in Europa werden ze eeuwenlang vervolgd en verdreven, maar leken ze het steeds weer te overleven.

De Oostenrijkse joden kregen meer vrijheden in 1867. Voor het eerst mochten ze wonen en werken waar ze maar wilden en werden ze niet langer uit betrekkingen bij de universiteit en de overheid geweerd. Dit leidde tot een enorme groei van hun aantal. In 1860 woonden er niet meer dan 6000 joden in de stad. Tien jaar later waren dit er al 40.000; tegen de tijd dat Adolf Hitler in Wenen woonde, in 1910, was de joodse gemeenschap daar toegenomen tot 170.000: zo'n negen procent van het totale inwonertal. En dit waren alleen nog maar degenen die het joodse geloof aanhingen: nog een veel groter aantal was opgegaan in de rest van de bevolking of tot christen gedoopt.

De Weense joden waren harde werkers, maar hun toenemende aandeel in de ambachten, in het hoger onderwijs en in de kunst leek een bedreiging te vormen voor de Duitssprekende Oostenrijkers. Antisemitische politici als Karl Lüger maakten slim gebruik van deze angsten.

Het antisemitisme ontwikkelde zich echter pas echt in de jaren tussen 1880 en 1890 toen er tienduizenden joden uit het oosten naar Oostenrijk kwamen, verdreven door de pogroms in Rusland. Zij zagen er anders uit, spraken een vreemde taal en waren daarmee een gemakkelijke zondebok voor alle kwaden in de maatschappij, van diefstal tot blanke slavernij en prostitutie.

Boven:
De eerste golf joden die uit het oosten in Oostenrijk aankwamen, kwam in de jaren na 1880. Honderdduizenden joden sloegen op de vlucht voor de pogroms in Rusland, die georganiseerd werden omdat 'joodse revolutionairen' tsaar Alexander II vermoord hadden.

Hierboven:
Het idee dat de 'kaftan-joden' zich verrijkten met gedwongen prostitutie was een van de dingen waar de jonge Adolf Hitler zich kwaad over maakte. De orthodoxe joden waren rond de eeuwwisseling inderdaad bij verscheidene gevallen van 'witte slavernij' betrokken, maar hoewel de Weense rioolpers beweerde dat ze vooral Duitssprekende christenmeisjes tot prostitutie dwongen, bleken hun slachtoffers vooral uit de immigrantengemeenschap zelf te komen.

Boven:
In tegenstelling tot de joden die al geïntegreerd waren in de Oostenrijkse bevolking, stonden de nieuw-aangekomenen niet open voor de Oostenrijkse levenswijze. Deze 'kaftan-joden' werden een gemakkelijk doelwit voor haatgevoelens.

Hieronder:
Heel veel westerse joden stonden even vijandig tegenover de nieuwe immigranten als de Duitsers, Oostenrijkers en Tsjechen. Zij zagen de nieuwelingen die star volhardden in hun orthodoxe levenswijze als een bedreiging voor hun eigen, zuurverdiende gelijkheid.

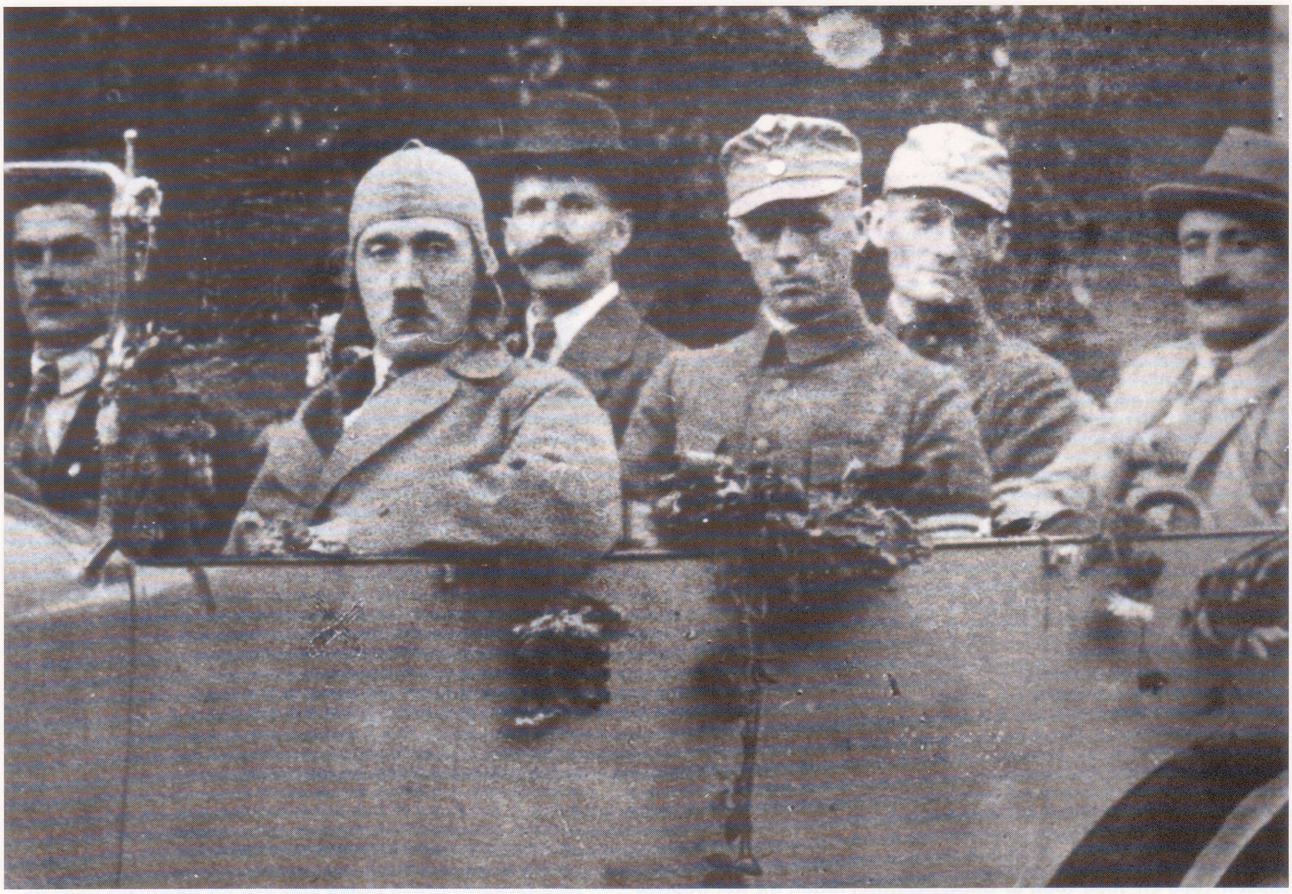

Links:
Hitler op straat met enkele vroege leden van de NSDAP. Hoewel zijn eigen haat de belangrijkste oorzaak was voor de holocaust die nog zou volgen, had Hitler nooit kunnen slagen als zijn opruiende antisemitische boodschap niet was opgepakt door zoveel gewone burgers in München, Beieren en de rest van Duitsland.

redenen geweest zijn: hij heeft zich ongetwijfeld ingelaten met de Germaanse racistische cultuur die in die dagen floreerde in Wenen, maar joden waren een van de weinige groepen die een ploeterende kunstenaar wilden helpen.

Tijdens de periode dat hij in het pension voor heren in Brigittenau verbleef, was hij bevriend met Josef Neumann en Sigfried Löffner - die allebei joods waren. August Kubizek, zijn jeugdvriend, nam de jonge Adolf mee naar de muziekavondjes bij dokter Rudolf Jahoda, de rijke joodse directeur van een chemische fabriek.

Volgens Kubizek genoot Hitler enorm van deze avondjes. In deze periode zette een prominente antisemitische kring in de Weense muziekwereld zich af tegen Gustav Mahler, maar ondanks deze smaadcampagne bewonderde Hitler de joodse componist en dirigent vanwege diens interpretaties van Wagner.

Hitler had de joden ook nodig voor de verkoop van zijn schilderijen. Hij werkte via verschillende joodse kunsthandelaren, maar had vooral een goede band met Samuel Morgenstern, die de ambitieuze jonge kunstenaar een aantal klanten in de joodse middenklasse in Wenen bezorgde. Dertig jaar later zou Morgenstern echter gedeporteerd worden naar het getto in Lodz waar hij in 1943 stierf. Hij schreef Hitler om hem om hulp te vragen, maar de brief werd onderschept en kwam nooit aan bij de Führer.

HITLER IN MÜNCHEN

Als Hitler zich in die doelloze dagen al door iets liet leiden, dan was het zijn geloof in het pan-Germaanse ideaal. Hij haatte Wenen als hoofdstad van het etnische gevarieerde Oostenrijk met zijn grote groepen Joden, Slaven en Hongaren die in zijn ogen het land van de Duitssprekende Oostenrijkers inpikten. Hij besloot dat hij bij de eerste de beste gelegenheid naar Duitsland zou verhuizen. Maar dat zou pas op zijn 24e zijn, toen hij onder Oostenrijks recht aanspraak kon maken op de erfenis die zijn vader hem had nagelaten.

Toen hij het geld eenmaal had - zo'n 820 kronen, genoeg om een jaar van te leven - verhuisde hij naar München. Daar leefde hij op dezelfde doelloze manier verder: hij las heel veel, werkte niet meer dan nodig was en schraapte een inkomen bij elkaar door schilderijen te verkopen die hij van ansichtkaarten kopieerde.

Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, meldde Hitler zich als vrijwilliger bij het Beierse leger. Hij was een moedig soldaat, maar zijn medestrijders vonden hem wel een beetje vreemd. Geen van hen kon zich echter herinneren dat Hitler extreem antisemitisch zou zijn.

Het lijkt erop dat Hitler pas toen hij aan het eind van de oorlog lag te herstellen van een gasaanval tot de overtuiging kwam dat de joden verantwoordelijk waren voor al het slechte dat Duitsland was overkomen. Het verliezen van de oorlog was een zware klap geweest voor Hitler. Hoe was dit mogelijk als het Duitse volk

Joden in Oostenrijk

AL sinds de twaalfde eeuw wonen er joden in Wenen. Zoals de meeste andere joodse gemeenschappen in Europa werden ze eeuwenlang vervolgd en verdreven, maar leken ze het steeds weer te overleven.

De Oostenrijkse joden kregen meer vrijheden in 1867. Voor het eerst mochten ze wonen en werken waar ze maar wilden en werden ze niet langer uit betrekkingen bij de universiteit en de overheid geweerd. Dit leidde tot een enorme groei van hun aantal. In 1860 woonden er niet meer dan 6000 joden in de stad. Tien jaar later waren dit er al 40.000; tegen de tijd dat Adolf Hitler in Wenen woonde, in 1910, was de joodse gemeenschap daar toegenomen tot 170.000: zo'n negen procent van het totale inwonertal. En dit waren alleen nog maar degenen die het joodse geloof aanhingen: nog een veel groter aantal was opgegaan in de rest van de bevolking of tot christen gedoopt.

De Weense joden waren harde werkers, maar hun toenemende aandeel in de ambachten, in het hoger onderwijs en in de kunst leek een bedreiging te vormen voor de Duitssprekende Oostenrijkers. Antisemitische politici als Karl Lüger maakten slim gebruik van deze angsten.

Het antisemitisme ontwikkelde zich echter pas echt in de jaren tussen 1880 en 1890 toen er tienduizenden joden uit het oosten naar Oostenrijk kwamen, verdreven door de pogroms in Rusland. Zij zagen er anders uit, spraken een vreemde taal en waren daarmee een gemakkelijke zondebok voor alle kwaden in de maatschappij, van diefstal tot blanke slavernij en prostitutie.

Boven:
De eerste golf joden die uit het oosten in Oostenrijk aankwamen, kwam in de jaren na 1880. Honderdduizenden joden sloegen op de vlucht voor de pogroms in Rusland, die georganiseerd werden omdat 'joodse revolutionairen' tsaar Alexander II vermoord hadden.

Hierboven:
Het idee dat de 'kaftan-joden' zich verrijkten met gedwongen prostitutie was een van de dingen waar de jonge Adolf Hitler zich kwaad over maakte. De orthodoxe joden waren rond de eeuwwisseling inderdaad bij verscheidene gevallen van 'witte slavernij' betrokken, maar hoewel de Weense rioolpers beweerde dat ze vooral Duitssprekende christenmeisjes tot prostitutie dwongen, bleken hun slachtoffers vooral uit de immigrantengemeenschap zelf te komen.

Boven:
In tegenstelling tot de joden die al geïntegreerd waren in de Oostenrijkse bevolking, stonden de nieuw-aangekomenen niet open voor de Oostenrijkse levenswijze. Deze 'kaftan-joden' werden een gemakkelijk doelwit voor haatgevoelens.

Hieronder:
Heel veel westerse joden stonden even vijandig tegenover de nieuwe immigranten als de Duitsers, Oostenrijkers en Tsjechen. Zij zagen de nieuwelingen die star volhardden in hun orthodoxe levenswijze als een bedreiging voor hun eigen, zuurverdiende gelijkheid.

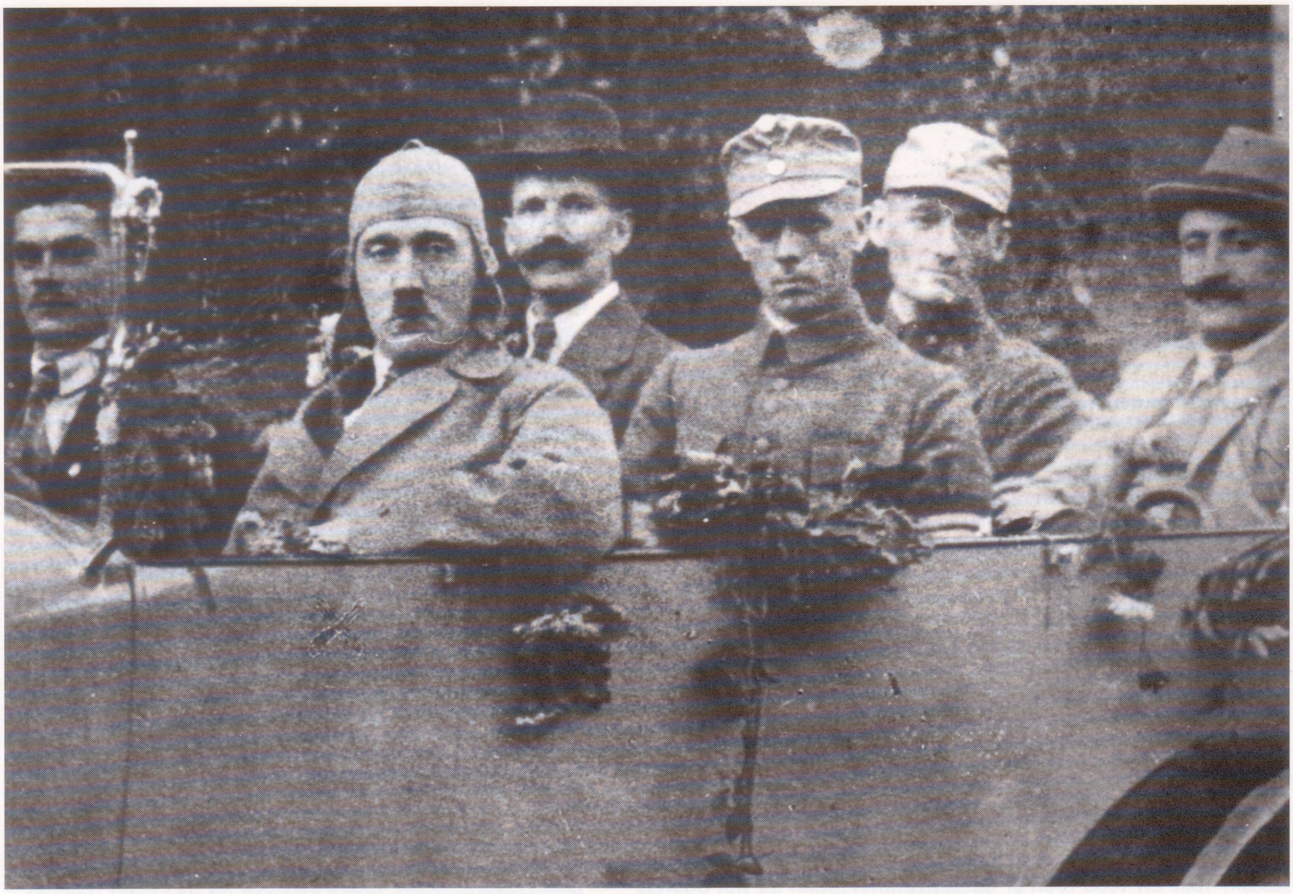

Links:
Hitler op straat met enkele vroege leden van de NSDAP. Hoewel zijn eigen haat de belangrijkste oorzaak was voor de holocaust die nog zou volgen, had Hitler nooit kunnen slagen als zijn opruiende antisemitische boodschap niet was opgepakt door zoveel gewone burgers in München, Beieren en de rest van Duitsland.

redenen geweest zijn: hij heeft zich ongetwijfeld ingelaten met de Germaanse racistische cultuur die in die dagen floreerde in Wenen, maar joden waren een van de weinige groepen die een ploeterende kunstenaar wilden helpen.

Tijdens de periode dat hij in het pension voor heren in Brigittenau verbleef, was hij bevriend met Josef Neumann en Sigfried Löffner - die allebei joods waren. August Kubizek, zijn jeugdvriend, nam de jonge Adolf mee naar de muziekavondjes bij dokter Rudolf Jahoda, de rijke joodse directeur van een chemische fabriek.

Volgens Kubizek genoot Hitler enorm van deze avondjes. In deze periode zette een prominente antisemitische kring in de Weense muziekwereld zich af tegen Gustav Mahler, maar ondanks deze smaadcampagne bewonderde Hitler de joodse componist en dirigent vanwege diens interpretaties van Wagner.

Hitler had de joden ook nodig voor de verkoop van zijn schilderijen. Hij werkte via verschillende joodse kunsthandelaren, maar had vooral een goede band met Samuel Morgenstern, die de ambitieuze jonge kunstenaar een aantal klanten in de joodse middenklasse in Wenen bezorgde. Dertig jaar later zou Morgenstern echter gedeporteerd worden naar het getto in Lodz waar hij in 1943 stierf. Hij schreef Hitler om hem om hulp te vragen, maar de brief werd onderschept en kwam nooit aan bij de Führer.

HITLER IN MÜNCHEN

Als Hitler zich in die doelloze dagen al door iets liet leiden, dan was het zijn geloof in het pan-Germaanse ideaal. Hij haatte Wenen als hoofdstad van het etnische gevarieerde Oostenrijk met zijn grote groepen Joden, Slaven en Hongaren die in zijn ogen het land van de Duitssprekende Oostenrijkers inpikten. Hij besloot dat hij bij de eerste de beste gelegenheid naar Duitsland zou verhuizen. Maar dat zou pas op zijn 24e zijn, toen hij onder Oostenrijks recht aanspraak kon maken op de erfenis die zijn vader hem had nagelaten.

Toen hij het geld eenmaal had - zo'n 820 kronen, genoeg om een jaar van te leven - verhuisde hij naar München. Daar leefde hij op dezelfde doelloze manier verder: hij las heel veel, werkte niet meer dan nodig was en schraapte een inkomen bij elkaar door schilderijen te verkopen die hij van ansichtkaarten kopieerde.

Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, meldde Hitler zich als vrijwilliger bij het Beierse leger. Hij was een moedig soldaat, maar zijn medestrijders vonden hem wel een beetje vreemd. Geen van hen kon zich echter herinneren dat Hitler extreem antisemitisch zou zijn.

Het lijkt erop dat Hitler pas toen hij aan het eind van de oorlog lag te herstellen van een gasaanval tot de overtuiging kwam dat de joden verantwoordelijk waren voor al het slechte dat Duitsland was overkomen. Het verliezen van de oorlog was een zware klap geweest voor Hitler. Hoe was dit mogelijk als het Duitse volk

Boven:
Hitler met rechtse leiders tijdens de Duitse Dag in Neurenberg die plaatsvond in september 1923. De doelloze zwerver was inmiddels een belangrijke politieke speler geworden die in zijn campagnes gedreven werd door zijn jodenhaat.

superieur was? Nu de basis onder zijn wereldbeeld weggeslagen was, had hij een zondebok nodig en lijkt het alsof hij, vanwege het latente antisemitisme dat sinds zijn dagen in Wenen al in hem sluimerde, onbewust daarvoor de joden uitkoos. Zij waren niet alleen een apart ras, maar ze hadden ook nauwe banden met de revolutionairen die de politieke ontwikkelingen na de oorlog in een stroomversnelling gebracht hadden.

Volgens de *Dolchstosstheorie* was Duitsland van binnenuit vernietigd en niet aan het front verslagen. In deze theorie werd de schuld van de nederlaag aan de "Joden, verraders en sociaal-democraten" gegeven. Rosa Luxemburg in Berlijn en Kurt Eisner in München werden in 1919 vermoord omdat ze bolsjewisten waren die revolutionaire veranderingen predikten, maar later werden ze afgeschilderd als anti-Duitse, Joodse agitators. Na de Eerste Wereldoorlog werd Hitler als legerspion in München ingezet. Hij kreeg opdracht te infiltreren in een extreem rechtse groepering die bekend stond als de Deutsche Arbeiterpartei en ontdekte daar dat hij onvermoede redenaars-kwaliteiten had. Zo wist hij precies wat zijn publiek wilde horen - en dat was iemand die de Joden en de socialisten aanviel die Duitsland verraden hadden. Dit was geen probleem voor de ambitieuze politicus, die zelf immers kort daarvoor tot dezelfde conclusie was gekomen.

HITLERS BESTEMMING

Voor het eerst in zijn leven luisterden mensen met respect naar Hitler en werd hij gesterkt in zijn overtuiging dat hij voorbestemd was voor een hoger doel. Voor het eerst wist hij precies wat hij wilde en wie zijn vijanden waren. Profiterend van de golf van anti-joodse en antisocialistische sentimenten startte Adolf Hitler met zijn politieke carrière. Het was een carrière waarin hij op het hoogste podium zou belanden voordat hij Duitsland naar de rand van de afgrond bracht - en de Duitse Joden naar de hel.

Hitlers Wenen

De jonge Hitler moet bekend zijn geweest met de ideeën van Karl Lüger (1844 - 1910), de burgemeester van Wenen en een felle antisemiet. Hitler verslond allerlei kranten en Lüger werd veelvuldig geciteerd in de rechtse pers. Hij was in 1887 tot burgemeester benoemd en bekleedde die functie tot aan zijn dood. Hij was welbespraakt, dominant en uiterst populair. Hitler noemde hem in *Mein Kampf* "de laatste grote Germaan die in Ostmark geboren is".

Wellicht las de 18-jarige Hitler ook het racistische tijdschrift *Ostara* van Jörg Lanz von Liebenfels (1874 - 1954). Von Liebenfels was een voorstander van raszuiverheid. Hij verdeelde de wereld in de blanke, blonde Germanen met blauwe ogen die hij *Asinge* - Germaanse goden, *Heldlinge* - helden - of *Arioheroiker* - arische helden - noemde en de andere rassen die hij *Chandalas* noemde naar het Urdu-woord voor 'onaantastbaar'. Deze verdeelde hij weer in *Afflinge* - apenmensen - en *Schrätlinge* of kobolden.

De voormalige klanten van het Café Zur Goldenen Kugel herinnerden zich de jonge Hitler als een gepassioneerd verdediger van de ideeën van Von Liebenfels. Er is echter geen enkel bewijs dat hij de journalist ooit bezocht of oude nummers opvroeg, zoals Liebenfels 30 jaar later zelf zou zeggen. Toen de oude racist in 1933 beweerde Hitlers mentor te zijn, was de Führer daarvan niet gecharmeerd en liet hij de werken van Liebenfels verbieden.

Rechts:
Karl Lüger, de antisemitische burgemeester van Wenen rond de eeuwwisseling. Lüger was erg belangrijk voor Adolf Hitler; later zou de Führer Lüger noemen als voorbeeld van een man die een grote massa met woorden kon opzwepen.

Boven:
Het Weense leven zoals dat in operettes en door Hollywood getoond werd. Maar dit leven was alleen aan de rijken voorbehouden: de armen hadden maar weinig gelegenheid om zich sjiek aan te kleden en de hele nacht te walsen op de klanken van Strauss.

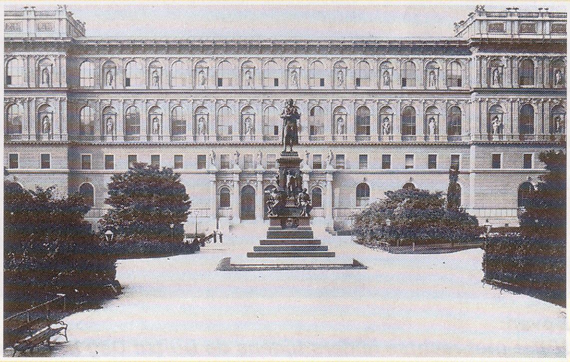

Boven:
De Weense kunstacademie, ontworpen door Theophilus Hansen. Hitler liep in oktober 1907 de hoofduitgang uit, nadat hij gezakt was voor het toelatingsexamen voor tekenen.

Hieronder:
Hitler bezocht Wenen voor het eerst in 1906. Dit liet een permanente indruk op hem achter. Hij herinnerde zich later, "Het waren de gebouwen die mij fascineerden. Ik kon urenlang voor de Opera staan en urenlang naar het Parlement staren: de hele Ringstrasse was één betoverend schouwspel."

Boven:
Toen Hitler uiteindelijk in Wenen ging wonen, leefde hij niet temidden van de glorieuze architectuur die hij zo bewonderde: de huizen in Mariahilfe, waar hij zijn eerste kamer huurde, hadden een mooie voorgevel, maar van binnen en aan de achterkant waren ze smerig, onhygiënisch en klein.

BUCHENWALD

"Om over deze plek te kunnen schrijven, moet je minstens twee jaar hier geweest zijn. Maar als je het zo lang overleeft, wil je niet meer schrijven"

Overlevende van Buchenwald tijdens een interview met Edward R Murrow, 10 april 1945

De Amerikaanse troepen van generaal George S. Pattons Third Army trokken op 11 april 1944 het kamp Buchenwald binnen. Het was een van de eerste grote kampen die door de westelijke geallieerden bevrijd werden en de gruwelijke scènes die men daar zag, zou men in de weken daarop op diverse andere plekken opnieuw aantreffen.

IN de heuvels op minder dan 10 km van Weimar lag het concentratiekamp Buchenwald: vlakbij de eik die de dichter Goethe volgens de overlevering vaak bezocht en vlakbij de huizen van Schiller en Liszt. In dit kamp, in een omgeving die bijna de bakermat van de Duitse cultuur genoemd kon worden, pleegden de nazi's ongekende wreedheden.

Het was een van de grootste vooroorlogse concentratiekampen, opgezet voor gevangenen uit midden-Duitsland. De andere grote kampen waren Sachsenhausen in het noorden en Dachau in het zuiden.

In de twaalf jaar van het bestaan van het kamp kwamen er naar schatting zo'n 56.000 mensen om het leven in Buchenwald. De capaciteit van het kamp was eind 1944 70.000 mensen, maar toen de Amerikanen het kamp een jaar later bevrijdden waren er nog maar 21.000 gevangenen in leven en de meesten van hen waren op leven na dood.

DWANGARBEID

Buchenwald was geen vernietigingskamp; de gevangenen die hier zaten werden gebruikt als dwangarbeiders. Sommigen van hen overleefden de gruwelen jarenlang: een aantal van de mannen die in 1945 bevrijd werden, zat al van voor de oorlog in het kamp. Vaak hadden ze speciale kwaliteiten waar de nazi's behoefte aan hadden, maar allemaal waren ze al vaak door het oog van de naald gekropen. Het regime in Buchenwald was krankzinnig en de dwangarbeiders waarop Hitlers economie draaide werden soms naar willekeur dood gemarteld ter vermaak van de sadistische bewakers.

Voor de oorlog werden er vooral communisten, sociaal-democraten en andere tegenstanders van de nazi's in de kampen opgesloten. Het leven in het kamp was erg hard: zware arbeid, slechte voeding en regelmatige mishandelingen door de bewakers eisten hun tol. De gevangenen die vrijgelaten werden waren zo afgestompt dat ze weigerden met anderen over hun ervaringen te praten. Dit kwam de nazi's goed uit omdat het de angst voor de kampen alleen maar verhoogde.

Vooral de joden werden erg slecht behandeld en liepen altijd gevaar om zonder reden door de SS'ers doodgeslagen te worden. Gerd Treuhaft was een gevangene in Buchenwald in 1938 toen er een groot aantal joodse mannen aankwam die gearresteerd waren tijdens de *Kristallnacht*. Met afschuw herinnerde hij zich hoe de bewakers steeds joden uit de barakken sleepten en hun ledematen met stalen pijpen kapot sloegen. De hele nacht klonken er geschreeuw, gevolgd door een pistoolschot waarmee de arme slachtoffers uit hun lijden verlost werden.

Toen de oorlog begon, werden de gevangenen uit Buchenwald te werk gesteld in fabrieken in Weimar, Erfurt en Jena. Vanaf 1940 werkten ze samen met dwangarbeiders uit Polen en West-Europa. De gevangenen uit Buchenwald werkten ook aan de V2-wapens totdat de productie daarvan eind 1944 werd overgebracht naar de

Boven links:
Gevangenen die in Buchenwald aankomen worden door de SS geselecteerd. Op het hoogtepunt eind 1944 waren er meer dan 80.000 gevangenen in Buchenwald en de ruim 150 subkampen.

Boven:
De condities in Buchenwald waren altijd al slecht, maar het sterftecijfer schoot tijdens de laatste maanden van de oorlog omhoog toen er duizenden zieke en uitgehongerde gevangenen uit andere kampen werden aangevoerd.

Boven:
Buchenwald is Duits voor 'beukenbos' en het kamp lag inderdaad in een bosrijk gebied. Maar de gevangenen die het bos in gingen, hadden weinig tijd om van het natuurschoon te genieten: ze werden naar het bos gebracht om daar zware arbeid te verrichten of om geëxecuteerd te worden.

Boven:
Hoewel Buchenwald geen vernietigingskamp was, was het sterftecijfer onder de gevangenen zo hoog dat het kamp een industrieel crematorium nodig had om alle lijken te verbranden.

Boven:
In de begindagen van het kamp leverden de gevangenen van Buchenwald ongeschoolde arbeid. Toen de oorlog uitbrak werden ze steeds meer ingezet in wapenfabrieken.

ondergrondse fabriek in het concentratiekamp 'Dora'.

NIET ALLEEN DE SS

Op het werk stonden de slaven onder toezicht van gewone Duitse burgers - technici, voormannen, fabrieksdirecteuren. Hun broodmagere lichamen, de regelmatige mishandelingen en hun uiteindelijke verdwijning, waren openlijke signalen van hoe ze behandeld werden. Toen het Amerikaanse leger de regio bevrijdde, was het contrast tussen de doorvoede Duitsers in de omliggende dorpen en de levende doden van Buchenwald maar al te duidelijk. Maar niemand gaf toe iets af te weten van wat er zich achter het prikkeldraad afspeelde.

BEZORGDE NAZI'S

Dr. Gürtner en Dr. Frick, de ministers van justitie en van binnenlandse zaken, hadden een idee van het ware karakter van de eerste kampen, maar kwamen zelf pas in 1938 poolshoogte nemen. Zij maakten zich zorgen over hoeveel gevangenen er zogenaamd 'doodgeschoten waren omdat ze probeerden te vluchten'. Himmler, de onschuld zelve, antwoordde in mei dat jaar als volgt op hun vragen.

"Eergisteren was ik in het kamp Buchenwald en zag ik het lijk van een 24-jarige SS'er wiens schedel met een schop was ingeslagen door een paar misdadigers." Hij wilde ze laten geloven dat de *Totenkopf*-wachten de gevangenen uit zelfverdediging wel moesten doodschieten. De staat had nog maar weinig zeggenschap over de kampen. De enige juridische bedreiging voor de kampleiding van Buchenwald kwam van binnen de SS: van de eigen juridische afdeling.

Vanaf 1943 werden gevangenen van Buchenwald die door het gebrekkige eten en de slechte leefomstandigheden te ziek waren om te werken, naar Auschwitz getransporteerd om daar vergast te worden. Na de sluiting van de vernietigingskampen eind 1944

Hierboven:
Ondanks het slechte voedsel, de onhygiënische omstandigheden en de wreedheid van de SS-wachten, had Buchenwald een effectieve verzetsbeweging. Geleid door een kern van communistische gevangenen wisten gevangenen zoals deze jonge man het kamp in handen te krijgen, een paar uur voordat de Amerikanen arriveerden.

Hieronder:
Russische dwangarbeiders in Buchenwald. Voor hun gevangenschap wogen deze mannen gemiddeld ca. 70 kilo: de mannen die uiteindelijk de geallieerden begroetten wogen in de regel niet meer dan 40 kilo.

werden de zieken in Buchenwald zelf gedood, in blok 61. De favoriete executiemethode was het uitgemergelde slachtoffer plat op de grond te drukken en hem met een grote injectiespuit met fenol in zijn hart te steken. De lijken werden ter plekke gecremeerd, waarna de as gedeponeerd werd in de mestputten die gegraven waren om van menselijke uitwerpselen mest te maken voor de omliggende akkers. "Werken," zei een overlevende, "was de enige kans op overleven. Zo gauw je niet meer kon werken, was je er geweest".

Een andere overlevende, Eugen Kogon, beschreef hoe een groot gedeelte van het 'werk' in Buchenwald puur als marteling bedoeld was: de gevangenen moesten soms muren bouwen om ze daarna weer af te breken en dan weer opnieuw te beginnen of zakken met nat zout heen en weer sjouwen, zuiver en alleen om hen uit te putten. Wie te moe was om te sjouwen werd op een gruwelijke manier om het leven gebracht door de toekijkende SS'ers.

HIMMLERS BEZOEK

Heinrich Himmler bezocht Buchenwald in mei 1943 en was teleurgesteld over het hoge sterftecijfer in het kamp. Na de grootschalige slachting op Russische krijgsgevangenen in de winter van 1941-42 was de Reichsführer SS tot het besef gekomen dat de miljoenen fitte mannen die de nazi's zojuist om het leven hadden gebracht, nuttige slavenarbeiders hadden kunnen zijn. Het Duitse tekort aan arbeidskrachten verergerde het jaar daarop nog meer en Himmler wilde daarom iets doen aan kampen zoals Buchenwald waar de commandanten deze nieuwe koers niet leken te begrijpen.

Himmler stelde een driestaps bonusstelsel op voor de gevangenen - de vierde, onuitgesproken stap was executie voor wie niet voldeed aan de 'normen' van de voormannen in de fabrieken. Een gevangene die boven verwachting presteerde, kreeg een extra rantsoen. Omdat het normale dagelijkse rantsoen niet veel meer was dan één snee donker brood, een likje boter en wat waterige bietensoep, zouden de Duitse voedselvoorraden niet te lijden hebben onder deze gulheid.

KAMPBORDEEL

De tweede stap voor hardwerkende gevangenen was betaling van een belachelijk loon van 30-40 pfennig per dag. De derde stap was een bezoek aan het kampbordeel. Buchenwald had zo'n bordeel nog niet en Himmler eiste dat er een opgezet zou worden. Dergelijke faciliteiten bestonden in veel kampen. De SS-wachten konden er altijd gebruik van maken en soms de kapo's ook. Nu zouden ze dan ook toegankelijk zijn voor gevangenen die zich goed inzetten. De meisjes in de bordelen waren meestal tieners die ontvoerd waren uit de bezette delen van Oost-Europa.

Sommige gevangenen in Buchenwald, zoals Dr. Alfred Balochowski, werkten aan tyfusvaccins voor de Duitse strijdkrachten. In blok 46 werden hiervoor tests uitgevoerd op andere gevangenen. Er werd bloed afgenomen bij mannen die met tyfus besmet waren en waarbij de koorts op zijn hoogtepunt was. Daarna werd 5-10 milliliter van dat bloed bij gezonde mannen in de aders gespoten. Ook bij hen werd weer bloed afgenomen om andere mannen te besmetten. Geen van hen werd voor de ziekte behandeld; hun enige functie was een constante voorraad ziektekiemen leveren waarop de verschillende vaccins getest konden worden.

BUCHENWALD-COMPLEX

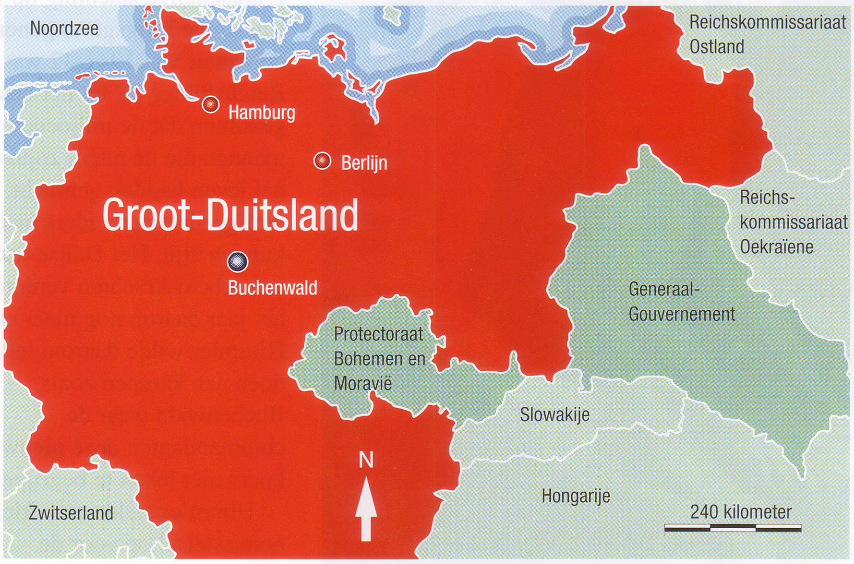

Hierboven:
Generaal Dwight D. Eisenhower bezocht Buchenwald vlak na de bevrijding. Later herinnerde hij zich zijn emoties bij het zien van de stapels uitgemergelde lijken: "Ik heb nooit mijn emotionele reactie kunnen beschrijven bij het aanschouwen van dit keiharde bewijs van de wreedheid van de nazi's en hun meedogenloze gebrek aan respect voor de medemens."

VERBRAND VOOR DE WETENSCHAP

Andere medische experimenten waren nog gruwelijker. In de naam van de wetenschap en de geneeskunst werden geallieerde krijgsgevangenen vastgebonden en met fosfor verbrand. De artsen gaven de voorkeur aan Russen omdat men dacht dat die fysiek taaier waren en omdat zij toch van een lager ras waren. Anderen kregen een dieet dat alleen uit zout water bestond. Hun doodspijnen vormden een belangrijke bron van medische gegevens voor de Duitse marine. Ook mannen die veroordeeld waren vanwege homoseksuele praktijken werden naar Buchenwald gestuurd voor hormooninjecties waarmee hun 'ziekte' genezen moest worden.

De leiding over deze hel op aarde was in handen van SS-*Standartenführer* Karl 'Karli' Koch en zijn vrouw Ilse. Koch was een van de weinige concentratie-kampcommandanten die door de SS geëxecuteerd werd voordat de geallieerden hem konden ophangen. Zijn misdaad? Corruptie. En dat in nazi-Duitsland waar SS'ers voor massamoorden met medailles onderscheiden werden. Corruptie was inherent aan de nazi-staat. Iedereen deed eraan mee, van Goering en de Gauleiters tot aan de laagste partijfunctionarissen. De meeste 'goudfazanten' kwamen ermee weg.

SS-ONDERZOEK

Standartenführer Kochs ondergang was Konrad Morgen, een 34-jarige officier uit de financiële onderzoeksafdeling van de SD. Deze voormalige assistent-rechter bij de SS was naar het Russische front overgeplaatst vanwege zijn wat al te enthousiaste toepassing van de SS-wetten en -regels. In 1943 werd hij teruggehaald naar Duitsland en kreeg hij opdracht onderzoek te verrichten naar de aantijgingen van corruptie in Buchenwald. Koch gaf particuliere bedrijven namelijk toestemming gevangenen voor extreem hoge bedragen te verhuren en het geld in eigen zak te steken.

Morgen bracht persoonlijk een bezoek aan Buchenwald waar hij te zien kreeg wat de commandant hem wilde laten zien. Gezonde gevangenen werkten in vergelijkbare omstandigheden als in het reguliere Duitse gevangenissysteem en genoten dezelfde rechten - beter zelfs omdat er hier ook nog een bordeel was. Maar bepaalde delen van het kamp bleven voor hem gesloten en de gevangenen die de belastende verklaringen hadden afgelegd, waren allemaal op mysterieuze wijze om het leven gekomen. De informatie over hun sterfdata liep sterk uiteen en de doodsoorzaak was twijfelachtig.

Morgen wist dat de getuigen vermoord waren. Nadat hij navraag had gedaan bij de plaatselijke banken en ontdekt had dat Koch grote sommen geld gestort had, toog hij naar Berlijn. Zijn baas wilde zijn vingers niet branden aan deze zaak en verwees hem door naar Kaltenbrunner. Deze verwees hem weer door naar de juridische afdeling van de SS. De vasthoudende Morgen wist tenslotte een persoonlijk gesprek te regelen met Himmler. Himmler hechtte veel waarde aan de eer van de SS en gaf Morgen zijn persoonlijke toestemming om de zaak voort te zetten.

CORRUPTE BEWAKERS

Standartenführer Koch werd door een SS-gerecht veroordeeld en begin 1945 doodgeschoten. Morgen wist ook andere hoge functionarissen veroordeeld te krijgen: de commandant van Majdenek werd geëxecuteerd en een andere hoge kampfunctionaris werd naar een strafeenheid van de SS aan het Oostfront gestuurd. Hij diende ook een aanklacht in tegen de echtgenote van Koch. De 39-jarige Ilse Koch, beter bekend als de 'heks van

Links:
Zo'n 800 kinderen die in januari 1945 overgebracht waren vanuit Auschwitz, bevonden zich onder de overlevenden van Buchenwald. Zij woonden in blok 66, dat bekend werd als het 'kinderblok'. De meesten van hen overleefden de oorlog, maar hun families zouden ze meestal niet meer terugzien. Hier bereiden een aantal van die kinderen zich na de bevrijding voor op hun repatriëring naar Frankrijk.

MENSELIJKE MATERIALEN

Onder de gruwelijke bewijsmaterialen die getoond werden tijdens de processen in Neurenberg bevonden zich ook menselijke overblijfselen die door de SS als ornamenten gebruikt waren. Gekrompen hoofden werden in het centrum van Buchenwald opgehangen als waarschuwing voor andere gevangenen om zich te gedragen (in 1942 protesteerde de plaatselijke medische officier van de SS in Weimar hiertegen omdat hij vond dat de *Totenkopf*-wachten te ver gingen).

Wat wellicht nog erger was, was dat er mensen gevild waren en dat hun huid gebruikt was voor boekenkaften en lampenkappen. De voorwerpen die in Neurenberg getoond werden, werden door forensisch pathologen getest. Zij bevestigden dat ze van menselijke huid gemaakt waren. De medische staf van de SS beweerde dat de huid alleen verwijderd werd als een gevangene toch al overleden was en dat hij dan gebruikt werd voor onderzoek, maar getuigen verklaarden dat de bewakers, waaronder de beruchte Ilse Koch, gevangenen met interessante tatoeages voor hun huid doodden.

Buchenwald', was een breed-geschouderde roodharige sadiste die zich ermee vermaakte te paard door het kamp te rijden en de gevangenen met haar zweep af te ranselen. Men zei dat zij ook menselijke huiden verzamelde, vooral als die verfraaid waren met uitgebreide tatoeages. Zij liet gevangenen met tatoeages die zij mooi vond met een dodelijke injectie om het leven brengen, waarna ze gevild werden om van hun huid lampenkappen en boekenkaften te maken. Hoewel deze verdachtmaking van verschillende zijden geuit werd en men op diverse plaatsen producten vond die van mensenhuiden gemaakt waren, nam Morgen deze beschuldiging niet op in zijn aanklacht en weigerde hij na de oorlog te getuigen in het proces tegen Frau Koch.

'HEKS' VAN BUCHENWALD

In 1947 werd Ilse Koch vanwege massamoord tot levenslang veroordeeld door een Amerikaans tribunaal. De straf werd later omgezet in vier jaar en zij werd vrijgelaten nadat ze in de gevangenis bevallen was van een zoon, Uwe. De identiteit van de vader is nog altijd een mysterie. In 1949 werd ze opnieuw gearresteerd, ditmaal door de West-Duitse autoriteiten en wederom tot levenslang veroordeeld. De getuigenverklaringen over haar persoonlijke betrokkenheid bij de moorden op gevangenen waren overweldigend. De psychiaters die haar onderzochten, noemden haar een "perverse, nymfomane, hysterische, machtsbeluste duivelin". Ze werd gevangen gezet in de Aichach vrouwengevangenis in Beieren, waar ze zich in 1967 met haar laken verhing.

Himmler was de beul in 1945 te slim af geweest door na zijn gevangenneming een cyanidecapsule kapot te bijten. Vlak voor zijn dood had men hem foto's getoond van Buchenwald en Belsen met daarop de stapels uitgemergelde lijken die de wereld in 1945 verbijsterd hadden. Zijn reactie daarop was een vraag: 'Ben ik dan verantwoordelijk voor de excessen van mijn ondergeschikten?'

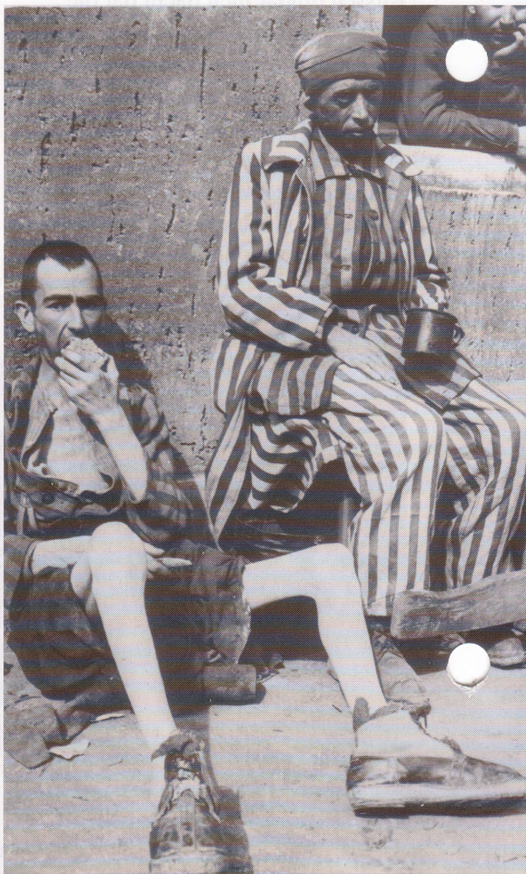

Rechts:
Hoewel Buchenwald geen officieel vernietigingskamp was, stierven er meer dan 50.000 gevangenen. Toen de Amerikanen het kamp in april 1945 bevrijden, troffen ze nog 21.000 overlevenden aan.

Hitlers Jeugd

DE NAZI-TOEKOMST

Een lid van de Hitlerjugend slaat op zijn trommel op de Marienburg in Oost-Pruisen. De jeugdorganisatie van de nazi's maakte veel gebruik van muziek tijdens de pompeuze bijeenkomsten.

Uit de Hitlerjugend moest de nieuwe orde voortkomen. Jonge Duitse mannen en meisjes trokken massaal het nazi-uniform aan en zwoeren trouw aan het *hakenkruis*.

ER bestonden al jeugdbewegingen in Duitsland voordat de nazi's aan de macht kwamen. Sommige daarvan hadden een religieuze achtergrond, terwijl andere gelieerd waren aan politieke groeperingen.

De oudste was de *Wandervögel* (trekvogels), een jeugdgroepering die eind negentiende eeuw in Berlijn was opgezet door Herman Hoffmann en Karl Fischer.

Ze wilden terug naar de natuur. Ze wilden het materialisme dat ontstaan was als gevolg van de industriële revolutie ongedaan maken en wilden de jeugd weer laten kennismaken met de Duitse bossen en meren. Het was hun doel het romantische idealisme en nationalisme te doen herleven. Ze begroetten hun metgezellen met een vrolijk 'Heil' en heven een arm op als begroeting. De *Wandervögel* werd in 1901 formeel opgericht als organisatie voor jongens die naar de middelbare school gingen. In 1914 had de beweging 25.000 leden verdeeld over verschillende groepen in heel Duitsland. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden meer dan 7000 ervan aan het front gedood.

WANDERVÖGEL

Na de oorlog werden de *Wandervögel* opgevolgd door de beter georganiseerde *Bünde*. In de jaren na 1920 kregen de *Bünde* een politiek karakter. De jongemannen vochten op straat tegen hun politieke rivalen. Elke politieke partij had wel een eigen jeugdgroepering. De SPD (sociaal-democraten) en de KPD (communisten) hadden een grote schare volgelingen onder de arbeidersklasse in de steden. In 1933 hadden de SPD en KPD 803.000 leden. Een andere subgroep van de *Bünde* was de *Knappenschaft* die zich verzette tegen de onrechtvaardigheid van het Verdrag van Versailles en die joden en Marxisten aanviel. In 1920 liet Hitler, als hoofd van de nationaal-socialistische Duitse arbeiderspartij (NSDAP), een eigen jeugdbond oprichten onder leiding van de SA. De eerste leider van die jeugdbond was de capabele Gustav Lenk.

HET EINDE VOOR LENK

Lenk deed mee aan de couppoging in München in 1923 en zat samen met Hitler in Landsberg gevangen. Maar Lenk kreeg een conflict met Hitler en wilde zijn eigen weg gaan en de jeugdbeweging met zich meenemen. De nazi's staken daar heel snel een stokje voor. De nieuwe leider die Lenk verving was Kurt Gruber, een rechtenstudent die leiding had gegeven aan de *Sächsische Nationalsozialistische Jugend* in Plauen.

De nieuwe jeugdafdeling van de hervormde nationaal-socialistische partij werd opgezet als onderdeel van de *Sturm-abteilung* onder de naam *Jungsturm Adolf Hitler*. Het eerste publieke optreden was op 28 januari 1923 toen de leden een onderscheiding kregen van Adolf Hitler.

Boven:
'Pompeus en oppervlakkig' - ook de nazi-jeugdbijeenkomsten stonden bol van machtsvertoon, maar hadden weinig inhoud. De Britse ambassadeur in Berlijn schreef over een bijeenkomst in Neurenberg: "qua grootsheid heb ik nooit iets vergelijkbaars gezien".

Hieronder:
De jurist Kurt Gruber, hier in 'Lederhosen', was een goed organisator en speelde een belangrijke rol bij de opkomst van de Hitlerjugend. Maar hij werd het slachtoffer van de ambities van Baldur von Schirach.

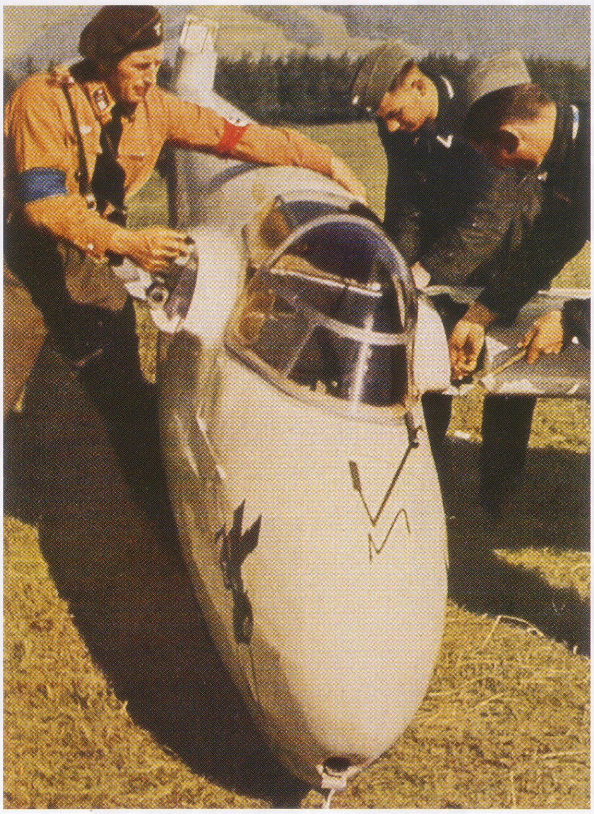

Boven: De Duitse jeugd kreeg allerlei speeltjes. Van veldsporten tot motorraces, altijd met een verborgen militair doel. De enthousiaste zweefvlieger van vandaag moest de bommenwerperpiloot van de toekomst worden.

Hieronder: De verwijfde, mollige Baldur von Schirach had ook dichterlijke kwaliteiten. Zijn totale toewijding aan de Führer deed hem ooit proclameren: "Loyaliteit is alles en alles is de liefde voor Adolf Hitler".

In 1926 doopte de notoire Gauleiter Julius Streicher de jeugdbeweging om tot de *Hitlerjugend* (HJ).

In de beginjaren van de HJ was loyaliteit aan de Führer nog geen absolute verplichting en richtten partijleden die meer op hadden met de radicale Strasser-broers de NSABJ (nationaal-socialistische arbeiders en boeren-jeugdbeweging) op, maar toen Hitler zijn greep op de partij verstevigde werd deze beweging opgeheven.

VON SCHIRACH

Hoewel Gruber zeer succesvol was, kwam er al snel een ambitieuze jongeling op die op zijn functie uit was. Baldur von Schirach was op zijn 18e bij de nazi-partij gegaan, nadat hij Hitler had horen spreken. Hij had de beste Duitse scholen genoten en wist al snel de aandacht van de Führer te trekken. De nazi-top hield hem wel eens voor de gek vanwege zijn upper class-afkomst en zijn jongensachtige uitstraling, maar de jonge Schirach en zijn rijke familie genoten het vertrouwen en de vriendschap van Hitler.

In juli 1928 werd Schirach aangesteld als leider van de studentenorganisatie van de nazi's. De ambitieuze jonge Schirach richtte zijn vizier al snel op het volgende doel: de HJ. Hij onderhield nauwe banden met Ernst Röhm, de invloedrijke SA-leider.

In 1931 werd Gruber gedwongen af te treden. Baldur von Schirach werd de jeugdleider. Onder zijn toezicht groeide de HJ uit tot een ongekend grote organisatie. Von Schirach kreeg in 1933 de titel *Reichsjugendführer* ten teken van zijn hogere status als leider van de totale Duitse jeugd.

SAMENSMELTING

Toen Hitler aan de macht kwam werd het beleid van *Gleichschaltung* - 'coördinatie van de politieke wil' - ingevoerd. Aan het eind van 1933 waren er in het kader van de *Gleichschaltung* al diverse nieuwe sociale en staatsinstellingen onder nazi-leiding opgericht. Met uitzondering van de katholieke jeugdbeweging gingen binnen 18 maanden alle bestaande jeugdgroeperingen in Duitsland helemaal op in de jeugdorganisaties van de nazi's. De katholieke groeperingen bleven tot 1939 zelfstandig, dankzij de voorwaarden van het concordaat met Rome.

Van een organisatie met 100.000 leden in 1932 werd de HJ binnen twee jaar 32 keer zo groot, waarmee dit de grootste jeugdbeweging in het westen werd.

Von Schirach startte met de hervorming van de HJ nadat zijn organisatie alle andere jeugdbewegingen had overgenomen. Vanaf 1933 bestond de beweging uit het *Jungvolk* en de *Hitlerjugend* voor jongens; voor meisjes waren er de *Jungmädel* en de *Bund Deutscher Mädel* (BdM).

Op 15 maart van het jaar waarin ze hun tiende verjaardag vierden, moesten alle Duitse kinderen zich aanmelden bij de Rijksjeugdorganisaties. Na een grondig doorlichten van de familieachtergrond, met name op het gebied van raszuiverheid, werden de jongens dan toegelaten tot het *Deutsches Jungvolk*. Ouders die hun kind niet aan Hitler wilden afstaan, konden daarvoor in een concentratiekamp belanden.

Hoewel de nazi's formeel voorstanders waren van een beleid van *Selbstführung*

Glaube und Schönheit

HET SPECIALE *Glaube und Schönheit*-programma werd door Baldur von Schirach in januari 1938 gestart. Het was een reactie op de teruglopende interesse van oudere Duitse meisjes in de georganiseerde activiteiten die de BdM bood en het paste in het beeld dat de nazi's hadden over de rol van de vrouw. Volgens Hitler moest een vrouw "schattig, knus, en naïef zijn - zacht, lief en dom". De Duitse vrouw moest leren zich kritiekloos en enthousiast van haar plicht te kwijten ten opzichte van het *Volk*.

Deelname aan het programma stond alleen open voor meisjes van 17 tot 21. Het doel was een superras te kweken van perfecte *Hausfrauen*. Dit moest gerealiseerd worden door hen te onderwijzen in persoonlijke hygiëne, het huishouden, opvoedingsleer en interieurinrichting. In het handboek van *Glaube und Schönheit* voor 1943 staan o.a. recepten, de geboortedata van nazi-helden en foto's van Von Schirach en van Hitlers moeder. Deze vaardigheden werden aangevuld met intensieve fysieke activiteiten, vooral dansen en turnen. Ook modebewustzijn en vrouwelijkheid waren onderdeel van het programma, hoewel dit indruiste tegen de geest van vroegere nazi-bedenkingen tegen make-up. De nazi's zetten de verfrissende eenvoudige arische schoonheid graag af tegen de sterk 'vermomde' vrouw uit het decadente westen.

Het programma was niet echt succesvol. In de oorlogsjaren stonden de idealen van 'Glaube und Schönheit' te ver af van de harde realiteit van het dagelijkse leven.

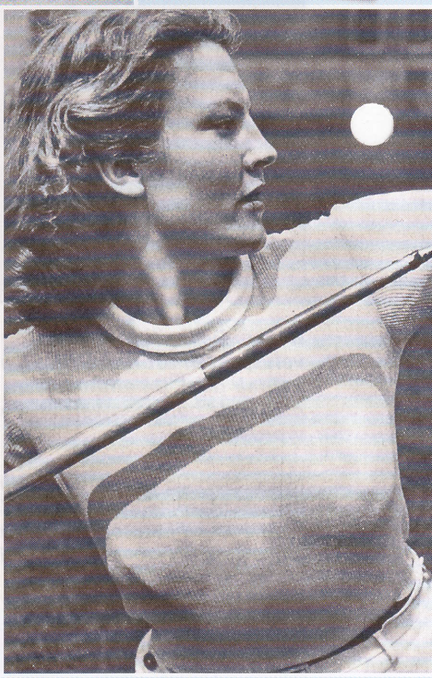

Linksboven en hierboven: Duitslands plaats in de geschiedenis moest verzekerd worden door strijders geboren uit vrouwen die gezond waren van lichaam en geest. Tijdens de oorlog moesten de Duitse vrouwen hun kwaliteiten echter steeds vaker aanwenden in munitiefabrieken en bij de luchtafweer.

Rechts en uiterst rechts: De Duitse vrouwen leren hoe ze zichzelf moeten presenteren. De vrouw moest zichzelf zo aantrekkelijk mogelijk maken voor haar strijder. Magda Goebbels, de vrouw van de minister van propaganda was het ideale rolmodel voor de Duitse vrouw. Ondanks haar zes kinderen bleef zij een aantrekkelijke verschijning.

Links:
De schatkist van de nazi's was bijna leeg door de verkiezingscampagnes begin jaren 30. Iedereen moest helpen fondsen te werven voor verdere politieke acties. De HJ op zich was failliet en huis-aan-huis collectes waren hard nodig. De crisis werd pas opgelost toen Von Schirach de fondsen van de andere jeugdgroeperingen begin 1933 in beslag nam.

Rechts:
De HJ was alom aanwezig op straat in Duitsland tijdens de opkomst van de nazi's. Samen met de SA moesten zij een beeld uitstralen van kracht, discipline en orde. Met hun vuisten en vuurwapens vochten ze op straat tegen rivaliserende jeugdbewegingen. Hierbij verloren 23 HJ-leden tussen 1931 en 1933 het leven.

(zelfbestuur) voor de jeugdbeweging, was dit slechts een façade en wilden ze de jeugd volledig onder de macht van de staat krijgen.

ZO HARD ALS STAAL

De jongens in het *Jungvolk* werden *Pimpf* genoemd. Ze moesten eerst een inwijdingstest afleggen. Deze bestond uit het voordragen van verkorte versies van nazi-leuzen, bekend als *Schwertworte* (zwaardwoorden), en alle coupletten van het Horst Wessel-lied. Ze moesten 60 meter rennen in 12 seconden, meedoen aan een trektocht van anderhalve dag, telefoonkabel in het veld kunnen aanleggen en oefeningen doen met vuistvuurwapens. Jongens van 14 tot 18 waren lid van de eigenlijke HJ.

De Hitlerjugend werd op 1 december 1936 een staatsinstelling waarna het lidmaatschap ervan verplicht werd. In 1935 was de HJ al een enorme organisatie waar zo'n 60 procent van de Duitse jeugd bij was aangesloten. In de beginjaren bood de HJ voor elk wat wils, met steeds meer variatie in de activiteiten.

Na verloop van tijd werden de banden met de strijdkrachten aangehaald en kregen de meeste activiteiten een militair tintje. De leden van de Flieger-HJ bouwden zweefvliegtuigen, deden mee aan wedstrijden met zweefvliegtuigen, bezochten Luftwaffe-bases en mochten meevliegen in jachtvliegtuigen en bommenwerpers. De Motor-HJ voor jongens van 16 en ouder leerde de leden auto- en motorrijden. De leden van de Marine-HJ konden vaardiploma's halen, leerden op rivieren te navigeren en met kleine boten om te gaan en deden mee aan oefeningen op opleidingsschepen van de Kriegsmarine.

Op deze manier werden de jongens steeds verder losgeweekt van hun ouders en raakten ze gewend aan groepsactiviteiten: een ideale voorbereiding voor de strijdkrachten. Hitler wilde dat zijn jeugd "zo taai als leer en zo hard als staal van Krupp" was. Zo bouwde hij aan de macht waarmee hij zijn bestemming zou kunnen vervullen.

KINDER, KIRCHE, KÜCHE

Meisjes in de leeftijdsgroep van 10 tot 13 gingen in eerste instantie bij de *Jungmädel*, een onderdeel van de BdM. Hun eenvoudige uniform bestond uit een lange rok, witte blouse, halsdoek en een kort jasje, de zogenaamde *Kluft*.

Het lidmaatschap van de BdM stond aanvankelijk open voor meisjes van 14 tot 17. Een van de doelen van de BdM was alle Duitse meisjes om te vormen tot perfecte nationaal-socialisten. Evenals bij de HJ werd van de meisjes gehoorzaamheid, plichtsbetrachting, discipline, zelfopoffering en fitheid verwacht.

Na 1938 werden er speciale afdelingen opgezet voor meisjes van 17 tot 21 in het kader van 'Glaube und Schönheit'. De nadruk bij de opleiding van de toekomstige moeders van Duitsland lag weer op het lichaam in plaats van op de geest. Alleen sterke, gezonde vrouwen zouden in staat zijn zich van hun taken te kwijten en belichaamden het gewenste rassenideaal.

Na de herinvoering van de dienstplicht in 1935 werden de taken van de BdM uitgebreid. Door het gebrek aan arbeidskrachten moesten steeds meer vrouwen in de wapenfabrieken gaan werken. De BdM-activiteiten bleven voorlopig echter vooral gericht op het opvoeden van meisjes tot huisvrouw en moeder.

VECHT DAPPER - STERF MET EEN LACH OP JE GEZICHT

Begin 1939 waren zo'n 7,3 miljoen jonge Duitsers (82 procent) lid van de HJ, die hiermee de grootste jeugdorganisatie ter wereld was. Op 25 maart werd het lidmaatschap verplicht voor alle kinderen. Iedereen die nog geen lid was, werd bij de organisatie ingelijfd en de ouders werden gewaarschuwd dat hun kinderen van hen afgenomen en in een weeshuis geplaatst zouden worden als ze ze niet inschreven bij de HJ. Als resultaat daarvan was het aantal HJ-leden bij het uitbreken van de oorlog tot 8,8 miljoen gestegen.

De Duitse jeugd was nu gemobiliseerd en klaar om ten strijde te trekken voor de gestoorde idealen van de Führer.

HJ-scholen

De nazi-dynastie veilig stellen

REICH ARBEITSLEITER Robert Ley wilde het nazi-opleidingssysteem veranderen en de crème de la crème van de Duitse jeugd opleiden tot bestuurders van het Groot-Duitse Rijk. Voor dat doel werden er twaalf *'Adolf Hitler Schule'* (AHS) opgericht. Baldur von Schirach nam het idee over en kondigde aan het totale Duitse schoolsysteem te willen veranderen. Bittere interne rivaliteit was inherent aan de nazi-staat en dus moest hij met de door de partij geleide instituten voor politieke scholing, de NAPOLA's, concurreren om de beste kandidaten te krijgen.

De leraren wilden een radicaal nieuw lesprogramma introduceren, maar pas in 1944 werd een eerste aanzet hiervoor gepubliceerd. Zoals altijd was er weer overmatig veel aandacht voor sport en het ontwikkelen van leiderschapskwaliteiten.

De selectie was afhankelijk van de willekeur van de plaatselijke *Gauleiter*. De kandidaat moest bewijzen dat hij een van "de besten" was.

Na vijf jaar studie kreeg de leerling een *Abschlussbeurteilung* waarmee hij toegelaten kon worden tot de universiteit.

Naast de AHS waren er nog drie *Ordensburgen* waar de *Ordensjunker* werden opgeleid. De afgestudeerden van deze 'ordeburchten' moesten de nieuwe generatie partijfunctionarissen vormen.

Ook hier kregen de studenten een uitgebreide fysieke opleiding, maar hun intellectuele ontwikkeling liet te wensen over. Degenen die voor deze opleiding geselecteerd werden, kregen allerlei privileges om zo een elitegeest te kweken.

Uiteindelijk doorliep slechts één lichting, die van 1937, de totale tweejarige opleiding.

Rechts:
Hitler vond de oudere generatie "tot op het merg bedorven, laf en sentimenteel". Zijn nieuwe orde moest tot stand komen dankzij zijn "fantastische jongelingen". Hij wilde een gewelddadige, actieve, dominante en moedige generatie kweken waarvoor de rest van de wereld bevreesd zou zijn.

Linksonder:
Op jonge leeftijd zijn kinderen nog zeer kneedbaar. Het nazi-systeem wilde van de Duitse jeugd een generatie van strijders maken die zonder aarzeling bevelen zou opvolgen en geven. De instructeurs op de Hitler Schule waren vaak zelf oud-leden van de HJ. Het was een cultuur van 'de jeugd geleid door de jeugd'.

Hierboven: De bibliotheek was de laatste plaats waar men de moderne, sportieve nazi-jeugd verwachtte aan te treffen. Boeken waren voorwerpen die je verbrandde in plaats van ze te gebruiken om je intellectuele vermogens te verbeteren. Een scherpschutter werd je immers niet door boeken te lezen.

DUIVELSWRAAK

Massamoord in Lidice

Praag, juni 1942. De gehate Reinhard Heydrich is dodelijk gewond. Hitler zweert dat de Tsjechische natie hiervoor zal boeten en geeft opdracht het dorp Lidice van de kaart te vegen.

Hierboven:
Alle 172 mannen en jongens uit het dorp werden naar de boerderij van Horak gebracht. Ze werden in groepjes van tien doodgeschoten door een vuurpeloton van twee officieren en twintig manschappen. De executies duurden tot vier uur 's middags. Later, op 10 juni, werden er nog eens 11 mijnwerkers doodgeschoten die na hun late dienst thuiskwamen, plus 15 Tsjechen die al langer vastzaten.

TWEE uur 's nachts, 10 juni 1942. Duitse soldaten bonken met hun geweerkolven op de deuren: iedereen moet zich op het plein verzamelen. Een uur later worden alle vrouwen plus de kinderen jonger dan 16 bij elkaar gedreven in het schoolgebouw. De mannen en de oudere jongens worden naar de boerderij van de familie Horak gebracht. Om 6 uur moeten de vrouwen en kinderen in vrachtwagens klimmen waarmee ze vanuit hun dorp Lidice naar de nabijgelegen plaats Kladno gebracht worden.

In Lidice plunderen SD-mannen de huizen terwijl anderen matrassen tegen de muur van een schuur stapelen om te voorkomen dat de kogels zullen terugkaatsen. De mannen worden in groepjes van 10 naar buiten gebracht en doodgeschoten. De 73-jarige dorpspriester wordt in zijn ontwijde kerk gefolterd voordat hij vermoord wordt. De Gestapo noteert de executie van 199 mannelijke dorpsbewoners.

De lijken worden in een massagraf begraven door 30 joden die zijn aangevoerd uit het concentratiekamp Theresienstadt. Een andere groep joodse slavenarbeiders moet het puin komen opruimen: alle gebouwen in Lidice worden gesloopt en de plek waar het dorp lag wordt ingezaaid met gras.

VERGELDING

Hitler gaf opdracht voor de slachting op de bevolking van Lidice als vergelding van de spectaculairste verzetsdaad tegen de nazi's in bezet Europa tot dan toe. Agenten van de Tsjechische regering in ballingschap hadden een aanslag gepleegd op Reinhard Heydrich, de Reichsprotector van Bohemen en Moravië. Deze protégé van Himmler, die in september 1941 benoemd werd, nam het niet zo nauw met de veiligheidsmaatregelen en liet zich in zijn Mercedes-cabriolet in zijn rijkje rondrijden.

Het verzet had gemerkt dat hij steeds dezelfde routine volgde. Op weg van zijn landgoed in Panenske Brezani naar zijn hoofdkwartier in Praag moest de auto afremmen voor een scherpe bocht. Daar lagen Jan Kubis en Joseph Gabcik, twee agenten van de Tsjechische regering

in ballingschap, met een bom en een stengun bewapend op 27 mei om 10.30 uur in het ochtendzonnetje op hem te wachten. Heydrich was stipt als altijd en kwam om exact 10.32 uur bij de bocht aan.

Verbluft zag hij hoe een man vanuit de berm een geweer op hem richtte. Maar het geweer ketste. Als Heydrich zijn chauffeur opdracht had gegeven plankgas te rijden dan had hij kunnen ontsnappen, maar de SS-*Obergruppenführer* was een voormalig jachtvlieger en een eersteklas zwaardvechter.

Moed is niet alleen aan goede mensen voorbehouden. Heydrich gaf zijn chauffeur het bevel te stoppen, terwijl hij zijn pistool trok. Gabcik gooide zijn bom, maar deze kwam op enige afstand van de auto tot ontploffing. De Tsjechen vluchtten voor hun leven toen Heydrich het vuur op hen opende. Hij schoot een paar keer en rende toen achter hen aan.

Plotseling stopte hij en viel hij neer. Zijn rug zat vol splinters die door de kracht van de explosie diepe wonden hadden veroorzaakt waarin ook nog stukjes uniform en stoelbekleding vastzaten.

Heydrich kreeg bloedvergiftiging. Omdat de Duitse artsen geen penicilline hadden, was hij ten dode opgeschreven. Hij stierf op 4 juni.

BENOEMING VAN HEYDRICH

Heydrich werd tot Reichsprotector benoemd nadat Constantin von Neurath er niet in slaagde het communistische verzet, dat al actief was sinds de invasie in Rusland, en het minder zichtbare 'nationale leger', dat trouw was aan de regering in ballingschap onder leiding van Edvard Benĕs in Londen uit te schakelen. Neurath werd op ziekteverlof gestuurd en Heydrich nam het van hem over.

De Tsjechische wapenindustrie was van groot belang voor de Duitse oorlogseconomie, maar door de lage productiviteit en sabotageactiviteiten was het rendement erg laag. In tegenstelling tot wat men verwachtte, stelde Heydrich geen terreurbewind in, maar haalde hij het verzet de wind uit de zeilen met de klassieke 'wortel aan het touwtje'. Hij voerde besprekingen met arbeiderscommissies en kondigde een verhoging van de rantsoenen voor de medewerkers van wapenfabrieken aan. Daarnaast werden alle tegen de nazi's gerichte activiteiten hard bestraft. De boodschap dat medewerking loonde, werd steeds weer benadrukt.

De regering van Benĕs was bang dat ze na de oorlog geen rol van betekenis meer zouden spelen als ze onverrichterzake het einde van de oorlog in Engeland afwachtten. In de lente van 1942 was het nog lang niet duidelijk hoe of wanneer de oorlog zou eindigen, maar Benĕs kon niet toestaan dat alleen de communisten verzet boden tegen de Duitsers. Ook kon zijn regering niet om het gevaar van een verlicht nazi-bestuur heen: als de Tsjechen collaboreerden met de Duitse bezetters, dan zouden de geallieerden hen over één kam scheren met Vichy-Frankrijk of Quisling-Noorwegen. Had Heydrich zich wel zo wreed gedragen als de andere nazi-kopstukken in Oost-Europa, dan had hij de oorlog waarschijnlijk overleefd.

Boven:
'De man met het ijzeren hart' poseert naast Karl-Hermann Frank op 27 september 1941 de dag waarop de Reichsprotector in Praag aankwam voor zijn 'zachtmoedige' dictatorschap.

WANHOPIGE MAATREGELEN

De Tsjechische regering in ballingschap nam de rigoureuze beslissing om Heydrich te vermoorden. Het ging ze niet om de eliminatie van een wreed heerser, maar om het uitlokken van een Duitse vergeldingsactie. Ze verwachtten terecht dat de nazi's hard zouden reageren,waardoor de relaties tussen de bezetters en de bezetten zouden verslechteren. Het verzet zou toenemen en na de oorlog zou het nationale leger een indrukwekkende staat guerrilla-acties aan de buitenwereld kunnen overleggen, waardoor men een mondje mee kon spreken in de naoorlogse verdeling van Oost-Europa.

De verzetsstrijders in Tsjecho-Slowakije waren verbijsterd door de orders van Benĕs. Zij protesteerden en voerden aan dat de Duitse wraak buitengewoon wreed zou zijn. Een

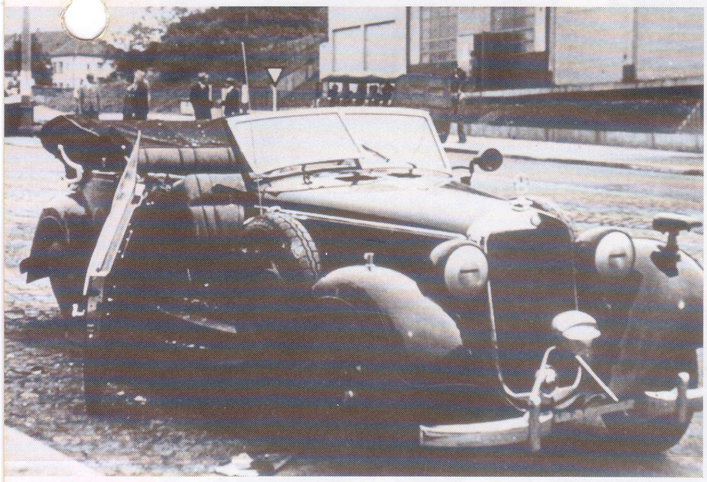

Boven:
Heydrichs Mercedes kort na de aanslag op 27 mei 1942. Splinters van de carrosserie drongen door in zijn lichaam. Acht dagen later zou hij aan bloedvergiftiging overlijden.

Linksonder:
De opstandelingen worden omsingeld in de kerk in Praag. De Gestapo en de Waffen-SS pompen water in de gewelven om de overlevenden eruit te verdrijven.

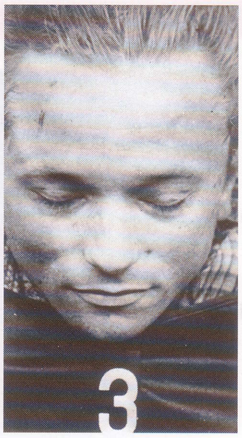

Rechtsboven:
Het lijk van Jozef Gabcik, een van de leden van het team dat de aanslag moest plegen. Deze verzetsstrijders verkozen zelfmoord in de kerk boven marteling door de Duitsers.

Hieronder:
De 29 eersteklassers van de school in Lidice, een paar dagen voordat de Duitsers het dorp overvielen. De meesten van hen werden vergast in Gneisenau. Slechts drie van de kinderen op de foto overleefden de oorlog.

dergelijke operatie kon alleen maar contraproductief zijn: De Duitse veiligheidsmaatregelen zouden verdubbelen en het verzet zou verpletterd worden. Toch werden twee teams Tsjechische soldaten die door de Britse SOE (Special Operations Executive) bewapend en opgeleid waren op 28 en 29 december in Tsjecho-Slowakije gedropt. Zij brachten via een krachtige radiozender de verbindingen met Londen tot stand en startten met het plan voor de moord op Heydrich.

GESTAPO-MÜLLER

De ergste vrees van het lokale verzet werd al snel bewaarheid. Heinrich Müller, het hoofd van de Gestapo, werd op de dag van de aanslag nog naar Praag gestuurd. Zijn opdracht was de aanslagplegers te vinden. Er werden zo'n 13.000 Tsjechen gearresteerd en overal zag men spontane uitingen van trouw aan de Duitsers. In Pilsen werd het gebruik van de Hitler-groet van de ene op de andere dag gemeengoed. Maar niemand eiste de beloning van tien miljoen kronen op voor het aangeven van de moordenaars.

Dezelfde dag gaf Himmler opdracht voor de executie van honderden Tsjechische gevangenen die al sinds 1938 in de concentratiekampen zaten. Uiteindelijk werden er ruim 3000 concentratiekamp-gevangenen gedood als vergelding voor de moord op Heydrich en stierven er zo'n 500 van de recent gearresteerde Tsjechen door martelingen of bewuste executies.

Er was geen verband tussen de aanslagplegers en het dorp Lidice. De Duitsers beweerden dat ze daar machinegeweren gevonden hadden, maar een onderzoek op 4 juni leverde niets op. Hitler eiste echter een vergelding en daarom kwamen Müller, Himmler en de plaatselijke SD met een zondebok.

NUTTELOOS ONDERZOEK

De moordenaars werden niet ontmaskerd, zelfs niet na de slachting in Lidice. Maar het veiligheidscordon rond Praag was zo waterdicht dat de Tsjechische agenten niet konden ontsnappen. Een van de Gestapo-officieren kwam daarom met een idee: wie zich binnen vijf dagen meldde met informatie zou zelf vrijuit gaan. Karel Curda, een van de agenten die vanuit Engeland overgevlogen was, kon dit aanbod niet weerstaan. Het gezin dat een van de aangewezen schuilplaatsen bewoonde, werd gearresteerd en gemarteld. Zij biechtten op dat de moordenaars zich schuilhielden in de kerk van Karel Boromejski.

De Tsjechen in de kerk weerden zich moedig tegenover de zevenhonderd SD'ers en SS'ers. Uiteindelijk pompten de Duitsers water in de gewelven onder de kerk. De overgebleven Tsjechische agenten pleegden daarop zelfmoord met hun laatste kogels. Bisschop Gorazd en het kerkbestuur werden later gearresteerd en geëxecuteerd. De kogelgaten zijn nooit meer dichtgemaakt en de kerk is nog altijd een symbool voor het verzet.

Miloslava Kalibova was een van de oudere meisjes die uit Lidice gedeporteerd werden. Zij herinnerde zich hoe de Duitsers een paar dagen na de slachting de jonge kinderen van hun bange moeders scheidden. Er werden 99 kinderen naar Praag gebracht, terwijl hun moeders en de oudere vrouwen naar het concentratiekamp Ravensbrück gestuurd werden. Miloslava Kalibova werkte de drie jaar daarop in de kampfabriek waar ze handschoenen voor Duitse soldaten moest maken. Haar tante, die samen met haar gevangen zat, werd begin 1945 vermoord toen de commandant dagelijks oudere en zieke gevangenen liet executeren.

VERGELDING

HET nazi-bestuur in de bezette gebieden vormde in allerlei opzichten een schending van het internationale recht. Het komt wel vaker voor dat militaire of paramilitaire organisaties in de hitte van de strijd vergeldingsacties plegen, maar onder Hitlers wrede regime werd er een heel systeem van vergeldingen ingesteld in de bezette gebieden. Dit was een van de eerste vormen van staatsterrorisme. Onschuldige burgers of gevangen genomen verzetsstrijders werden gegijzeld en zonder enige vorm van proces geëxecuteerd als vergelding voor aanslagen op Duitse soldaten. Dit was een contraproductief beleid dat het verzet tegen de Duitsers alleen maar versterkte. Heydrichs bestuur over het zogeheten Protectoraat Bohemen en Moravië onderscheidde zich door zijn verlichte bewind, waardoor er voor de plaatselijke bevolking weinig reden was om zich bij de verzetsbeweging aan te sluiten. De regering in ballingschap onder leiding van Dr. Eduard Beněs maakte zich hier zorgen over. Men stuurde daarom commando's om Heydrich te vermoorden en zo vergeldingsacties tegen het Tsjechische volk uit te lokken, waardoor die zich weer achter het verzet en de regering in ballingschap zouden scharen.

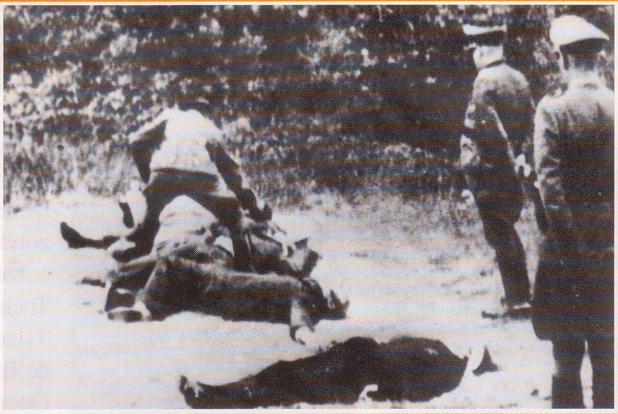

Rechtsboven:
De SS zette de vergeldingsacties ook in juni en juli 1942 nog voort. Ze executeerden o.a. ongeveer 1000 verzetsmensen en onschuldigen in Luby bij Klatovi. De nazi's hielden bij hun vergeldingsacties geen rekening met wie er al dan niet schuldig was. Op de dag van Heydrichs dood werden er 152 Berlijnse joden geëxecuteerd en later werden er nog eens 3000 joden vanuit Theresienstadt naar de vernietigingskampen gebracht.

Boven:
De Grieks-orthodoxe bisschop Gorazd (links) en de predikant Cikl in april 1942. Beide priesters, plus nog twee vertegenwoordigers van de kerk, werden in september 1942 geëxecuteerd omdat ze de speciale agenten onderdak hadden geboden.

Haar moeder en zuster overleefden hun gevangenschap.

ONSCHULDIGEN VERMOORD

Achteraf blijkt dat de baby's uit het dorp al vrijwel direct vermoord werden. Een aantal van de jongere kinderen werd door de rassenexperts van de nazi's onderzocht. Door verschillende testen, zoals het meten van hun schedel, werd vastgesteld of ze van arische afkomst waren. Degenen die 'slaagden' werden in Duitsland door kinderloze nazi-gezinnen geadopteerd. Anderen werden naar de gaskamer in Treblinka gebracht. Slechts 16 van de 99 kinderen van Lidice keerden na de oorlog nog terug naar de plek waar ooit hun geboortehuis stond.

Heydrichs assistent in Tsjecho-Slowakije, SS-*Gruppenführer* Karl-Hermann Frank, was verantwoordelijk voor de slachting in Lidice en de golf van arrestaties die volgde op de dood van zijn baas. Hij bleef de bevolking tot het eind van de oorlog met ongekende wreedheid onderdrukken. Uiteindelijk werd hij gevangen genomen, berecht en op 22 mei 1946 in het openbaar opgehangen in Praag.

In 1949 werd er een nieuw dorp gebouwd op de voormalige locatie van Lidice. In 1956 werd er een herdenkingstuin geopend. Maar dit is een mijnbouwgebied en in 1992, bij de 50e herdenking van de slachting, werd er een internationale oproep gedaan om daar nieuwe bomen aan te planten in verband met de ernstige vervuiling die de industriële erfenis was van het communistische bewind.

Links:
Na de slachting en de deportatie stak de SS Lidice in brand en werd het puin tot en met de funderingen afgevoerd, waarna er zand gestort werd over het hele dorp. Op Hitlers bevel had Lidice opgehouden te bestaan.

Boven:
Karl-Hermann Frank was de man die het bevel had gegeven voor de moord op de mannelijke bevolking van Lidice en Lezaky. Hij werd op 22 mei 1946 opgehangen in de Pankraz-gevangenis in Praag.

HITLERS MILITAIRE ADVISEURS

Keitel en Jodl

Veldmaarschalk Wilhelm Keitel en brigadegeneraal Alfred Jodl waren de hoogste officieren op Hitlers hoofdkwartier.

WILHELM Keitel, op 22 september 1882 geboren op het landgoed van zijn vader in Braunschweig, was zowel een van de belangrijkste commandanten van de Tweede Wereldoorlog als de machteloze loopjongen van de Führer. Hij raakte tijdens de Eerste Wereldoorlog ernstig gewond aan zijn rechterarm, waarna hij tot aan het eind van die oorlog eenvoudige staffuncties bekleedde. Evenals zijn collega Alfred Jodl diende hij tussen de twee oorlogen in bij de *Truppenamt*, de illegale generale staf.

Hier werkte hij hard aan de geheime expansieplannen voor het leger. In juli 1933 ontmoette hij Hitler voor het eerst en hij was meteen onder de indruk van de nieuwe Duitse leider. Het zou het begin zijn van een fatale relatie van trouw waarin Keitel zelfs nog volhardde na de nederlaag van nazi-Duitsland. In Neurenberg zou hij in 1945 nog zeggen: "Zelfs nu ben ik nog een overtuigd volgeling van Adolf Hitler. Dat wil niet zeggen dat ik het eens ben met alle onderdelen van het partijprogramma."

In oktober 1935 kon hij tot hoofd van het *Wehrmachtamt* bevorderd worden. Hij twijfelde, maar zijn vrouw drong erop aan dat hij deze kans zou aannemen. In 1938 benoemde Hitler Keitel tot hoofd van het OKW, het *Oberkommando der Wehrmacht*.

Boven:
Wilhelm Keitel en Alfred Jodl met hun opperbevelhebber op zijn hoofdkwartier in Oost-Pruisen. De twee mannen waren Hitlers militaire adviseurs - Keitel gaf de orders van de Führer door, terwijl Jodl zijn belangrijkste strateeg was.

OPPERBEVEL

Keitel deelde het OKW in vier afdelingen in: de *Führungstab* of WFA, de *Ausland/Abwehr* (inlichtingen en contraspionage), het centrale bureau van de strijdkrachten en het economische bureau van de strijdkrachten. Jodl kwam al snel aan het hoofd van de WFA.

In juni 1940 was Keitel leider van het Duitse team dat de wapenstilstand met de Fransen sloot in Compiègne.

Rechts:
Keitel blijft in de buurt terwijl Hitler overlegt met de officieren die het bevel voerden tijdens de laatste aanval op Warschau in 1939.

Het is daarom te begrijpen dat hij, toen hij op 7 mei 1945 zag dat er zich tussen de geallieerde officieren in Reims, waar hij de Duitse capitulatie moest ratificeren, ook Fransen bevonden, mompelde "Niet ook de Fransen".

Na de capitulatie van Frankrijk in 1940 benoemde Hitler twaalf nieuwe veldmaarschalken, waarvan Wilhelm Keitel er een was. Hij had weinig aanzien bij zijn mede-officieren die hem bijnamen gaven als 'Ja-Keitel', 'de jaknikkende ezel' en *'Lakaitel'* - een woordspeling op het woord *lakei*.

Goering, als hoofd van de Luftwaffe, negeerde Keitel volledig. In een persoonlijke brief aan de OKW-chef schreef hij:

"Wat mij betreft maakt het niet uit of deze orders getekend worden 'Uit naam van de Führer, Keitel, brigadegeneraal' of 'Uit naam van de Führer, Maier, Feldwebel' " Als Reichsmarschal kreeg hij zijn orders rechtstreeks van Hitler. Grootadmiraal Raeder dacht hetzelfde over orders voor de Kriegsmarine, maar bracht het wat minder lomp.

In 1941 dreigde Keitel zijn functie neer te leggen om Hitler ervan te overtuigen dat een invasie in de Sovjet-Unie een overmoedige militaire actie zou zijn. Hitler werd woedend op hem en zei dat een veldmaarschalk nooit kon aftreden en dat hij in functie moest blijven zolang Hitler hem nodig had.

DE JA-KNIKKER VAN DE FÜHRER

Als de generaals van bedreigde troepen met Hitler probeerden te praten over terugtrekken, kon Hitler erop vertrouwen dat Keitel hem steunde. Keitel was het volledig eens met Hitlers bevelen niet op te geven maar door te vechten, hetgeen er uiteindelijk toe zou leiden dat de Duitse troepen in Afrika, Europa en Rusland het onderspit moesten delven. Hitler had geen respect voor de ervaren beroepsmilitairen in zijn leger en riep bij een gelegenheid uit: "Mijn veldmaarschalken zijn geweldige tactici. Tactiek betekent voor hen altijd terugtrekken!" Keitel deed er het zwijgen toe.

Brigadegeneraal Zeitzler, de chef-staf van het opperbevel van het leger, die daarbij ook aanwezig was, vroeg om een persoonlijk onderhoud met Hitler en zei dat hij dergelijke uitspraken niet meer wilde horen in zijn bijzijn. Hitler was verbluft en beloofde beterschap.

Hierboven:
Jodl begeleidt Hitler op zijn dagelijkse wandeling. Het is 26 april 1941 en de Duitse legerstaf legt de laatste hand aan de plannen voor de invasie van de Sovjet-Unie.

KOMMISSARBEFEHL

Op 6 juni 1941 tekende Keitel zijn eigen doodvonnis en dat van talloze Russische volkscommissarissen door zijn handtekening te zetten onder het beruchte *Kommissarbefehl*. Later tekende hij ook nog de Commando-

Hierboven:
Keitel met opgeheven hoofd in mei 1945 bij de ondertekening van de Duitse capitulatie op het hoofdkwartier van het Rode Leger in Berlijn.

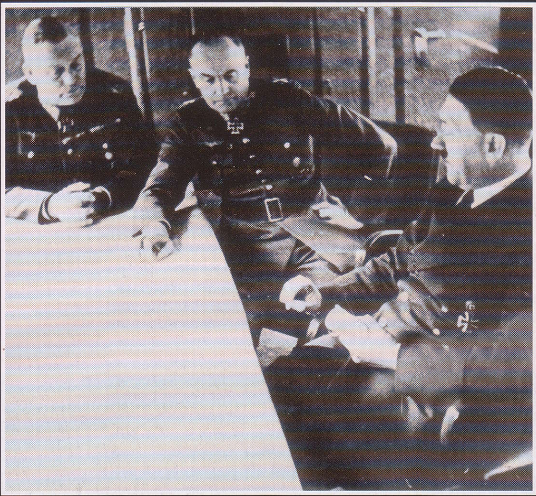

Hierboven:
Vier jaar eerder was Keitel op zijn top. Hier overlegt hij met Hitler en Von Brauchitsch. Von Brauchitsch zou snel daarop zijn congé krijgen, maar Keitel bleef trouw aan de Führer.

Hieronder:
Alfred Jodl met admiraal Dönitz, de laatste Führer van het Reich, en Albert Speer. Alledrie stonden ze terecht in Neurenberg. Speer en Dönitz kregen gevangenisstraffen, maar Jodl werd opgehangen.

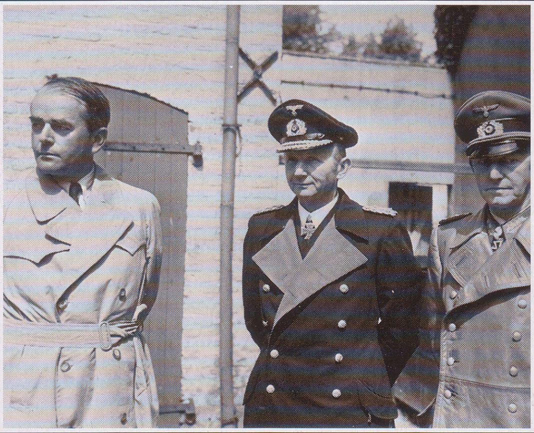

order van 1942 waarin stond dat gevangen geallieerde paratroepers en commando's overgedragen moest worden aan de SD - die ze zou ondervragen en executeren. Ook verzette hij zich niet tegen de opdracht hogere officieren gevangen te zetten of te executeren als ze onmogelijke bevelen niet hadden uitgevoerd.

Keitel was aanwezig tijdens de bomaanslag in juli 1944 en toen Hitler uit de puinhopen strompelde ving hij hem op en zei buiten adem, "Führer, u leeft nog". Keitel arresteerde al snel daarop zijn eigen verbindingsofficier, generaal Erich Fellgiebel, die hij ervan verdacht de verbindingen vanuit het hoofdkwartier te hebben afgesneden nadat de bom was afgegaan. Keitel gaf ook opdracht voor de arrestatie van brigadegeneraal Friedrich Fromm en veldmaarschalk Von Witzleben. Hij zat in de 'Ereraad' die verdachten van de samenzwering opspoorde en berechtte. De meeste verdachten kregen de doodstraf.

In 1945 werd hij door het tribunaal in Neurenberg schuldig bevonden aan deelname aan een samenzwering, misdaden tegen de vrede, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Hij werd op 16 oktober 1946 in Neurenberg opgehangen.

Keitel was zich bewust van de minachting van zijn collega-officieren, maar in zijn onvoltooide memoires die hij in de gevangenis schreef, noteerde hij "Waarom hebben de generaals die mij zo snel veroordeelden als een meeloper en een incompetente ja-knikker er nooit voor gezorgd dat ik werd afgezet? Was dat te moeilijk geweest? Nee, absoluut niet. De waarheid was dat niemand bereid zou zijn geweest mij te vervangen, omdat ze allemaal wisten dat hen dan hetzelfde ellendige lot te wachten stond als dat van mij."

JODL

Gedurende een groot gedeelte van de oorlog werkte Keitel samen met brigadegeneraal Alfred Jodl. Hoewel hij lager in rang was dan de veldmaarschalk, was Jodl het werkelijke brein achter de Duitse campagnes.

Alfred Jodl werd in 1890 in Wurzburg in Beieren geboren. Hij ging in het Beierse leger en vocht als artillerie-officier tijdens de Eerste Wereldoorlog. Zoals zoveel andere Duitse officieren die later een belangrijke rol speelden tijdens de Tweede Wereldoorlog, was hij lid van de *Truppenamt*, de geheime Duitse generale staf. Hij werd hoofd van de nationale verdedigingsafdeling van de

Oberkommando der Wehrmacht

HET OKW, HET *Oberkommando der Wehrmacht* werd in 1938 opgericht ter vervanging van het vroegere ministerie van defensie. Ondanks de naam was het niet veel meer dan een organisatie die de bevelen van de Führer moest doorgeven aan de Wehrmacht, de Kriegsmarine en de Luftwaffe.

Wilhelm Keitel was het eerste en enige hoofd dat het OKW in de zeven jaar van zijn bestaan had. Hoewel hij een capabele stafofficier was met goede bestuurskwaliteiten, had hij geen sterk karakter en durfde hij zijn meester maar zelden tegen te spreken

OKW-ORGANISATIE

Keitel verdeelde het OKW in vier hoofdafdelingen, waarvan de *Wehrmachtsführungsamt* de belangrijkste was. Onder normale omstandigheden was de afdeling *Ausland/Abwehr* ook belangrijk geweest, maar omdat admiraal Canaris, het hoofd ervan, zo fel tegen Hitler en de nazi's was speelde deze buitenlandse inlichtingendienst geen rol van betekenis. Ook het *Wirtschafts- und Rustungsamt*, dat zich bezighield met logistiek, en het *Allgemeine Wehrmachtsangelegensamt* waren van weinig belang.

Alfred Jodl, hoofd van het *Führungsamt*, was veel vastberadener en capabeler dan Keitel, maar door zijn loyaliteit jegens Hitler kon hij de beslissingen van de Führer in principe niet tegenspreken. Hoewel beide heren tijdens de laatste twee jaar van de oorlog nog amper met elkaar spraken, was zijn militaire expertise van levensbelang voor Hitler.

Het OKW leek in niets op de Joint Chiefs of Staff-organisatie van de geallieerden. De verschillende onderdelen vochten elk voor hun eigen macht en hoewel het OKW in theorie de overkoepelende coördinerende organisatie had moeten zijn, besteedde vrijwel niemand er aandacht aan. Goering en Raeder dachten dat het OKW alleen maar bestond om de orders van de Führer door te geven aan de Luftwaffe en de Kriegsmarine. OKH - *Oberkommando des Heeres* of opperbevel van het leger - viel in naam onder het bevel van het OKW. Het OKW had echter over de feitelijke operaties aan het belangrijkste front, het Oostfront, vrijwel niets te zeggen en de generaals beschouwden mannen als Keitel zuiver als loopjongens van de Führer.

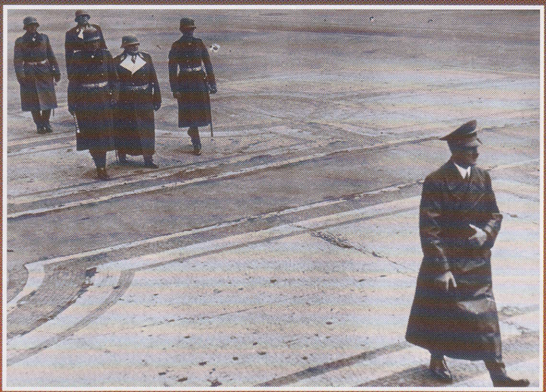

Hierboven:
Vanaf het begin wilde Hitler de strijdkrachten zijn wil opleggen. Hij gebruikte de OKW als instrument hiervoor. De commandanten van de strijdkrachten stonden altijd in Hitlers schaduw.

strijdkrachten en in 1938 kreeg hij het bevel over een artillerie-eenheid.

In augustus 1939, een maand voor het uitbreken van de oorlog, werd hij chef van het *Oberkommando der Wehrmachtführungsstab*. In deze functie was Jodl Hitlers eerste adviseur over strategische en operationele kwesties. Jodl was de strateeg aan wie Hitler zijn overwinningen in Polen, Scandinavië, Nederland, België, Frankrijk en de Balkan te danken had.

Jodl was een voorzichtige, onverstoorbare man die Hitler vooral met argumenten probeerde te overtuigen, maar die ook niet bang was om voet bij stuk te houden als dat nodig was.

WAARHEIDSMISSIE

In september 1942 stuurde Hitler Jodl naar veldmaarschalk Siegmund List, die het bevel voerde over legergroep A. De Führer wilde weten waarom de Duitse opmars in het zuiden van Rusland zo traag vorderde. Hitler had zijn troepen bevel gegeven de Kaukasus en de Kaspische olievelden in te nemen, maar hij had het 6e leger een andere missie gegeven en naar het oosten gestuurd om Stalingrad in te nemen. De legergroep van List had geprobeerd aan Hitlers orders gehoor te geven, maar zonder het 6e leger had men niet voldoende middelen om het karwei te klaren.

Jodl besprak het probleem met List en meldde zijn bevindingen op 7 september aan Hitler. De Führer barstte daarop in woede uit tegen Jodl, maar tot zijn verbijstering liet Jodl zich niet imponeren en schreeuwde hij terug tegen Hitler.Hij verdedigde List en generaal Franz Halder fel, maar kon toch niet voorkomen dat ze uit hun functie ontheven werden. Als resultaat daarvan diende Jodl zijn ontslag in en vroeg hij om overplaatsing naar een commandofunctie aan het front.Keitel wist hem er echter toe over te halen op het hoofdkwartier te blijven.

Hitler was verbitterd door deze onverwachte oppositie en koesterde nog maandenlang wrok tegen Keitel en Jodl. Hij dineerde zelfs niet meer samen met zijn medewerkers op zijn hoofdkwartier.

Jodl stond vlakbij Hitler in de *Wolfsschanze* toen de bom ontplofte die door Von Stauffenberg achtergelaten was. Hij was ongedeerd.

Aan het eind van de oorlog tekende Jodl de onvoorwaardelijke capitulatie in Reims op 7 mei 1945 namens de regering onder admiraal Dönitz. Voor het internationale militaire tribunaal in Neurenberg voerde hij ter verdediging aan dat hij "de orders van hogerhand opgevolgd had".

Hij werd schuldig bevonden aan deelname aan een samenzwering, misdaden tegen de vrede, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Hij werd op 16 oktober 1946 in Neurenberg opgehangen.

Er bestaan vermoedens dat de Russen voor hem de doodstraf eisten en dat de Britten de generaal opofferden in ruil voor een mildere straf voor Albert Speer. In 1953 werd Jodl door een Duitse denazificatierechtbank postuum in ere hersteld.

De Race naar Suez

Van Gazala naar El Alamein

"Vergeet niet dat je sterfelijk bent". Na zijn overwinning spreekt Rommel met een Duitse journalist. De val van Tobroek op 21 juni 1942 was Rommels grootste, maar meteen ook zijn laatste overwinning.

In januari 1942 startte Rommel tegen de bevelen in een briljant campagneseizoen waarbij hij gevaarlijk dicht bij de uiteindelijke hoofdprijs kwam: Suez. Maar hij zou zelf het beloofde land nooit zien.

IN januari 1942 WERDEN de Duitse troepen in de verdediging gedwongen. In Rusland had het Rode Leger de Duitsers aan de rand van Moskou afgestopt en waren de Russen overal aan het Oostfront met tegenaanvallen gestart. In Noord-Afrika was het beleg van Tobroek doorbroken door de Britse 'Operation Crusader' en stond Rommel weer in dezelfde uitgangspositie als in maart 1941. De Britse, Australische en Nieuw-Zeelandse troepen reorganiseerden zich en wilden de invasie van Libië hervatten, gesterkt door het feit dat Amerika nu ook bij de oorlog betrokken was. Maar hun optimistische kijk op de situatie was wat prematuur.

Generaal Cunningham was tijdens de laatste dagen van de slag om Tobroek vervangen als commandant van het Britse 8e leger. De gevechten waren chaotisch en aan beide zijden verloor men hoge officieren, commandoposten en logistieke eenheden door onverwachte acties van de vijand. De zenuwen van alle commandanten werden hierdoor op de proef gesteld, maar Rommel bleek een stuk koelbloediger dan Cunningham. De Britse commandant ter plaatse, generaal Sir Claude Auchinleck, verving hem door een van zijn eigen stafofficieren, generaal-majoor Neil Ritchie. Maar het was niet duidelijk wie nu waarvoor verantwoordelijk was. Ritchie, die toch al niet zo assertief was, werd opgezadeld met een paar zeer onafhankelijk ingestelde, welhaast subversieve divisiecommandanten. Auchinleck bestookte hem dagelijks met meldingen en memorandums en akelig nauwkeurige inschattingen, die hij kon doen dankzij de informatie die ULTRA hem verstrekte.

DUITSE INLICHTINGEN

Ook Rommel kon op goede informatie rekenen. De Italianen hadden de Amerikaanse diplomatieke code gebroken en de legers van beide Asmogendheden lazen al sinds de zomer van 1941 de dikke, vrij pessimistische rapporten van kolonel Bonner F. Fellers, de Amerikaanse militaire attaché in Cairo. Als vertegenwoordiger van de inmiddels

geallieerde natie kreeg hij uitgebreide briefings van de Britten, die hij weer doorstuurde naar het Amerikaanse oorlogsministerie. In januari 1942 zag Rommel een mogelijkheid voor een tegenaanval. De Britten waren hun eigen offensief aan het voorbereiden. Ze dachten dat de vijand nog te zeer verzwakt was door de recente nederlaag om direct al weer in actie te kunnen komen.

In tegenstelling tot de democratische besluitvorming binnen het Britse achtste leger, nam Rommel grotendeels zijn eigen beslissingen. Hoewel hij in theorie ondergeschikt was aan het OKH zuidwest en het Italiaanse opperbevel, trok hij zich niets aan van zijn Duitse superieuren en merkten zijn Italiaanse superieuren pas iets van zijn plannen als ze ontdekten dat hun eigen formaties weer in beweging waren.

DE WAPENS EN DE MAN

De ervaren Britse 7e pantserdivisie was vervangen door de onervaren 1e pantserdivisie. Beide partijen wisten dat de Duitsers meer dan honderd nieuwe tanks aan land hadden gebracht in Noord-Afrika, maar alleen de Duitsers wisten hoe snel ze die tanks in paraatheid konden brengen. De Britse tanks moesten meestal eerst helemaal nagekeken worden als ze aankwamen; door foutjes zoals vergeten de waterpompen weer te vullen die voor verzending afgetapt waren, verloren ze meer voertuigen dan aan vijandelijke acties.

Op 21 januari wisten de Astroepen de Britten te verrassen. Na een kort verzet trokken de Britten zich in totale chaos terug, totdat ze zich tussen Gazala en Bir Hacheim wisten in te graven in een verdedigingslinie van 70 km lang waar ze zich reorganiseerden om zich voor te bereiden op de tegenaanval.

De twee partijen waren in een logistieke race verwikkeld, met als doel een zo sterk mogelijke troepenmacht op te bouwen voor de volgende veldslag. De Duitsers werden afgeremd door Malta van waar de RAF en de Royal Navy zware verliezen toebrachten aan de Italiaanse konvooien waarvan Rommels leger afhankelijk was. Er werden Duitse en Italiaanse luchtlandingstroepen bijeengebracht en opgeleid voor Operatie Hercules om het eiland in te nemen terwijl de Luftwaffe het eiland bombardeerde.

Door het zware luchtbombardement konden de geallieerden vanaf Malta geen steun bieden aan de eigen onderzeeërs en bommenwerpers en de Italiaanse koopvaarders maakten hier dankbaar gebruik van om Rommels troepen weer te bevoorraden. Tegelijkertijd kwamen in Egypte ook de eerste Amerikaanse voorraden aan, waaronder een aantal middelzware M3-tanks: de Lees en Grants.

Deze hadden een 37-mm mitrailleur in een toren, plus een 75-mm kanon in de romp. Ze leken sterk op de dunwandige Britse Cruiser-tanks die in grote aantallen waren ingezet. Omdat ze van Amerikaanse makelij waren, gingen ze echter minder snel kapot dan de meeste Britse tanks.

Boven:
De zomer van 1942 was een prettige tijd voor de eenheden van de Luftwaffe en het Afrikakorps. Een jaar later stonden hun gezichten heel wat minder vrolijk.

BRITSE BOXES

Half mei bespeurden de verkenningseenheden van Rommel de eerste tekenen dat er een Brits offensief op handen was. Hoewel de Duitsers nog steeds tegenover een overmacht stonden, wist Rommel Kesselring ertoe te bewegen een aantal eskaders duikbommenwerpers en Messerschmitt Bf109F's die gereserveerd waren voor de operatie in Malta aan hem toe te wijzen.

De Britse verdediging bestond uit een reeks versterkte kampen, ook wel 'boxes' genoemd, met daarin infanteriebrigades ondersteund door artillerie. Ze hadden zich ingegraven achter een verdedigingslinie van prikkeldraadversperringen en zo'n 500.000 landmijnen en moesten ervoor zorgen dat de vijandelijke aanval in stukken zou breken en

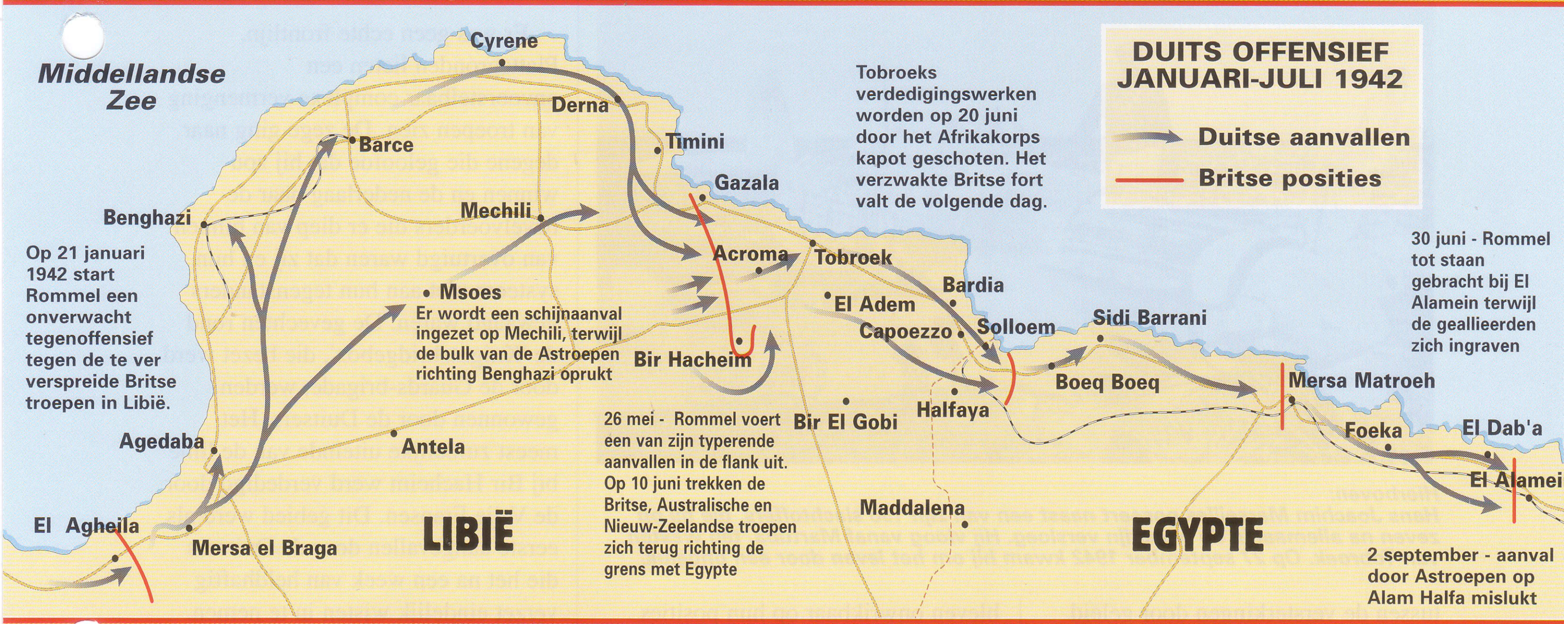

Duitse successen

VELDMAARSCHALK Kesselring en de Italiaanse legerleiding hadden voorzichtige plannen gemaakt voor 1942. Rommel had andere ideeën. Hij geloofde in Hitlers idee het Midden-Oosten in te nemen via een enorme tangbeweging waarbij de Duitsers zuidwaarts oprukten via de Kaukasus en ze aan de andere kant in hoog tempo langs de kust van Noord-Afrika trokken. Hij had Suez al bijna bereikt na een briljante campagne in de eerste helft van 1942. Het *Deutsche Afrika Korps* en hun minder roemruchte Italiaanse kameraden voerden een serie manoeuvres uit waarbij ze om de vijand heen trokken. Ze werden afgeremd door de geallieerde verdedigingslinie bij El Alamein, met daarnaast de ondoordringbare Quattara-laagte.

Rommel was vaak in de minderheid, maar hij werd geholpen door de onkunde van zijn tegenstanders: de Britten hadden hun handen vol in het Verre Oosten en trokken op cruciale momenten Australische troepen terug uit de Afrikaanse campagne. Bovendien hadden ze geen duidelijke tactische lijn uitgezet. Beslissingen werden op democratische wijze genomen, in tegenstellingen tot de agressieve, dwingende manier waarop Rommel met zijn staf overlegde.

Rommels opmars in 1942 werd mede mogelijk gemaakt door de blokkade van Malta, waarmee de Duitsers en Italianen hun aanvoerroute naar Tripoli beschermden. Toen deze blokkade werd opgeheven, betekende dit het begin van het einde voor Rommel; zijn versterkingen werden steeds vaker gekelderd. Hitler had bovendien zijn handen vol aan Rusland en kon zich pas veel te laat weer veroorloven Rommel beter te bevoorraden.

NA de twee weken van felle gevechten ten zuiden van Gazala trok het Britse 8e leger zich terug en konden de Duitsers Tobroek belegeren. Het Afrikakorps bereikte de buitenwijken van de stad op 20 juni. Hoewel er een garnizoen van 30.000 man lag, was de verdediging van Tobroek verzwakt in een poging de linie bij Gazala te verdedigen en was er een groot gebrek aan tanks. De Duitse aanval verliep precies volgens planning. Om 05:20 uur op 20 juni vielen Kesselrings bommen-werpers in het zuidoosten aan. Drie uur later brak de 15e pantserdivisie door de Britse linies heen en verspreidden ze zich. De Ariete- en Trieste-divisies wisten gebruik te maken van de bres in de geallieerde verdediging. De volgende dag moest Tobroek opgegeven worden. De buit was fantastisch. De geallieerden verloren tweeduizend voertuigen, 5000 ton voorraden en 2000 ton brandstof. Rommel was ervan overtuigd dat er nu niets meer tussen hem en de ultieme zege kon staan. Niets behalve de Britse verdedigingslinie bij El Alamein.

Val van Tobroek 20/21 juni 1942

Duitse aanvallen	Batterijen
Italiaanse aanvallen	Vliegveld
Britse mijnenvelden	XX Divisie
Infanterie-eenheid	X Brigade
Pantsereenheid	III Regiment
Gemotoriseerde eenheid	II Bataljon

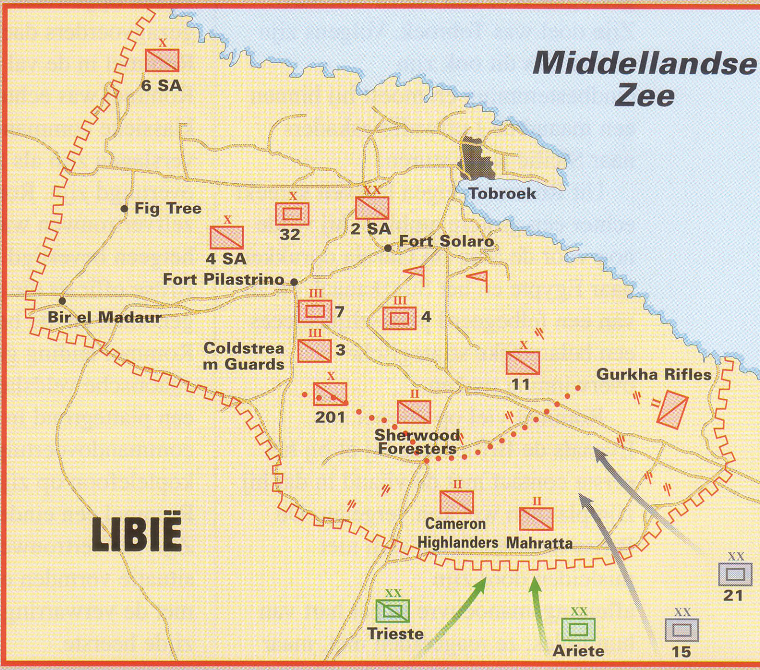

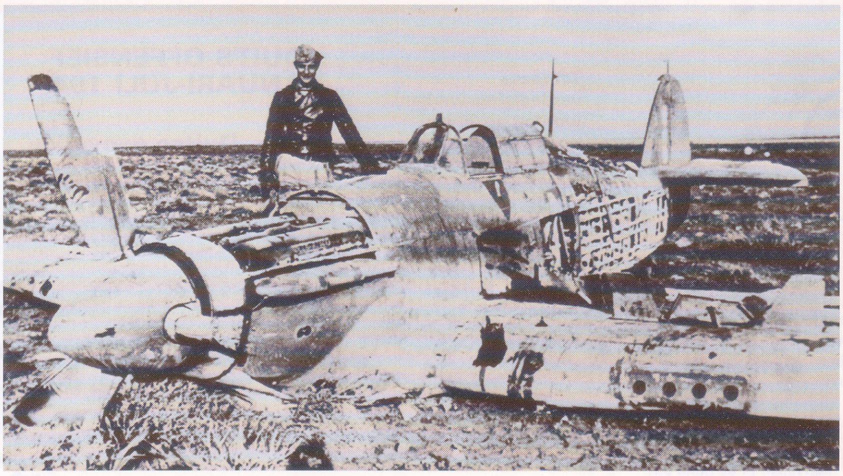

Hierboven:
Hans Joachim Marseilles poseert naast een van zijn 158 slachtoffers, die hij op zeven na allemaal in de woestijn versloeg. Hij vloog vanaf Martuba, ten westen van Tobroek. Op 27 september 1942 kwam hij om het leven door een ongeluk.

tussen de versterkingen door geleid werd waar de Britse pantserdivisies wachtten. In theorie zouden deze in een optimale formatie opgesteld staan, klaar voor de genadestoot, maar in werkelijkheid waren ze over de hele woestijn verspreid en wisten de bevelhebbers amper wat er van hen verwacht werd. Rommel dacht dat de Britten de basisprincipes van het oorlog voeren simpelweg niet begrepen. In de praktijk was het echter zo dat zijn tegenstanders de theorie wel snapten, maar schortte het door de bevelstructuur binnen het achtste leger aan de uitvoering.

BESTEMMING TOBROEK

Rommel had Hitler in maart bezocht en had zijn persoonlijke toestemming gekregen voor een nieuw offensief. Zijn doel was Tobroek. Volgens zijn orders was dit ook zijn eindbestemming en moest hij binnen een maand de Luftwaffe-eskaders naar Sicilië terug sturen.

Uit Rommels eigen brieven spreekt echter een grotere ambitie: hij wilde nog voor de Slag bij Gazala oprukken naar Egypte en het Suezkanaal, en zo van een felbegeerd plaatselijk succes een belangrijke strategische overwinning maken.

Rommel viel op 26 mei aan. Evenals de Britten zag hij al bij het eerste contact met de vijand in dat hij zijn plannen wel kon vergeten. De Britse reserves lieten zich niet misleiden door zijn afleidingsmanoeuvre in het hart van hun linies; ze reageerden niet, maar bleven onwrikbaar op hun posities terwijl hun commandanten onderling aan het bekvechten waren.

Generaal Cruewell, de commandant van het Afrikakorps, werd neergeschoten en gevangen genomen. Kesselring die op dat moment een bezoek aan de commandopost bracht, kon van een aangename middag als hoogste bevelvoerder genieten totdat Rommel arriveerde.

Hoewel er vaak van Rommel gezegd werd dat hij te weinig aandacht schonk aan logistiek, wist hij het tij te keren door persoonlijk een nachtelijke bevoorrading van de 15e pantserdivisie te organiseren. Zijn tanks waren door de Britse linies gebroken, maar werden daar door de vijand opgewacht. De Britse gezagvoerders dachten dat ze Rommel in de val hadden laten lopen. Rommel was echter een van die klassieke commandanten die pas verslagen zijn als ze daar zelf ook van overtuigd zijn. Rommels zelfvertrouwen was ongekend, hetgeen bevestigd werd door een Britse officier die gevangen was genomen en die beschreef hoe Rommel leiding gaf aan de meest chaotische veldslagen. Gebogen over een plattegrond in het commandovoertuig, met een koptelefoon op zijn hoofd, gaf Rommel een eindeloze reeks orders. Zijn zelfvertrouwen en grip op de situatie vormden een schril contrast met de verwarring die aan de andere zijde heerste.

Er was geen echte frontlijn. Plattegronden lieten een onvoorstelbaar complexe vermenging van troepen zien. De zege ging naar degene die geloofde dat hij zou winnen en de nederlaag naar de bevelvoerders die er diep van binnen van overtuigd waren dat zij en hun systeem niet aan hun tegenstanders gewaagd waren. De gevechten rond de 'Knightsbridgebox', die bezet werd door de Guards-brigade, werden gewonnen door de Duitsers. Het meest zuidelijke uiteinde van de linie bij Bir Hacheim werd verdedigd door de Vrije Fransen. Dit gebied werd als eerste aangevallen door de Duitsers die het na een week van heldhaftig verzet eindelijk wisten in te nemen. De Britten trokken zich terug en toen Rommel al zijn manschappen en brandstof inzette voor de achtervolging, leek het alsof de oorlog beslist was.

Plotseling werd Tobroek weer bedreigd. Nu de mijnen verplaatst waren om de verdedigingslinies bij Gazala te versterken en ook de artilleriebatterijen verzwakt waren, viel het 'fort' binnen 24 uur. Churchill hoorde dit terwijl hij op bezoek was bij president Roosevelt en kon zijn ontzetting niet verbergen. Roosevelt bood onmiddellijk alle hulp aan die zijn land kon leveren: hij wilde zelfs de tanks van zijn eigen, jonge pantsertroepen aan de Britten afstaan.

EXIT RITCHIE

Auchinleck onthief Ritchie van zijn bevel. Hij nam persoonlijk het bevel over en staakte de terugtocht bij een spoorwegstation op zo'n 100 km ten westen van Alexandrië. Dit was El Alamein. Al voor de oorlog was duidelijk dat dit, als een van de weinige plekken waar één flank gemakkelijk veiliggesteld kon worden, een belangrijke positie was voor de verdediging van Egypte. Vijftig kilometer ten zuiden van de kust zakt het woestijnniveau plotseling een goede 200 meter en gaat de woestijn over in de ondoordringbare zandzee die bekendstaat als de Qattara-laagte.

Op dit moment wilde Kesselring de posities van de Astroepen consolideren en overgaan op de

Hierboven:
12 juni 1942 - De Britse pantsers worden verpletterd in 'the Cauldron' (de heksenketel). Door hun betere training en tactieken overwonnen de Duitsers hun vijand die zich traag verplaatste, overhaast aanviel en onzorgvuldig gebruik maakte van zijn kanonvuur.

Hierboven:
Kennis over de situatie bij de vijand is van levensbelang voor de inzet van pantsers. Hier wordt een camera aan boord van een Messerschmitt 110 geladen voor een verkenningsvlucht.

Hieronder:
Duitse hospikken bedienen een waterzuiveringsapparaat. Door het gebrek aan water was de jerrycan een geheim Duits wapen geworden - deze uiterst praktische vloeistofreservoirs lekten nooit en konden tot de laatste druppel benut worden.

invasie van Malta - de uitgestelde Operatie Hercules. Maar Rommel was iets heel anders van plan. Gesterkt door de grote hoeveelheid voorraden die hij bij Tobroek had buitgemaakt wilde hij rechtstreeks doorstoten naar Cairo voordat de Britten zich konden herstellen. Rommel kreeg de steun van Hitler.

Op 26 juni deelde hij een fikse rechtse hoek uit aan de geallieerde positie bij Mersa Matroeh. Maar de Britten lieten zich niet uit het veld slaan en trokken zich terug naar de posities die ze hadden voorbereid bij El Alamein en Rommel snelde er achteraan.

Op 1 juli probeerde Rommel gehaast door de Britse verdediging heen te breken, maar slaagde daar niet in. Hij hergroepeerde zijn uitgeputte voorhoede een week later, maar had wederom geen succes. Talloze aanvallen en tegenaanvallen volgden elkaar snel op. De Britten kregen versterkingen, de RAF deed zich gelden; de Amerikanen kwamen tot de ontdekking dat hun diplomatieke code niet meer veilig was en vanaf 29 juni kon Rommel de rapporten van Fellers niet meer lezen. Auchinleck voerde tegenaanvallen uit van 15 tot 17 juli en nogmaals op 21 en 22 juli, waarbij de Nieuw-Zeelandse divisie goede vorderingen boekte totdat ze op hun beurt weer werden aangevallen door de 21e pantserdivisie.

De Duitse versterkingen bestonden onder andere uit de Ramcke-parachutebrigade, die eigenlijk geformeerd was voor de aanval op Malta. Maar de Britten zaten bijna bovenop hun bevoorradingsdepots en de RAF, die het luchtoverwicht gekregen had, bestookte onophoudelijk de Duitse en Italiaanse bevoorradingscolonnes voor en tijdens Rommels volgende aanval eind augustus. Generaal Nehring raakte gewond en Von Bismarck, de aanvoerder van de 21e Panzerdivisie werd gedood. Maar ook de Britten leden dergelijke verliezen. De beoogde commandant van het achtste leger, generaal 'Strafer' Gott, werd neergeschoten en stierf daarbij en generaal Bernard Law Montgomery werd in allerijl als zijn vervanger overgevlogen uit Engeland.

In september keerde het tij voor de Britten en volgens velen, waaronder Montgomery zelf, was dit te danken aan de nieuwe bevelvoerder. Rommel dacht in augustus al een verandering bij het achtste leger waar te nemen toen Auchinleck zelf nog het bevel voerde, maar gezien het cv van de onfortuinlijke Gott was het waarschijnlijk zeer gunstig dat Montgomery alsnog zijn plaats moest innemen.

DE LAATSTE AANVAL

In de slag om Alam Halfa (30 augustus-2 september) werd de oorlog in de woestijn beslist. Medio augustus wist Rommel dat de enige keus die hem nog restte een snelle, wanhopige poging zou zijn om door de geallieerde linie voor hem heen te breken en zo te proberen Suez te bereiken. Slaagde hij hier niet in, dan zouden ziekte, uitputting en een gebrek aan voorraden zijn troepen zo verzwakken dat ze een gemakkelijke prooi werden voor de vijand.

Met het invallen van de schemering op 30 augustus zetten tweehonderd Duitse pantservoertuigen -

Italiaanse handicap

HET was de pech van Duitsland dat ze de Italianen als bondgenoot hadden, een land dat niet in staat was de moderne technieken in te zetten die nodig waren in een moderne oorlog. Italië vocht de hele oorlog met de drie gemechaniseerde divisies die ze in 1939 al hadden. Zij waren uitgerust met tanks die al voor de oorlog verouderd waren. Twee van deze divisies werden verpletterd bij El Alamein. De derde pantserdivisie, de Ariete, had wel zijn kwaliteiten en wist zich zeer nuttig te maken tijdens de doorbraak bij Gazala. De leden van deze divisie beweerden later dat ze de enige Italiaanse eenheid waren geweest die Rommel nooit teleurgesteld had.

Het niveau van de andere Italiaanse troepen was niet erg indrukwekkend. Onder druk storten ze als een kaartenhuis ineen. De Italiaanse eenheden hadden voldoende flair, maar hadden totaal geen uithoudings-vermogen. Wat nog belangrijker was in het kader van de gemotoriseerde oorlogvoering waarin Rommel zo goed was, was het feit dat hun infanteriedivisies niet gemechaniseerd waren en dus zelden konden bijdragen aan de successen van de Duitse pantsereenheden. Met ondersteuning van de Duitse eenheden waren ze echter redelijk effectief.

De Italiaanse bevelvoerders waren niet bekwaam. Dit was vooral te wijten aan het feit dat ze op politieke gronden benoemd werden. Hoewel Rommel in naam onder generaal Garibaldi, de vervanger van Graziani viel, stak hij zijn minachting voor zijn bondgenoten tijdens stafvergaderingen niet onder stoelen of banken. Soms was dit contraproductief: In januari 1942 zorgden zijn arrogante gedrag en zijn vermeende roekeloosheid ervoor dat de Italianen hun tanks niet ter beschikking stelden voor de operaties rond Agedabia.

De Italiaanse pantsers stelden niet veel voor, maar de Italiaanse infanterie was helemaal een lachertje. De Britten hadden de Italianen in 1940 al bijna uit Afrika verdreven. Alleen dankzij Rommels interventie konden de Italianen hun overzeese rijk nog iets langer behouden.

De Fiat M13/40 werd veel gebruikt door de Italiaanse pantserdivisies in de woestijn. Hij was erg klein en onbetrouwbaar en vloog gemakkelijk in brand als hij door antitankgranaten geraakt werd. Hoewel de Astroepen op papier een sterk pantserleger hadden, deed de aanwezigheid van dergelijke verouderde modellen daar absoluut afbreuk aan.

Links:
In 1938 dachten de Italianen nog dat er bij moderne luchtgevechten nog altijd een toekomst was voor de gemakkelijk te manoeuvreren tweedekkers. Ze hadden het mis. Na het aanvankelijke succes met grondaanvallen leed de Fiat Cr 42 enorme verliezen boven de woestijn. Dit vliegtuig was de laatste tweedekker die op grote schaal door een grote luchtmacht aan het front werd ingezet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

waaronder 26 nieuwe Mark IV's met hun lange 75-mm kanon - en 243 Italiaanse middelzware tanks zich in beweging. Rond middernacht probeerden ze het mijnenveld over te steken dat de Britten hadden aangelegd tussen Himeimat en Deir el Munassib. Niet alleen waren er meer mijnen dan men verwachtte, maar de problemen werden nog verergerd door de constante bombardementen met Wellington-vliegtuigen. Bovendien werden ze van voren aangevallen door Brits antitankgeschut. Ondanks wat Rommel had gezegd, leek de aanval van de *Panzerarmee* de tegenstander niet te verrassen. Om 8.00 uur de volgende ochtend waren de meeste pantsers door de mijnenvelden heen. Daarbij was divisiecommandant generaal Bismarck gedood en korpscommandant generaal Nehring was zwaar gewond geraakt. Omdat ze nu ver achter lagen op het schema bogen ze naar het noorden af via een route die naar het midden van de Alam Halfa-bergketen leidde, in plaats van verder rechtdoor te gaan in de richting van Hamman. Toen de pantsers rond 13.00 uur 's middags de bergen naderden, was hun brandstof bijna op. Het zand was veel zachter geweest dan aangegeven werd op de buitgemaakte Engelse kaart die men gebruikt had en allerlei voertuigen waren in de problemen geraakt. Terwijl ze bijtankten stak er een zandstorm op waardoor ze even onzichtbaar werden voor eventuele vijanden; er was nog steeds geen spoor waargenomen van Britse pantsertroepen, waarvan men verwachtte dat ze zich zoals altijd blindelings zouden laten afmaken door het 88-mm Flak-geschut.

DOOD IN DE WOESTIJN

Dat zou echter ook niet gebeuren. De

Panzer IV's rukken op naar de frontlinie bij El Alamein. Tussen mei en juli 1942 dreven de Duitse pantsers iedereen voor zich uit. Maar daarbij verbruikten ze al hun voorraden en hadden hun pantsers enorm te lijden.

Britse tanks bleven gedurende de hele operatie uit het schootsbereik van hun tegenstanders en namen af en toe hun posities in om als mobiele artillerie te fungeren. Ze droegen hun steentje bij aan het geleidelijk toenemende kanonvuur dat over de verzamelde pantsers werd uitgestort totdat de bemanningen niets meer zagen en hoorden en erom baden dat de nacht snel zou invallen. Na dergelijke beschietingen viel er namelijk altijd een stilte over het slagveld, waarin de Britten zich terugtrokken in hun afgelegen kampementen en het Afrikakorps bijtankte en de munitie aanvulde.

Maar nu had iemand nieuwe regels opgesteld. De hele nacht door bestookte de Britse artillerie het gebied waarin de pantsers opgesloten waren met granaten, terwijl de RAF een permanent bombardement uitvoerde op de bevoorradingstroepen.

Toen de ochtend van 1 september aanbrak, konden Rommels troepen door brandstofgebrek nog maar één laatste aanval uitvoeren aan het westelijke uiteinde van de Alam Halfa-bergketen en ook deze aanval werd weer afgeslagen. Die nacht herhaalde het patroon zich weer en de volgende dag kreeg Rommel weer een nieuw voorteken van wat hem nog te wachten stond: onder de vliegtuigen die zijn onfortuinlijke formaties onder vuur namen, bevonden zich nu ook Mitchells en Liberators met de witte ster van de USAAF.

Het onophoudelijke bombardement op de Italiaanse en Duitse pantsers die onder de Alam Halfa-bergketen vastzaten duurde nog twee dagen en nachten voort. In de nacht van 3 op 4 september moesten de infanteristen die de opening opgevuld hadden waar de pantsers doorheen getrokken waren, zich verdedigen tegen Nieuw-Zeelandse en Britse infanteristen die deze opening weer wilden afdichten. De opening bleef echter behouden en op 5 september trokken de restanten van de 15e en 21e Duitse pantserdivisies en de Ariete-, Trieste- en Littorio-divisies zich erdoor terug, een groot aantal gevangenen en kapotgeschoten tanks achterlatend.

ROMMEL GAAT OP ZIEKTEVERLOF

Rommel vroeg verlof aan. 'Plan Orient', de grote tangbeweging waarmee de Duitsers tegelijkertijd Egypte wilden binnenvallen en via de Kaukasus wilden oprukken, werd uitgesteld. Rommel werd als held onthaald in Berlijn. Hij logeerde daar bij Goebbels en zijn gezin, maar liet aan zijn vervanger, generaal Stumme, weten dat hij zou terugkeren als de Britten aanvielen.

En dat zou uiteindelijk ook gebeuren, hoewel de Britten er weinig haast mee leken te hebben. Rommel begreep dit niet en had in vertrouwen tegen zijn staf gezegd dat hij niet begreep waar Montgomery op wachtte. Maar Montgomery had zijn eigen plannen.

Boven:
Hoewel het Afrikakorps een stuk beschaafder was dan de Duitse bezetters in andere regio's, was de oorlog voor de Noord-Afrikanen erg zwaar. Maar ongeacht het uniform bood de behoefte aan luxeartikelen en eerste levensbehoeften telkens weer ongekende handelsmogelijkheden.

DUITSE LOGISTIEKE CATASTROFE

HET allerbelangrijkste voor een leger is een constante aanvoer van wapens, brandstof en munitie. Lang voordat de eerste schoten gewisseld worden, kan de slag door de kwartiermeesters al beslist zijn. Ondanks Rommels superieure kwaliteiten als bevelvoerder hing het welslagen van zijn doorbraakpogingen bij El Alamein af van het vermogen van zijn logistieke staf om hem van voldoende tanks en voorraden te voorzien.

Malta was hierbij van vitaal belang. Toen de Luftwaffe er in juni niet in slaagde te voorkomen dat er grote aantallen Spitfires op het eiland landden en toen Operatie Hercules - de geplande aanval met parachutisten - voor onbepaalde tijd werd uitgesteld, konden de geallieerden vanaf Malta weer voorkomen dat de broodnodige voorraden de Astroepen in Afrika bereikten. In de tweede helft van 1942 intensiveerde de Royal Navy de operaties tegen de Italiaanse vloot en belandde tweederde van de Italiaanse handelsvloot op de bodem van de zee. Als resultaat daarvan liepen de Astroepen in Afrika de helft van hun voorraden en tweederde van hun olie mis.

Een ander probleem was de lengte van de aanvoerlijnen op zich. Een maximale afstand van 500 km vanaf de belangrijkste aanvoerhaven was voor beide legers nog veilig. Een verder oprekken van deze lijnen kon echter fataal zijn en kon uiteindelijk tot een zware nederlaag voor het desbetreffende leger leiden.

Toen de Duitsers El Alamein bereikt hadden, kostte het voor een konvooi zeven dagen om hen vanuit Benghazi te bevoorraden. De reis naar de haven in Tripoli en terug kostte twee weken. De Britse, Australische en Nieuw-Zeelandse troepen zaten slechts op 60 km van hun voorraden verwijderd.

Boven:
Medio oktober 1942 hadden de geallieerden 5 maal zoveel tanks als de Duitsers en Italianen. De Britten waren er niet in geslaagd zelf betrouwbare tanks te bouwen en hun materieel bestond voor de helft uit Amerikaanse Grants en Shermans. Slechts een op de zes tanks van de Italianen en Duitsers was van een vergelijkbare kwaliteit.

Hieronder:
Rommel vulde zijn voorraden zoveel mogelijk aan met wat hij kon buitmaken op de geallieerden. Hier geniet hij van Empire Selected Fruit in blik.

Boven:
Rommels Afrikakorps had altijd tegen een numerieke meerderheid gevochten. Medio 1942 was het verschil wel erg groot en kon zelfs Rommels overmoed de balans niet herstellen. De weinige versterkingen die beschikbaar waren werden per vliegtuig aangevoerd of per boot, op het gevaar af in de Middellandse Zee tot zinken gebracht te worden door de RAF en de Royal Navy.

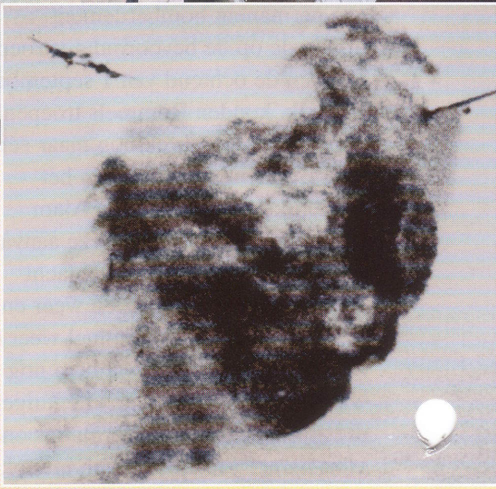

Rechts:
Eind 1942 werd de Luftwaffe in Afrika door zijn tegenstanders overklast en hadden de Duitsers het luchtoverwicht verspeeld. Rommel merkte somber op dat "iedereen die, zelfs met de modernste wapens, moet vechten tegen een vijand die de volledige controle heeft over het luchtruim, is als een wildeman die tegen moderne troepen vecht."

DE EERSTE PANTSERS

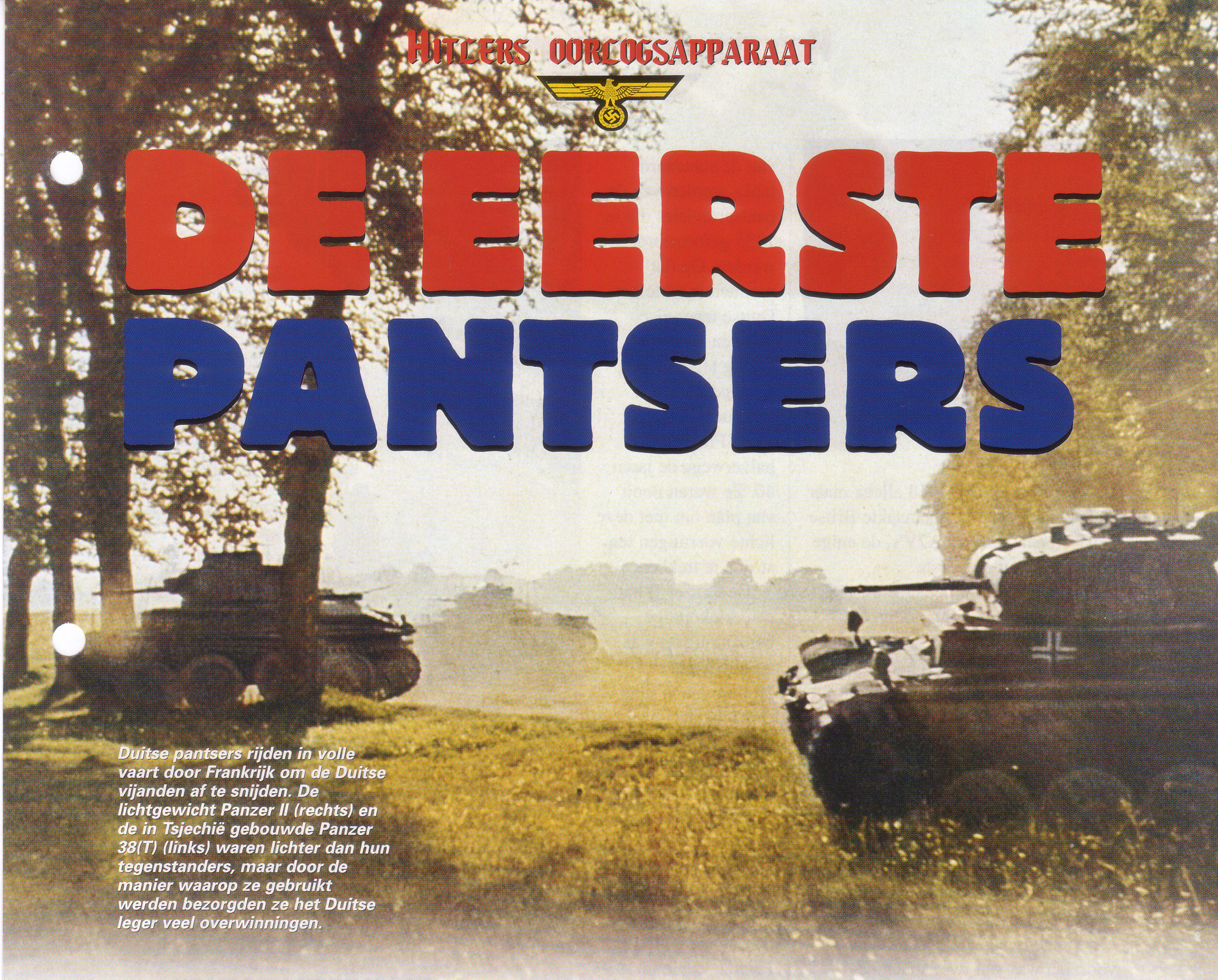

Duitse pantsers rijden in volle vaart door Frankrijk om de Duitse vijanden af te snijden. De lichtgewicht Panzer II (rechts) en de in Tsjechië gebouwde Panzer 38(T) (links) waren lichter dan hun tegenstanders, maar door de manier waarop ze gebruikt werden bezorgden ze het Duitse leger veel overwinningen.

De eerste Duitse tanks waren goed gebouwd en zeer mobiel, maar niet erg krachtig. Toch slaagden ze erin de Blitzkrieg over heel Europa te verspreiden.

WINNEN dankzij superieure technologie is een van de belangrijkste kenmerken geweest van de oorlogvoering in de 20e eeuw. Het laatste voorbeeld was de Golfoorlog in 1991 waarbij een derdewereldmacht slaags raakte met de Amerikaanse pantsertroepen - en het onderspit moest delven. In de begindagen van de Tweede Wereldoorlog bewezen Hitlers pantsertroepen echter dat technologie op zich nog geen garantie is voor de overwinning. In 1940 werden de beste tanks ter wereld door de Fransen en de Russen gebouwd en gebruikt. De Franse tanks waren beter gepantserd en zwaarder bewapend dan die van hun Duitse tegenstanders. De Russen hadden niet alleen de beschikking over betere tanks dan de Duitse pantserdivisies, maar ze hadden er ook vijf keer zo veel. Toch werden de Franse pantsertroepen binnen een paar weken verslagen en overleefden slechts een paar honderd van de 20.000 tanks van het Rode Leger de eerste Duitse aanvallen in 1941.

GEHEIME TANKS

Onder het Verdrag van Versailles werd het Duitsland verboden tanks te bezitten, maar de Duitsers zetten een geheim opleidingsprogramma op, in Rusland nog wel. Eind jaren 20 liet de *Reichswehr* een groot aantal officieren samen met het Rode Leger trainen, terwijl de Duitse technici de tankontwerpen overal ter wereld op de voet volgden. Toen Hitler aan de macht kwam, gaf hij opdracht weer nieuwe Duitse tanks te bouwen. In 1932 kwamen de eerste ontwerpen binnen en in december 1933 werden de eerste prototypes opgeleverd. In juli 1934 werd de *Panzerkampfwagen (MG) I Ausführung A* publiekelijk in productie genomen. Hitler zei het Verdrag van Versailles formeel op in maart 1935, toen de *Panzerwaffe* de tanks waarmee ze de Tweede Wereldoorlog zouden starten al lang besteld had. Een van deze vooroorlogse types zou tot 1945 blijven meevechten.

In de Eerste Wereldoorlog had Duitsland zwaar geleden onder de vijandelijke tankaanvallen. Het Duitse opperbevel had tanks afgedaan als een nieuwigheid die geen lange toekomst beschoren was, en daarom werd het

> **"Hitler kwam onze manoeuvres bekijken. Hij was onder de indruk - 'Dat is wat ik nodig heb!' zei hij. 'Dat is wat ik wil hebben!'"**
>
> **Generaal Guderian beschreef Hitlers bezoek aan de eerste Panzer-eenheden in 1933.**

Duitse offensief van 1918 alleen maar ondersteund door buitgemaakte Britse tanks en een handvol A7V's, de enige Duitse tank uit de Eerste Wereldoorlog. Voor de A7V was een 18-koppige bemanning nodig. Hij leek qua formaat en vorm sterk op een dubbeldekkerbus en had dezelfde rijkwaliteiten in het open veld. De meeste A7V's vielen gewoon om en waren zo een gemakkelijke buit voor de Britten.

Na 1918 had de *Reichswehr* de technologische en tactische voor- en nadelen van tanks afgewogen en besloten dat de tijd van de 'slagschepen op het land' voorbij was. De eerste tank die ze bestelden was een kleine tweepersoonstank, die voorzien was van twee machinegeweren in een toren. Deze tank was niet meer dan een mechanisch verbeterde versie van de bekendste tank uit de Eerste Wereldoorlog, de Renault FT-17. De *Reichswehr* wilde hem voor opleidingsdoeleinden inzetten, maar Hitler gebruikte hem voor de invasie van Polen en Frankrijk.

TUSSENMODEL

De *Pzkpfw. I* was geen gecompliceerd voertuig om te bouwen, maar het zou nog een paar jaar duren voordat de beoogde opvolgers ervan, 20-tons tanks met een 37-mm antitankkanon of een kort 75-mm kanon voor infanterieondersteuning, geperfectioneerd waren en in serie gebouwd konden worden. Daarom bestelde het Duitse leger in 1934 een tussenmodel met de aanduiding 'industriële tractor 100'. Van de eerste drie versies werden in totaal nog geen honderd exemplaren gebouwd, maar het vierde model, de *Pzkpfw. II Ausf C.*, zou een van de standaard tanks worden van de pantserdivisies die in 1935 geformeerd werden. Op dat moment maakte het Duitse leger al plannen voor een oorlog tegen Polen, gevolgd door een eventuele oorlog tegen Frankrijk halverwege de jaren 40. Ze waren nooit van plan om met deze lichte voertuigen ten strijde te trekken.

De Panzer II had een driekoppige bemanning en was voorzien van een 20-mm kanon plus een coaxiaal machinegeweer. De machinegeweren van de Panzer I vuurden strips met 25 kogels af, maar de Panzer II had al kogelriemen waardoor hij langer kon vuren. Samen met de ca. 2000 *Pzkpw. I's* die in 1939 klaar waren, werd de Panzer II gebruikt om tankbemanningen op te leiden voor de eerste pantserdivisies. De eerste drie pantsereenheden werden in 1935 opgericht, de vierde en vijfde in 1938.

Hierboven:
De eerste tank die op grote schaal gebouwd werd in Duitsland, de kleine Panzer I, gaf de Wehrmacht ervaring met de inzet van pantserformaties. Hoewel hij bedoeld was als opleidingstank, werden er meer dan 1500 van ingezet tijdens de operaties in Polen en werden er nog altijd 500 aan het front gebruikt tijdens de invasie van Frankrijk.

KARTONNEN MODELLEN

Voor de eerste oefeningen die generaal Heinz Guderian hield met 'gepantserde' eenheden had hij met pedalen aangedreven 'tanks' gebruikt die door de 'tegenstanders' met een

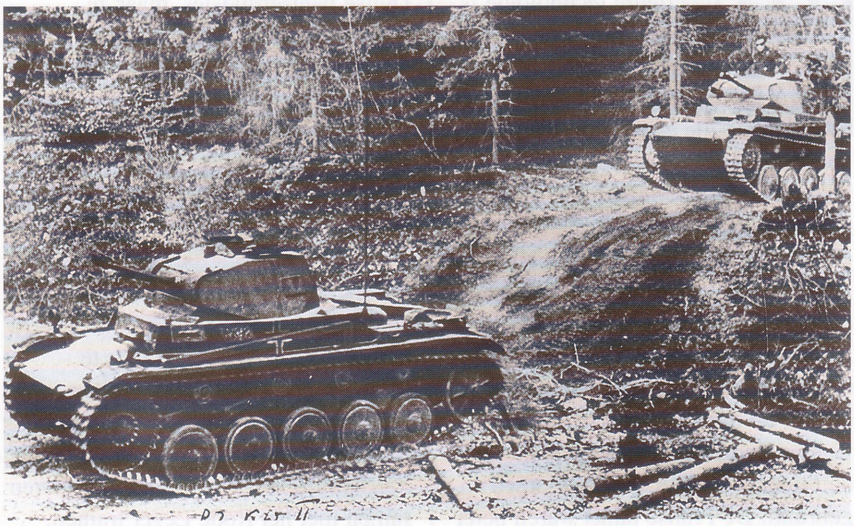

Hierboven:
De Panzer II die in 1935 werd ingevoerd, was veel effectiever maar toen de oorlog uitbrak was deze tank ook al sterk verouderd. Toch weerhield dit de Wehrmacht er niet van dit model in grote aantallen in te zetten.

Geheime Experimenten

Reichswehr-soldaten bouwen een 'tank' voor oefeningen eind jaren 20. Omdat ze onder het Verdrag van Versailles geen echte pantservoertuigen mochten hebben, oefende het Duitse leger in het begin met namaaktanks die op auto's werden vastgezet.

OOK pantservoertuigen waren onder het Verdrag van Versailles verboden voor Duitsland. De Reichswehr wist hoe belangrijk ze waren: de Duitse troepen hadden immers zwaar geleden onder de eerste Britse tankaanvallen. Om onder het verbod uit te komen, noemden de Duitsers hun eerste tankontwerpen tractoren. Voor het testen daarvan hadden ze afspraken gemaakt met de Sovjet-Unie en eind jaren 20 werd er een geheime tankfabriek gebouwd in Kama, bij Kazan, zo'n 800 kilometer ten oosten van Moskou. De eerste lichte tanks leverden veelbelovende resultaten op, maar de prototypes voor de middelzware en zware tanks, die meestal van zacht staal gebouwd werden in plaats van echte pantserplaten te gebruiken, leverden meer problemen op. Toch deden de Duitse ontwerpers hiermee waardevolle ervaring op. Al voordat Hitler aan de macht kwam, had de Reichswehr besloten een reeks standaard pantservoertuigen te laten bouwen voor de volgende oorlog. Hieronder bevonden zich de Panzer I opleidingstank, de Panzer II lichte opleidings- en verkenningstank, de middelzware Panzer III en de Panzer IV ondersteuningstank. Daar hadden ook nog zware NbFz Panzers V en VI bij moeten komen, maar men dacht dat die niet nodig zouden zijn voor de nieuwe vorm van mobiele oorlogvoering.

Hieronder:
De Reichswehr gaf in 1932 opdracht voor de ontwikkeling van nieuwe middelzware tanks met meer kanonnen. Zowel Rheinmetall als Krupp dienden hun ontwerpen in voor de NbFz V en VI (NbFz = Neubaufahrzeug, of nieuw te bouwen voertuig). Elke tank had twee hoofdkanonnen, een van 37 en een van 75 mm. In de toren van Krupp waren ze naast elkaar gemonteerd: in die van Rheinmetall was het 37-mm kanon boven zijn grotere broer geplaatst. Losse machinegeweren vulden de bewapening verder aan. De nieuwe ontwerpen bleken erg kostbaar en moeilijk uitvoerbaar te zijn en boden geen voordelen ten opzichte van de nieuwe Panzer III en Panzer IV.

Hieronder:
De eerste zware tanks werden in 1925 besteld. De Daimler-Benz Grosstractor had een 75-mm kanon en drie machinegeweren. Hij was door Ferdinand Porsche ontworpen. Er werden twee prototypes gebouwd en in het geheim getest.

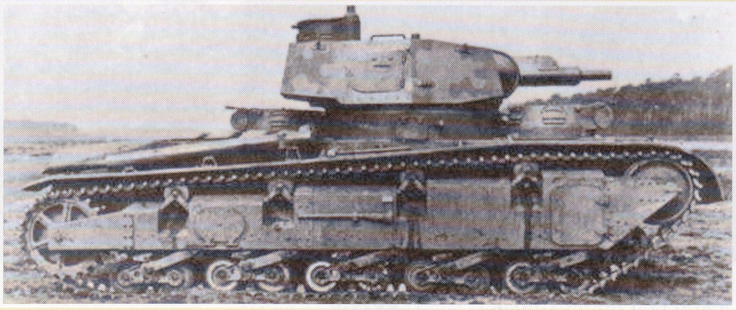

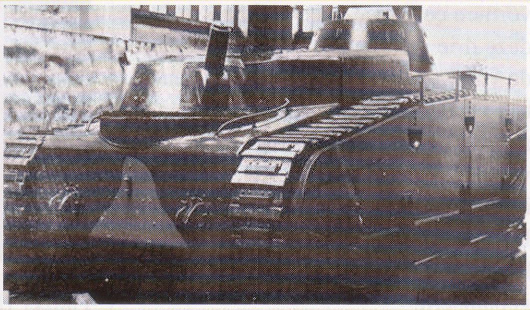

Links:
De vijf prototypes voor de NbFz-tanks werden in Noorwegen ingezet. Dit is een van de Rheinmetall-tanks, die in 1939 bij Krupp voorzien wordt van een toren van Krupp. Op de achtergrond worden Panzer III's in elkaar gezet.

Hieronder:
Hoewel hij kleiner en lichter was dan de experimentele tanks zou de Panzer III veel nuttiger blijken te zijn op het slagveld.

bajonet neergestoken werden als de scheidsrechter oordeelde dat ze verloren hadden. Nu was het spelletje wat serieuzer geworden. Hoewel men in Spanje al wat praktijkervaring had opgedaan met de ca. 100 Panzer I's en een paar Panzer II's die bij het Kondorlegioen gediend hadden, gaven grootschalige oefeningen in Duitsland veel meer informatie over de sterktes en zwaktes van de pantsers. Tegen september 1939 hadden de pantserdivisies lange marsen geoefend, hun logistieke organisatie aangescherpt en geleerd dat het grootste succes behaald kon worden als men verschillende krijgsmachtonderdelen liet samenwerken. De tanklegers van bepaalde landen, vooral de Britten, voelden zich zo verheven boven de andere krijgsmachtonderdelen dat ze er liever niet mee wilden samenwerken. De Duitsers begrepen dat de pantsertroepen vooral effectief waren als ze gezamenlijk met infanterie, artillerie, antitankgeschut en vliegtuigen werden ingezet.

Drie ontwerpcriteria zijn essentieel voor het ontwerp van tanks: vuurkracht, mobiliteit en bepantsering. Bepaalde ontwerpen vormen een goed evenwicht tussen deze drie elementen, terwijl bij andere de voorkeur wordt gegeven aan een of twee criteria. Hoewel het Duitse leger aan het eind van de oorlog een aantal van de zwaarste tanks ter wereld zou inzetten, waren de belangrijkste Duitse gevechtstanks in 1939 relatief klein, redelijk bewapend en vrij goed gepantserd.

GEVECHTSTANK

Zowel de Panzer III als de IV bleven beneden de 24 ton, de gewichtslimiet voor de bruggen die door de genie gebouwd werden. Elk tankbataljon moest bestaan uit drie compagnies Panzer III's: vijfpersoons tanks die bewapend waren met een 37-mm antitankkanon. Een vierde compagnie kreeg dan Panzer IV's: iets grotere tanks met een 75-mm houwitser met korte loop. De Panzer IV's moesten steun bieden aan de infanterie. Hun zware kanon kon granaten afvuren die de vijandelijke posities uiteen moest slaan. Het 37-mm kanon van de Panzer III's kon een hoogexplosief projectiel met een kleine lading afvuren, dat minder krachtig was dan dat van het 75-mm kanon. Het belangrijkste projectiel van dit kanon was een massieve 'kogel', die met hoge snelheid werd afgevuurd om de bepantsering van vijandelijke tanks te doorboren. Binnenin het doel 'danste' de kogel daarna rond met hetzelfde effect als de snijmessen in een keukenmachine. De oorlog brak uit voordat alle pantserdivisies uitgerust waren met Panzer III's en IV's. Voor de invasie in Polen hadden de zeven Duitse pantserdivisies en de vier lichte divisies in totaal slechts 98 Panzer III's en 211 Panzer IV's; de

Boven:
De Panzer IV, met zijn 75-mm kanon met korte loop, moest de lichtere Duitse tanks ondersteunen. Hij werd vanaf eind jaren 30 geproduceerd. Omdat hij ook voorzien kon worden van zwaardere kanonnen en betere bepantsering bleef hij tot aan het eind van de oorlog een machtig wapen.

bulk van de Duitse tanklegers bestond uit 1445 Panzer I's en 1223 Panzer II's. Het Poolse tankleger was minuscuul, maar de Panzer I's en II's konden met antitankgeweren of met machinegeweren van korte afstand buiten werking gesteld worden. Het gevaar van antitankgeschut of rechtstreekse beschietingen door veldartillerie was nog groter. Toen de

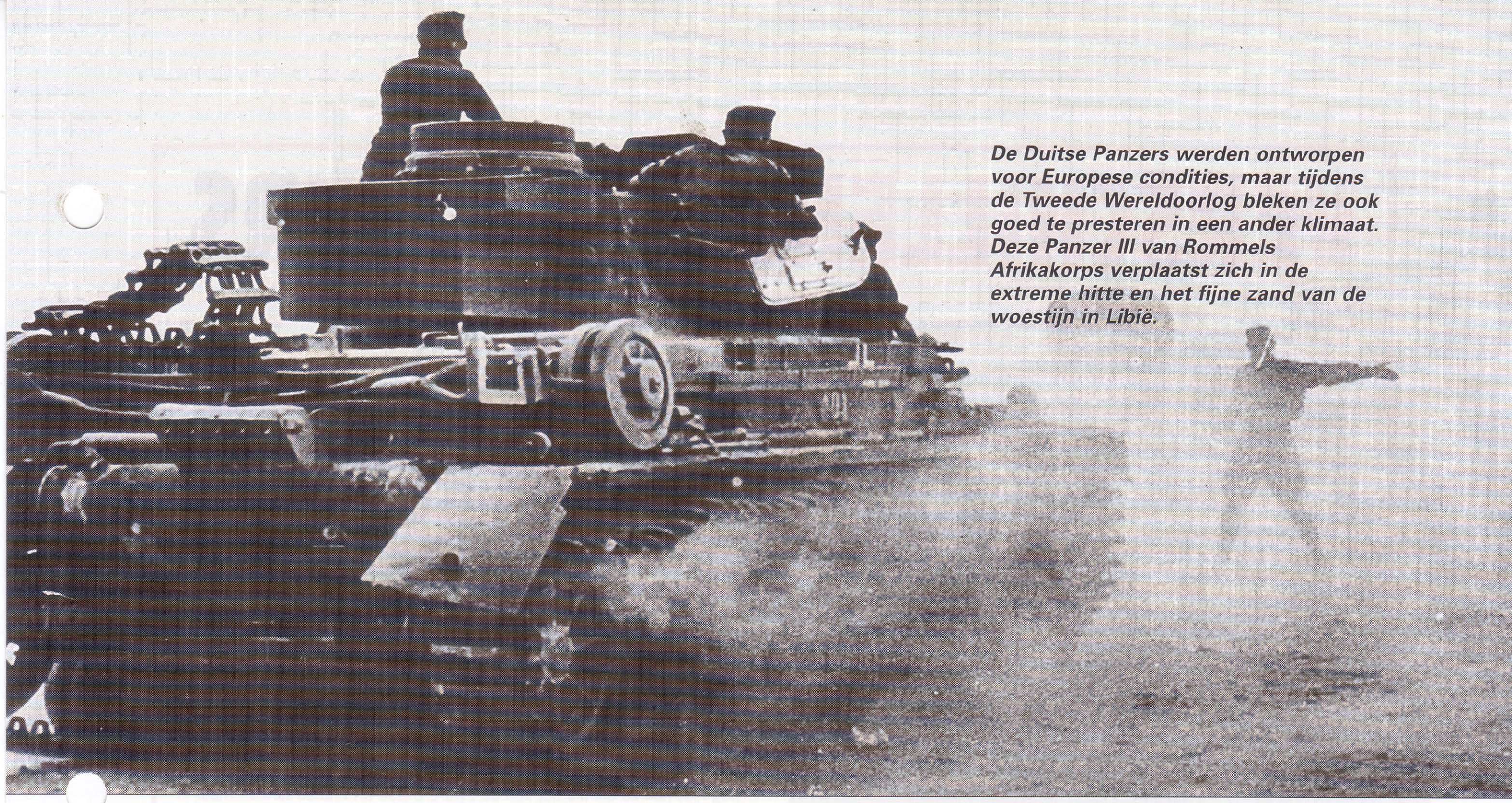

De Duitse Panzers werden ontworpen voor Europese condities, maar tijdens de Tweede Wereldoorlog bleken ze ook goed te presteren in een ander klimaat. Deze Panzer III van Rommels Afrikakorps verplaatst zich in de extreme hitte en het fijne zand van de woestijn in Libië.

4e pantserdivisie probeerde Warschau binnen te dringen verloren ze 60 tanks op één dag. Aan het eind van de campagne, nog geen maand later, waren er bijna 700 Duitse tanks uitgeschakeld. Veel van die tanks waren het slachtoffer geworden van vijandelijk vuur, maar de oude Panzer I's vielen ook vaak ten prooi aan mechanische storingen.

TSJECHISCHE TANKS

De 1e en 3e lichte divisie waren vooral uitgerust met Tsjechische in plaats van Duitse tanks. De annexatie van Tsjecho-Slowakije in 1938 leverde een belangrijke buit op voor de *Panzerwaffe*: de Skoda wapenfabrieken, het voormalige arsenaal van het Hapsburgse rijk en inmiddels de fabrikant van uitstekende tanks, veldgeschut en bepantsering voor Britse slagschepen. De Tsjechische tanks, die nog geen 10 ton wogen, waren in bepaalde opzichten beter dan de Duitse ontwerpen. De LT35, die bij de Duitsers bekend stond als de *Panzerkampfwagen 35(t)* was een driepersoons tank met een 37-mm kanon; de LT38 was een iets grotere vierpersoons tank, met dezelfde bewapening, maar met een beter pantser. Deze laatste werd nog tot 1942 gebouwd. De 6e, 7e en 8e pantserdivisie kregen voor de invasie van Frankrijk in mei 1940 ook Tsjechische tanks. In Duitse fabrieken waren er 349 Panzer III's en 278 Panzer IV's gebouwd, maar de meerderheid van de tankcompagnies maakte nog steeds gebruik van oudere voertuigen: er waren 955 Panzer II's en 523 Panzer I's. Hoe moesten die zich ooit verweren tegen de Franse divisies met hun middelzware Somua-tanks en hun onkwetsbare zware tanks?

FRANSE TEGENSTANDERS

Een hele week lang leek het antwoord op die vraag: niet. De 3e en 4e pantserdivisie verloren in België op 12 en 13 mei 100 tanks toen ze slaags raakten met twee Franse divisies die uitgerust waren met Somua's met krachtige 47-mm kanonnen en dikke bepantsering. Maar het maakte niet uit. De Franse tankbataljons waren verspreid over de infanterielegers, in plaats van ze op de Duitse manier als één geconcentreerd leger in te zetten. De meeste bevonden zich op de verkeerde locaties. Vijf Duitse pantserdivisies reden op hoge snelheid door de ondoordringbare bospaadjes van de Ardennen en wisten de Maas over te steken. Het Franse front viel uiteen, plaatselijke tegenaanvallen werden afgeslagen en de pantsertroepen hadden bijna hun grootste prijs ooit te pakken.

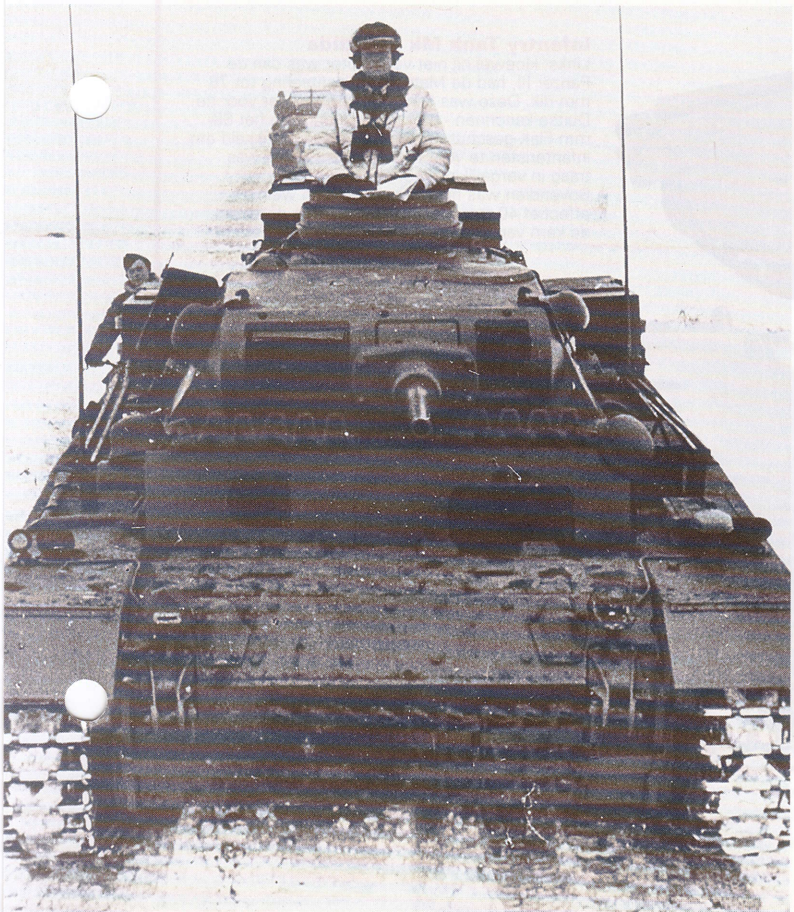

Links:
Een Panzer III in Rusland. De Duitse tanks waren iets te complex voor langdurig gebruik bij temperaturen onder nul en het kostte de Wehrmacht veel meer moeite om hun tanks operationeel te houden dan de Russen met hun lompere, maar eenvoudigere machines.

VERSCHILLENDE PANTSERS

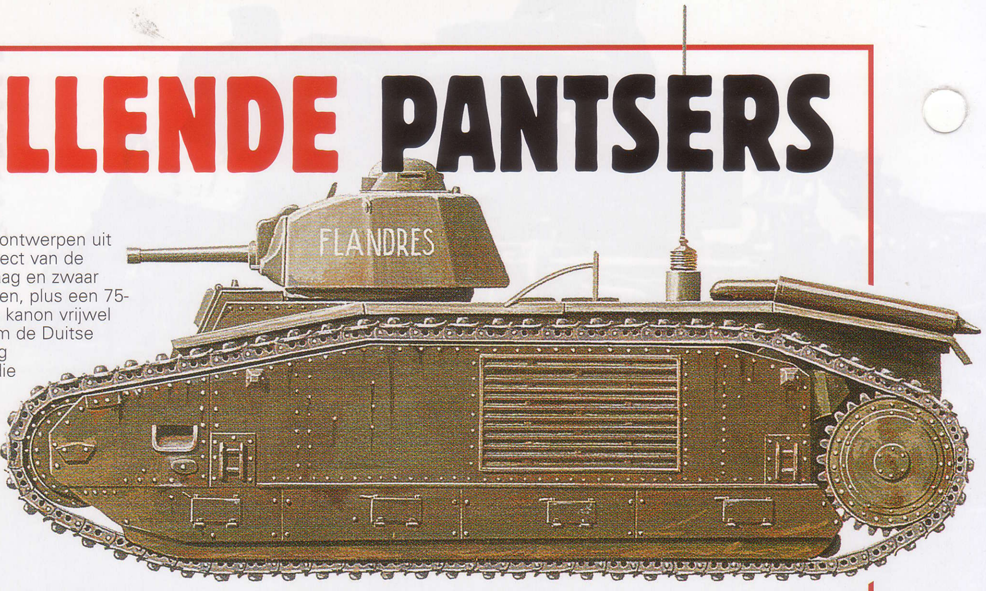

Char B1
Rechts: De 31-tons Char B was gebaseerd op ontwerpen uit de Eerste Wereldoorlog, maar genoot het respect van de pantsertroepen van de Wehrmacht. Hij was traag en zwaar gepantserd en had een 47-mm kanon in de toren, plus een 75-mm kanon voor in de romp. Hoewel dit laatste kanon vrijwel niet kon bewegen, was het krachtig genoeg om de Duitse tanks uit te schakelen. Maar de Char B was erg complex en onbetrouwbaar. De 400 Char B's die in 1940 operationeel waren, werden in kleine groepjes gebruikt om hier en daar een positie te verdedigen, in plaats van ze als één leger in te zetten tegen de oprukkende Duitse pantserdivisie.

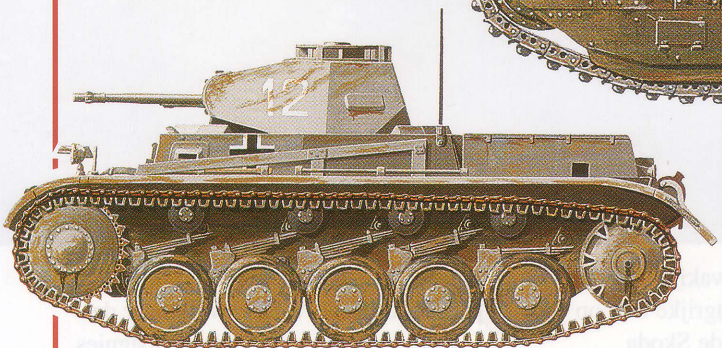

Pzkpfw II
Links: Hoewel hij altijd als een tussenoplossing gezien werd in afwachting van de Panzer III en de Panzer IV vormde de lichtgewicht Panzer II de hoofdmacht voor de Duitse pantserlegers in Polen en Frankrijk. Als hij stilstond had hij weinig in te brengen tegen zijn buitenlandse rivalen - hij had slechts een 20-mm kanon en zijn pantser was nog niet half zo dik als dat van de zware Britse en Franse tanks - maar met zijn snelheid maakte hij deze tekortkomingen ruimschoots goed. Met een kruissnelheid van meer dan 50 km/uur was hij veel mobieler dan de trage geallieerde voertuigen.

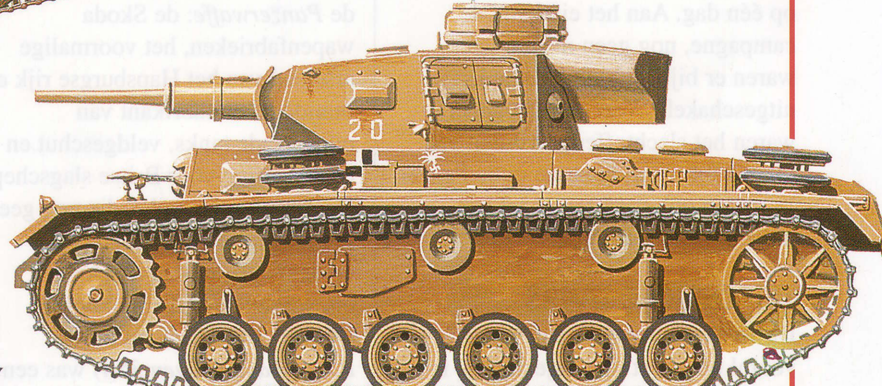

Pzkpfw III
Rechts: De middelzware Panzer III was oorspronkelijk bewapend met een 37-mm kanon, maar werd later voorzien van een 50-mm wapen. Hij was niet zo snel als de Panzer II, maar nog altijd sneller dan de zware Britse infanterietanks. Door zijn zwaardere kanon en pantser kon hij zich prima weren tegen de lichtere geallieerde voertuigen. Hoewel er nog geen 200 van klaar waren toen de oorlog uitbrak, werden er bijna 6000 Panzer III's gebouwd voordat de productie van deze tankversie in 1943 stopte.

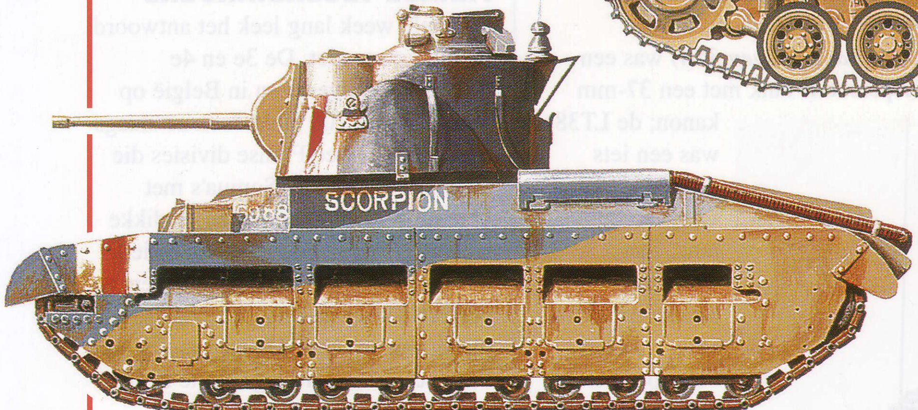

Infantry Tank Mk I Matilda
Links: Hoewel hij niet veel groter was dan de Panzer III, had de Matilda een pantsering tot 78 mm dik. Deze was bijna ondoordringbaar voor de Duitse kanonnen - met uitzondering van het 88-mm FlaK-geschut. De Matilda was ontwikkeld om infanteristen te voet te ondersteunen en was traag in vergelijking met de Duitse tanks. Bovendien was hij voorzien van een weinig effectief 40-mm kanon. Toch vormde deze tank de kern van de Britse tanklegers in 1940 en 1941.

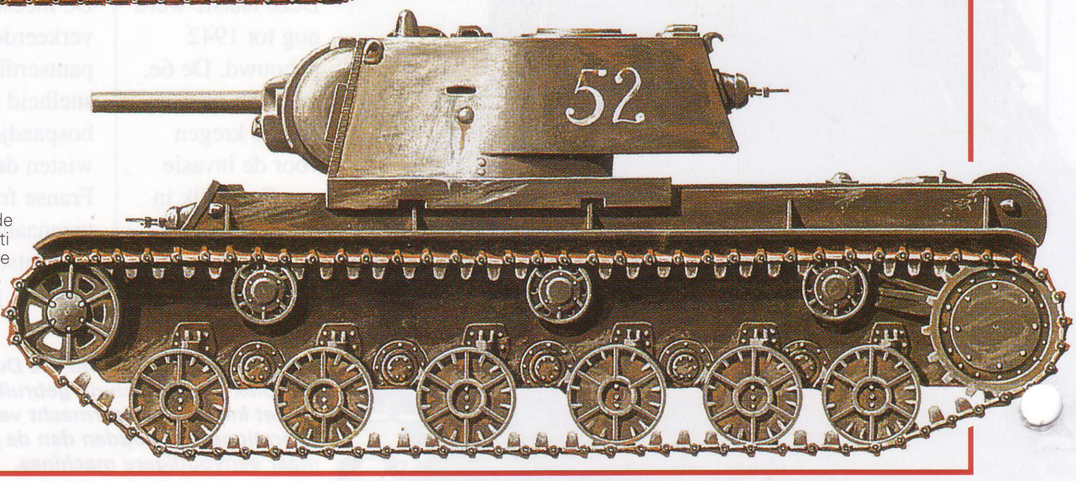

KV-1
Rechts: De eerste fase van de Duitse invasie van Rusland was een triomf voor de Wehrmacht. Toch waren er sombere voortekenen dat het Rode Leger lang niet zo achterlijk was als men dacht. Naast de hoogwaardige middelzware T-34 tank hadden de Russische pantsereenheden ook de beschikking over de zware Klimenti Voroshilov en de KV-1. Deze laatste werd in 1940 in gebruik genomen. Hij woog meer dan 43 ton en had een 76,2-mm kanon, plus een bepantsering tot maar liefst 100 mm dik. Hij was een maatje te groot voor de Duitse tanks, maar evenals de Franse zware tanks werd hij verspreid ingezet, waardoor hij in het begin van de strijd geen rol van belang speelde.

NSKK

Hoewel de NSKK, het *National-sozialistisches Kraftfahrkorps* nu niet meer zo bekend is als de SD of de SS, was het wel een van de belangrijkste organisaties van de nazi-partij.

De NSKK werd in 1930 opgericht als de NSAK (nationaal-socialistisch automobielkorps), een onderdeel van de SA. De belangrijkste functie van de NSAK was het leveren van transportmiddelen - vooral personenauto's - voor de verkiezingscampagnes van de partijfunctionarissen. De naam NSKK werd in 1931 ingevoerd en in 1934 werd het korps onafhankelijk van de SA.

De functies van de NSKK veranderden sterk toen de nazi's aan de macht kwamen. Een van de doelen was rijles geven aan de jeugd, en meer dan 200.000 tieners leerden hier tussen 1933 en 1939 autorijden. Ook fungeerde de NSKK als verkeerspolitie en verzorgden ze een nationale dienst voor pech onderweg.

De NSKK - of beter gezegd de daarmee gelieerde *Deutscher Automobil-Klub* - was ook de enige officiële organisator van motorsportevenementen in het Derde Rijk.

ROL TIJDENS DE OORLOG

Vlak voor de oorlog kreeg de NSKK steeds meer een militaire rol. Het korps verzorgde onder andere het transport voor de enorme bouwprojecten van de Todt-organisatie en had de verantwoordelijkheid voor het opleiden van reservechauffeurs voor het leger. Met het uitbreken van de oorlog leverde de NSKK logistieke ondersteuning aan de Wehrmacht en de Luftwaffe en waren eenheden van het korps soms bij gevechten betrokken.

Na het eerste jaar van zijn bestaan had de NSKK bijna 10.000 leden: ten tijde van de invasie in Polen was het korps uitgegroeid tot een organisatie met een half miljoen leden.

Boven links:
Adolf Hitler gebruikt de Blutfahne voor het 'wijden' van de Feldzeichen van het Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps. De leden van de NSKK, met hun typische leren helmen, speelden een rol bij alle belangrijke nazi-ceremonies.

Boven:
De typische helm van de NSKK. Hij werd vooral gedragen als onderdeel van het parade-uniform en was gebaseerd op de veiligheidshelm die de piloten van het keizerlijke leger tijdens de Eerste Wereldoorlog gedragen hadden. De eerste helmen die de NSKK begin jaren 30 droeg, hadden een gestileerde, nikkel/zilveren adelaar. Het tweede model van de helm, dat werd ingevoerd toen het ledental sterk groeide, had een eenvoudige aluminium adelaar en hakenkruis, met daarboven de naam van de NSKK. De NSKK-dolk was een variant van het standaard SA-wapen.

Rechts:
Traditioneel werden de eenheden van het National-sozialistisches Kraftfahrkorps vernoemd naar de regio's waar ze vandaan kwamen. Na de dood van Korpsführer Adolf Hühnlein in 1942 kreeg Motorgruppe Hochland echter zijn naam en droegen ze zijn naam op hun manchet. De kraagstukken op deze foto waren van een NSKK-Gruppenführer of generaal. De verzilverde adelaar is een exemplaar uit de oorlog dat een grotere vleugelbreedte heeft dan de vooroorlogse modellen.

Links:
Een vooroorlogs uniformhemd van de NSKK. Dit werd gedragen door een NSKK Obersturmführer die deel uitmaakte van de staf van NSKK Motorstandarte 58. Deze eenheid was gelegerd in Braunschweig en maakte deel uit van de Brigade Niedersachsen die verwarrend genoeg dezelfde bruine bies op de epauletten had als de Westmark-brigade. Het uniform, bestaande uit een bruin hemd, een zwarte riem, een zwarte broek en rijlaarzen werd voor de oorlog tijdens parades gedragen: later droegen de leden van de NSKK tijdens actieve dienst uniformen in een legerstijl.

Onder:
Een groep voorwerpen die verband houden met Adolf Hühnlein, de oprichter en Korpsführer van de NSKK, waaronder een herdenkingskaart, zijn kraagstukken als Korpsführer en een ondertekende brief. Hühnlein, een voormalige technicus en stafofficier uit het keizerlijke leger diende na de oorlog in een Freikorps. Hij ging in 1923 bij de SA en nam deel aan de mislukte putsch in München. Hühnlein werd kwartiermeester voor de partij in 1925; in 1927 werd hij bevorderd tot hoofd van de gemotoriseerde SA troepen en in 1931 werd hij de leider van de NSKK. In 1933 kreeg Hühnlein nog meer verantwoordelijkheid van Hitler, aan wie hij rechtstreeks rapporteerde. Hij moest de hele Duitse autoindustrie moderniseren en het gebruik van auto's door het Duitse volk bevorderen. Tijdens de oorlog organiseerde hij het Duitse wegtransportnetwerk.

Hieronder:
Een diensttuniek van de NSKK met vier zakken. Dit exemplaar werd gedragen door een NSKK Rottenführer van het 3e bataljon, NSKK Motorstandarte 151, gelegerd in Mannheim. De kleur van de stiksels op de epaulet gaf aan bij welke brigade het regiment hoorde. In dit geval was het bruin: Brigade Westmark. De NSKK adelaar droeg men op de rechterbovenarm. Het ruitvormige embleem op de linkermouw is een eerste model van een onderscheidingsteken voor een bevoegde chauffeur.

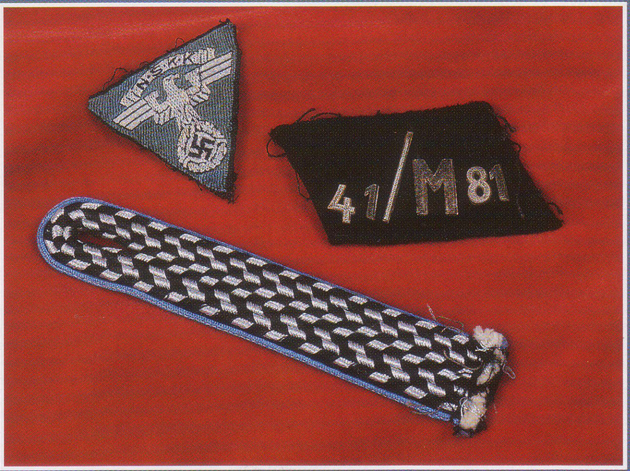

GEMOTORISEERDE NAZI'S

NA de afscheiding van de SA werd de NSKK volgens dezelfde piramidestructuur georganiseerd als andere nazi-groeperingen. Aan het hoofd stond *Der Führer des NSKK* of *Korpsführer* die rechtstreeks aan Adolf Hitler rapporteerde. De korpsleiding was verantwoordelijk voor de NSKK-leidersscholen, de technische school in München en de technische en materieelcontroledienst. Onder de korpsleiding stonden vier *Motor-Obergruppen* - Nord, Ost, West en Süd. Elk daarvan werd aangevoerd door *Obergruppen-führer* en was weer verantwoordelijk voor een aantal *Motor-Gruppen* en *Motor-Brigaden* die uit diverse *Standarte* bestonden. Twee onafhankelijke *Motor-Gruppen*, Ostland en Schlesien, rapporteerden rechtstreeks aan de *NSKK Korpsführung*. Elke *Motor-Standarte* bestond uit drie of vier *Motor-Staffeln* (eskaders), die op hun beurt weer uit maximaal vijf *Motor-Stürme* bestonden. De organisatiestructuur leek op die van de SS en de NSKK-rangen waren gelijk met die van de zusterorganisatie.

Boven:
Een sectie van de NSKK hield zich bezig met vervoer op het water. Deze NSKK-leden waren te herkennen aan de goudkleurige emblemen. Hier zien we een adelaar en hakenkruis voor op de mouw en het standaard ruitvormige mouwembleem van de motorbooteenheden. De epaulet werd door de lagere rangen gedragen.

Linksboven:
NSKK-emblemen van de 41e Abteilung, Motorstandarte 81 (meestal afgekort tot 41/M81). De lichtblauwe stof en bies van het driehoekige petembleem en de epaulet geven aan dat dit een eenheid uit Hochland/Bayernwald is. De 81e Standarte was gelegerd in Regensburg in het Bayernwald.

Hieronder en linksonder:
Deze NSKK-petten zijn voorzien van regio- en rangaanduidingen. De blauwe driehoek betekende Hansa of Hessen, de bruine driehoek werd gedragen door brigades in Westmark en Niedersachsen en de oranje driehoek werd gevoerd door de brigades Südwest en Mitte. De rangaanduidingen staan voor (van links naar rechts) NSKK Sturmmann, NSKK Scharführer en NSKK Truppführer. De officiers-fouragepet met de appelgroene driehoek uit Thüringen of Pommern heeft de rangaanduiding voor een Oberstürmführer.

Jodl, Alfred Josef Ferdinand (1890 - 1946)

Generaloberst Alfred Jodl werd in 1890 in Würzburg, Beieren geboren. Tijdens de Eerste Wereldoorlog diende hij als officier bij de artillerie. Hij was lid van de Truppenamt - de geheime Duitse generale staf die ondanks het verbod van het Verdrag van Versailles in de jaren 20 bestond. In augustus 1939 werd hij stafchef van het Oberkommando der Wehrmacht-führungsstab onder Wilhelm Keitel. Jodl werd Hitlers eerste adviseur over strategische en operationele kwesties. Hij was een van de weinige officieren die de Führer tegensprak en dan nog alleen maar over militaire zaken.

Jodl tekende de onvoorwaardelijke capitulatie in Reims op 7 mei 1945 namens de regering onder admiraal Dönitz. Voor het internationale militaire tribunaal in Neurenberg voerde hij ter verdediging aan dat hij "de orders van hogerhand opgevolgd had".

Hij werd op 16 oktober 1946 in Neurenberg opgehangen. In 1953 sprak een Duitse denazificatierechtbank Jodl postuum vrij van oorlogsmisdaden.

Rechts:
Alfred Jodl was Hitlers militaire steun en toeverlaat. Dankzij zijn technische kennis kon de Führer de Duitse generale staf leiden.

Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 12: Jodl en Keitel
Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 11: Hitler en de generaals

Johst, Hanns (1890 - 1978)

Schrijver en dramaturg. Johst was de bedenker van de zinssnede "als ik het woord cultuur hoor, ben ik geneigd mijn revolver te pakken" (die vaak aan Hermann Goering is toegedicht). Aanvankelijk was hij een impressionistische schrijver die zich afzette tegen de bourgeoisie. In de jaren 20 nam hij het völkische wereldbeeld van het nationaal-socialisme over. Zijn toneelstuk 'Schlageter' (1933), over de nazi-martelaar Albert Leo Schlageter, maakte diepe indruk op Hitler. In 1933 werd hij benoemd tot voorzitter van de Academie voor Duitse Poëzie en in 1934 werd hij lid van de Pruisische Staatsraad. Een jaar later werd hij voorzitter van de Rijkstheaterkamer en werd hij tot Brigadeführer in de SS benoemd. Na de oorlog werd hij veroor-deeld tot een werkkamp en kreeg hij een publicatieverbod van tien jaar opgelegd.

Rechts:
Hanns Johst was een getalenteerd schrijver. Zijn natio-nalistische oeuvre was populair in het Derde Rijk. Hij viel in de gunst bij Hitler en steeg hoog in de artistieke kringen van het Derde Rijk. Na de oorlog betuigde hij spijt van een aantal van zijn ideeën, maar niet van allemaal.

Joyce, William (1906 - 1946)

Een Amerikaan van Ierse afkomst die propaganda-uitzendingen voor de nazi's verzorgde. Door zijn openingswoorden - "Germany Calling, Germany Calling" - en zijn geaffecteerde stemgeluid kreeg hij al snel de bijnaam 'Lord Haw-Haw'. Hoewel hij in Amerika geboren was, had hij het grootste deel van zijn jeugd in Ierland en Groot-Brittannië doorgebracht en had hij een Brits paspoort. In 1933 werd hij lid van de Britse Union of Fascists en in 1939 trok hij naar Berlijn. Tijdens de oorlog maakte hij de Britse oorlogsinspanningen belachelijk, maar dit had weinig effect op het Britse moreel. Op 28 mei 1945 werd hij door de Britten gevangen genomen. Hij werd in Londen berecht en ter dood veroordeeld voor hoogverraad en op 3 januari 1946 opgehangen.

Rechts:
Door zijn propaganda-uitzendingen vanuit Berlijn werd de typische stem van William Joyce overal in de Engelssprekende wereld beroemd - of berucht.

"Jude Verrecke!"

Leuzen als "Jude Verrecke" waren populair bij de nazi's. Ze werden tijdens partijbijeenkomsten gescandeerd en op muren en winkelruiten geschilderd. Vooral het woord *verrecken* heeft, evenals het Nederlandse 'verrekken', een zeer kwalijke bijsmaak. In het Duits is het bargoens voor 'doodgaan' en wordt het meestal gebruikt voor vee in het slachthuis.

De joden waren de zondebok in allerlei nazi-verzinsels en antisemitische leuzen werden veelvuldig toegepast op propagandaposters, in de pers, op de radio en in films. Ook 'Judas-Jude' was zo'n typische nazi-leus. Hierbij werd het Duitse woord voor jood gekoppeld aan de naam van Judas, de discipel die Jezus Christus verraden heeft. Het doel was dat degene die deze leus zag of hoorde onbewust het verband zou leggen tussen het jodendom en verraad.

Boven:
In de jaren 30 was 'Jude Verrecke' gewoon een strijdkreet, evenals 'Deutschland Erwache'. Slechts weinigen konden toen voorzien dat deze leus tien jaar later regeringsbeleid zou worden, of dat men miljoenen joden inderdaad zou laten 'verrecken'.

Judenfrei

'Judenfrei' was een term die de SS gebruikte om gebieden, steden of kampen aan te geven die volledig van joden gezuiverd waren. Een van de meest beruchte voorbeelden is het rapport van *Standartenführer* Jäger van Einsatzkommando 3 die in december 1941 verklaarde dat zijn mannen alle joden in Litouwen geëlimineerd hadden. In de herfst van 1942 verklaarde Himmler dat de concentratiekampen *Judenfrei* gemaakt moesten worden - alle joodse gevangenen moesten naar vernietigingscentra worden overgebracht. *Judenfrei* betekende echter niet dat er helemaal geen joden meer in de kampen waren: de joden in de werkkampen (de *Arbeitsjude*) werden niet altijd meegerekend. Op 19 mei 1943 werd de stad Berlijn 'Judenrein' verklaard: gezuiverd van joden.

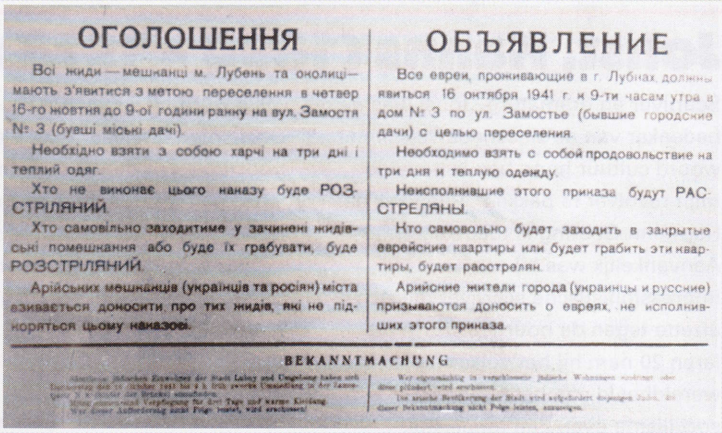

ОГОЛОШЕННЯ

Всі жиди — мешканці м. Лубень та околиці — мають з'явитися з метою переселення в четвер 16-го жовтня до 9-ої години ранку на вул. Замостя № 3 (бувші міські дачі).

Необхідно взяти з собою харчі на три дні і теплий одяг.

Хто не виконає цього наказу буде РОЗСТРІЛЯНИЙ.

Хто самовільно заходитиме у зачинені жидівські помешкання або буде їх грабувати, буде РОЗСТРІЛЯНИЙ.

Арійських мешканців (українців та росіян) міста взивається доносити про тих жидів, які не підкоряться цьому наказові.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Все евреи, проживающие в г. Лубнах, должны явиться 16 октября 1941 г. к 9-ти часам утра в дом № 3 по ул. Замостье (бывшие городские дачи) с целью переселения.

Необходимо взять с собой продовольствие на три дня и теплую одежду.

Неисполнившие этого приказа будут РАССТРЕЛЯНЫ.

Кто самовольно будет заходить в закрытые еврейские квартиры или будет грабить эти квартиры, будет расстрелян.

Арийские жители города (украинцы и русские) призываются доносить о евреях, не исполнивших этого приказа.

BEKANNTMACHUNG

Boven:
Instructies voor de joden van Kiev om zich bij het joodse kerkhof te verzamelen. Het was de eerste stap voor de massamoord bij Babi Yar, waarmee de stad grotendeels Judenfrei gemaakt werd.

Junger Ernst (1895 - 1999)

Een dichter en politiek schrijver die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Frankrijk en aan de Oostzee vocht en wegens heldendaden onderscheiden werd met de Pour le Mérite. Zijn werk tijdens het interbellum was een prachtig voorbeeld van de Fronterlebnis-stroming, waarin de oorlog als een 'innerlijke ervaring' verheerlijkt werd.

Junger stond kritisch ten opzichte van de Weimarrepubliek en was vóór een sterke leider. Hij was van grote invloed op de nazi's. Zijn verheerlijking van de oorlog en zijn streven naar een wereld die door een elite geleid werd, sloegen aan bij Hitler. Anderzijds was Junger het zelf helemaal niet eens met de totalitaire filosofie van de nazi's.

Toen de nazi's aan de macht kwamen, wees hij hun literaire loftuitingen af en ging hij bij de Wehrmacht om de aandacht van de partij niet teveel op zich te vestigen. Hij diende als stafofficier in Frankrijk, maar werd in 1944 ontslagen omdat hij niet voldeed als militair. Na de Tweede Wereldoorlog legde hij zich toe op humanisme op theologische basis. Hoewel hij zich in zijn geschriften uitsprak vóór vrede en vrijheid, bleef hij de Wehrmacht altijd verdedigen.

Boven:
Hoewel hij geen nazi was, waren de werken van Ernst Junger verplichte literatuur in nazi-Duitsland. Het waren goede voorbeelden van de Fronterlebnis-stroming waarin kameraadschap en frontervaringen verheerlijkt werden.

Junkers Flugzeuge und Motorenwerke

Het Junkers-concern werd in 1985 opgericht door de ingenieur professor Hugo Junkers. Het bedrijf was een pionier in het vervaardigen van volledig metalen vliegtuigen. Na de Eerste Wereldoorlog bouwde het bedrijf een zeer succesvolle reeks transportvliegtuigen, maar vanwege financiële problemen werd het in 1933 door de staat overgenomen. Als gevolg van de Duitse herbewapening groeide Junkers in de jaren 30 zeer snel en werd het een van de grootste fabrikanten van vliegtuigen en motoren ter wereld. Aan het eind van de oorlog telde Junkers meer dan 140.000 werknemers in diverse fabrieken.

De belangrijkste militaire producten van Junkers waren Ju-52 transportvliegtuigen (totaal 4845 gebouwd), Ju-86 bommenwerpers (ca. 1000 afgebouwd) en z'o'n 6000 Ju-87 Stuka duikbommenwerpers. Bij het uitbreken van de oorlog werd de Ju 88 bommenwerper in gebruik genomen, een van de meest veelzijdige ontwerpen van Junkers. Er werden er bijna 15.000 van gebouwd. Bovendien werden er in 1944-45 nog eens 1000 verbeterde Ju 188's en 388's opgeleverd.

Rechts:
De driemotorige Junkers Ju 52 was het werkpaard van de transporteskaders van de Luftwaffe. Hij werd gebruikt om troepen en voorraden overal in Europa af te leveren en om paratroepers te droppen voor gevechtsacties.

Boven:
De Junkers Ju 88G, een van de meest geavanceerde nachtjagers die werd ingezet, was een van de vele varianten van deze gedegen bommenwerper.

Junkerschulen

SS-equivalenten van de 'Ordekastelen' die opgezet werden om toekomstige nazi-leiders op te leiden. De SS-*Junkerschule* werden in 1934 opgericht, maar kregen hun naam pas in 1937. Het waren vooral academies voor officieren, vergelijkbaar met de *Kriegschulen* van de Wehrmacht, maar bij de SS hoefden de rekruten geen middelbare schoolopleiding genoten te hebben. Ze lagen in Bad Tölz in Beieren en in Welfenschloss in Braunschweig. Onder leiding van generaal Paul Hausser werden de twee scholen harde, zeer efficiënte opleidingscentra.

Oorspronkelijk duurde de opleiding tien maanden, maar tijdens de oorlog werd dit teruggebracht tot vier maanden. Naast de lichamelijke opvoeding, wapen-, tactische en leiderschapstraining, werden de leerlingen vier uur per week geschoold in de nazi-ideologie, maar dit werd niet al te serieus genomen: hun loyaliteit jegens Hitler liep via de SS - niet via de partij.

Rechts:
Jonge SS'ers bij een leiderschapsschool in 1934. Het zou nog eens drie jaar duren voordat dergelijke instellingen bekend werden als Junkerschulen.

Zie ook Hitlers oorlogsapparaat
Nummer 9: Leibstandarte
Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 18: De partijstaat

Jüttner, Hans (1894 - 1965)

SS-*Obergruppenführer* en *General der Waffen SS*. Jüttner werd in Saalfeld geboren en diende tijdens de Eerste Wereldoorlog als stafofficier. Na de oorlog werd hij eerst lid van de SA en vervolgens van de SS. Hij werd in 1940 benoemd tot chef-staf van de Waffen-SS en in 1943 werd hij hoofd van het SS-*Führungshauptamt* en daarmee in feite hoofd van de Waffen-SS. Jüttner wilde van de Waffen-SS een keizerlijke garde maken en zag weinig in Himmlers visie van de SS als ridderorde van de nazi-partij.

Jüttner onderhield nauwe banden met de Wehrmacht. Tijdens de oorlog probeerde hij de Waffen-SS af te splitsen van de kampwachten, de Allgemeine SS, de politie- en de veiligheidsdiensten. Hij kwam in conflict met Theodor Eicke, de voormalige commandant van Dachau en inspecteur van de concentratiekampen, die het bevel voerde over de SS-divisie *Totenkopf*. Eicke had een antimilitaire houding en toen mannen van zijn divisie Britse krijgsgevangenen vermoordden, probeerde Jüttner de officieren te laten berechten.

Jüttner overleefde de oorlog. Na een periode in krijgsgevangenschap werd hij vrijgelaten en in 1950 gedenazificeerd.

Boven:
Hans Jüttner was een van de pragmatische voormalige legerstafofficieren die van de Waffen-SS een goed getrainde, gedisciplineerde strijdorganisatie maakten.

Kahr, Gustav Ritter von (1862 - 1934)

Beierse politicus en leider van de rechtse nationalistische Beierse volkspartij, die gesteund werd door monarchisten en nationalisten uit de middenklasse. Het was zijn doel een rechtse dictatuur in te stellen in Beieren en uiteindelijk van daaruit heel Duitsland te besturen. In 1923 benoemde het Beierse kabinet hem tot algemeen staatscommissaris met onbeperkte bevoegdheden om in geval van nood rechtse demonstraties te onderdrukken. Tijdens de nazi-putsch in München werd Kahr gevangen genomen en gedwongen met de nazi's mee te werken. Hij wist echter te ontsnappen en gaf de politie en de Reichswehr bevel de opstand neer te slaan. Dit leverde hem een gevaarlijke vijand op: Hitler. Hitlers wraak kwam tijdens de bloedzuivering op 6 juni 1934. Op 71-jarige leeftijd werd Kahr vermoord: zijn lichaam werd in stukken gehakt en in een moeras nabij Dachau gedumpt.

Rechts:
De aristocratische Kahr haalde zich de vijandschap van Hitler op zijn hals door de putsch in München in 1923 te laten neerslaan. Tijdens de Nacht van de Lange Messen 11 jaar later kreeg hij daarvan de rekening gepresenteerd.

Kaltenbrunner, Ernst (1903 - 1946)

Oostenrijkse reus die in 1943 Heydrich opvolgde als hoofd van de RSHA, de veiligheidsdienst van de SS, de Gestapo en de SD. Kaltenbrunner werd geboren in Ried bij Linz en ging met Adolf Eichmann naar school. Hij studeerde in 1925 af als doktor in de rechten en werd in 1932 lid van de Oostenrijkse nazi-partij waarna hij hoofd van de SS aldaar werd. Hij werd in 1934 gearresteerd vanwege hoogverraad en enige tijd gevangen gezet. Kaltenbrunner speelde een belangrijke rol bij de voorbereidingen voor de Anschluss en werd minister van veiligheid in Oostenrijk. Hij maakte van de Oostenrijkse SS een 'hulppolitiedienst' en arresteerde prominenten zoals de voormalige rijkskanselier Von Schuschnigg en baron Louis von Rothschild.

Toen Heydrich Reichsprotector van Bohemen en Moravië werd, benoemde hij Kaltenbrunner tot zijn opvolger in de RSHA. Na de moord op Heydrich werd Kaltenbrunner hoofd van de veiligheidsdiensten en kreeg hij de verantwoordelijkheid voor uitvoering van de Endlösung. Hij werd door iedereen gehaat en gevreesd, zelfs door de Gestapo.

Kaltenbrunner werd in Oostenrijk gearresteerd en op 20 oktober 1945 voorgeleid voor het internationale militaire tribunaal. Hij beweerde onschuldig te zijn aan oorlogsmisdaden. "Ik heb alleen mijn plicht gedaan voor de inlichtingendienst en ik weiger mij als vervanging voor Hitler te laten gebruiken." Zijn optreden in Neurenberg was een mengeling van ontkenning, leugens, 'geheugenverlies' en de schuld op anderen schuiven. Het was zinloos: hij werd schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid en werd op 16 oktober 1946 om 13.39 uur opgehangen. Toen het valluik opening, zei hij met rustige stem "Duitsland, veel geluk!".

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 3: Gestapo
Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 2: Reinhard Heydrich

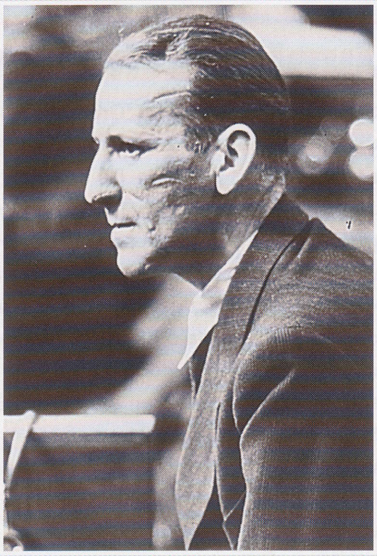

Boven:
Met zijn lengte van bijna twee meter, was de getekende Ernst Kaltenbrunner een imposante verschijning. Deze intellectuele schurk kreeg de leiding over de veiligheidsdiensten toen de oprichter daarvan, Reinhard Heydrich, in 1942 vermoord werd. Kaltenbrunner was verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Endlösung. In Neurenberg weigerde hij de verantwoordelijkheid voor zijn daden op zich te nemen.

Kamerad

Een van de kenmerken van het nationaal-socialisme was het streven van partijleden zich af te zetten tegen de gewoonten en praktijken van de bourgeoisie. Het duidelijkste voorbeeld hiervan was het gebruik van *Kamerad,* als de standaard aanspreektitel binnen de NSDAP. Ironisch genoeg deden de communisten dit ook. Het woord was niet aan klasse gebonden. Omdat het veel gebruikt werd in marsliederen, riep het associaties op met de 'Fronterlebnis' die zo belangrijk was voor Hitler en de partij. Duitse soldaten gebruikten dit woord ook als ze zich overgaven. Ze wilden zo aangeven dat er geen gevaar meer van hen te duchten was.